

Bodsfængslets kirke.

Lov angående Bodsfængslet ved Christiania m. m. af 12 juli 1848 siger i § 9: »Indtil midler erholdes til i fængslet at indrette et kapel, hvor fælles gudstjeneste kan holdes, skal på son- og helligdage holdes gudstjeneste i korridorerne for et så stort antal fanger, som uden at forlade deres celler deri kunne deltage. På samme måde kunne fangerne også modtage undervisning.«

I kraft af dette lovbud blev der indrettet løse skærme af sejldug og tyndt træværk, som fæstedes på hængsler i dørkarmen udenfor celledorene (der her i fængslet slå ind), og med en tynd ståltrådsketting, der atter fæstedes i en krog, anbragt i den modsatte side af dørkarmen, holdtes i en bestemt vinkel, så at de ej kunde slås helt op. Bag denne skærm satte fangen sig på sin cellekrak. Fængselspræst DIETRICHSON siger i den første årsberetning af 1851: »I de første måneder, efterat fængslet havde begyndt sin virksomhed, medens endnu kun en af fængslets floje var taget i brug, fandt som følge heraf gudstjeneste sted kun en gang hver helligdag; senere, efterat fangebelægget var udvidet, besluttede jeg i betragtning af foranstaltningens gavnlighed, da deltagelse i gudstjeneste ellers altfor sparsomt vilde være bleven fangerne forundt, også at afholde gudstjeneste på helligdagens eftermiddage, hvilken på en enkelt undtagelse nær har været foretaget indtil nu, ligesom en

dobbelt gudstjeneste fremdeles agtes fortsat. Fængslets nuværende indretning tillader nemlig ikke at udføre gudstjeneste for mere end en floj hver enkelt gang, da ved en fælles gudstjeneste, udstrakt til flere floje, ordets lyd vilde svækkes i klarhed og forvirres. Efter tingenes nuværende forhold bliver gudstjeneste således afholdt i 2 af fængslets 3 floje hver helligdag, efter en sådan orden, at for hver tredje helligdag må den ene af fængslets 3 floje undvære gudstjeneste, medens dog, såvidt ske kan, fangerne i den floj, hvori gudstjeneste efter den bestemte regel ikke måtte finde sted, midlertidig overflyttes til delagtighed i andagten med de øvrige fanger til de celler i de øvrige floje, der kunne være ledige. Jeg kan ikke her undlade at fremhæve den særdeles mangel, hvoraf Norges Buds-fængsel lider, idet det må undvære en egen til gudstjeneste bestemt kirke. Mangelen er stor, ikke blot fordi ved den nuværende indretning prædikens forkyndelse må hver helligdag indskrænkes til, om end til en større del, så dog til en del af fangerne, men også af hensyn til de gudstjenstlige handlingers natur og vigtighed. Hvor langt større opsving andagten vilde erholde, og hvor langt højtideligere indtryk den hele handling vilde fremvirke, når fangerne kunde på helligdagene være forsamlede, om end usete af hverandre indbyrdes og i særskilte pladse, i en kirke, fremfor som nu er forholdet, ved at træde frem lidt udenfor sin celle og siddende på sin cellekrak bag en påheftet skærm i den fra hverdagene tilvante fængselsfloj at deltage i handlingen — hvortil kommer, at adskillige fanger, hvis celler befinde sig i flojens øverste stokværk, ikke kunne anskue prædikanten og ej heller af denne ses — står ikke til at beregne.

Af fængselspræstens beretning for 1852 ses gudstjenesten at være fremholdt som i 1851. Kommunionen gik til på den måde, at fangen sad i celledøren og at en for en fremtrådte til det i centralhallen rejste alter for at modtage absolution og de hellige gaver.

I året 1853 blev der ved kommunionen gjort den forandring, at 4 fanger knælede ved alteret på en gang, medens

syndsforladelsen blev tilsagt og sakramentet meddelt. Et skolelokale med isolerede pladse blev taget i brug i 1853.

I 1854 vandt man kirkepladse for den 3die flojs fanger ved at anbringe skærme i flojenes halse og celledannede stole i korridoren. Efter denne ordning holdtes kun gudstjeneste 1 gang hver helligdag, altså for samtlige fanger.

1855 bragte store forandringer i måden at holde gudstjeneste på, navnlig foranlediget ved bestræbelsen for at lempe den strænge isolation, som man fandt uudholdelig. En prædikestol anbragtes i centret i forbindelse med første galleri. Skærmene anbragtes i samtlige flojes halse og i alle 3 etager, hvorved skaffedes kirkeplads for samtlige fanger. På gulvet i centralhallen, som ved højryggede bænke, der dannede en sammenhængende skranke, skiltes fra flojene, hvor fangerne sad på sine krakker, gaves anstændige fri folk plads omkring alteret, hvilket som flytbart kunde stilles i centret lige under prædikestolen. Indtil 150 fri mennesker (af begge køn) gaves på denne måde adgang til fængslets gudstjeneste. Direktør Norum og daværende fængselspræst STEENSRUD anså den trufne foranstaltning for så heldig, at savnet af et kapel forekom dem fuldstændig at være afhjulpet. Der udhævedes navnlig det heldige i, at fremmede gaves adgang til kirken. Præsten bemærkede i sin beretning, at fangerne folte, at de i kirken udgjorde en forsamling med de fremmede og havde fælles interesse med dem, at de ligesom indåndede en duft af det alleregentligste samfundsliv. Dette anså han for et så stort gode, at han vilde foretrække den daværende indretning for et kapel, såfremt dette skulde være udelukkende for fangerne.

Fangernes kommunion i den periode, da fri folk havde adgang til fængselskirken, udførtes på den måde, at altergæsterne knælte rundt alteret i et antal af 10 à 12, og at de frie folk ikke indlodes, for skrifttalen var holdt, og bleve slupne ud af kirken, for nadvermåltidet indtoges.

I beretningen for 1861 siges: »Da det jævnlig viste sig, at bekendte af fangerne misbrugte den fri folk givne

tilladelse til at være nærværende ved gudstjenesten, idet de ved miner og tegn henledede fangernes opmærksomhed på sig og således forstyrrede andagten, blev det forsøgt at indføre adgangstegn til kirken for derved at kontrolere besøget. I beretningen for 1862 hedder det: »Der fores stræng kontrol med, at ingen uden skikkelige og kendte folk får adgangstegn til kirken. Tegnet lyder paa navn. Uagtet det vel enkelte gange har hændt, at tegnet er blevet benyttet af andre, har dog siden ikke nogen af de kirkesøgende søgt at henlede fangers opmærksomhed på sig. Siden indførelsen af tegnene er de fri kirkesøgendes antal aftaget noget, så at der lettere kan fores kontrol med dem.«

I præstens beretning (J. St. Muxck) for 1864 siges: »Med fangernes altergang har jeg efter samråd med direktoren foretaget den forandring eller rettere tilbageførelse til den oprindelige i fængslet bestemte regel, at kun 4 fanger ad gangen stedes til alters, da det næppe kan forenes med den i vort fængsel nu gældende strængere afsondring, at et så stort antal fanger som 20 à 30 og derover på en gang komme umiddelbart sammen. Kommunionen foregår nu ikke længere i centralhallen, men efter endt gudstjeneste en gang om måneden i et i præstens indre kontor indrettet lidet sakristi, hvor der er anbragt alterbord med altertavle samt knæfald. Den fælles og offentlige kommunion i et cellefængsel har nemlig også den mislighed, at fangerne kunne kontrolere hinandens admission, hvorefter følger, at de ikke admitterede lettelig forbitres over at se sig tilsidesatte for andre, der efter deres mening ikke ere mere værdige til at annamme sakramentet, ligesom det også har vist sig, at, når kommunionen er fælles og offentlig, flere begære sakramentet for derved at udmærke sig for deres medfanger og ligesom få et for alle synligt stempel på deres omvendelse. Nu ved, med undtagelse af de 4, den ene ikke om den andens altergang, og således er den gensidige kontrol og den i den offentlige fremtræden liggende fristelse til ostentation bortfalden. Havde vi et til fængslet hørende særegt kapel, hvor de gudstjenstlige handlinger kunde

foregå, vilde det vel være rettest, at en så højtidelig handling som kommunionen holdtes der; men så længe vi ere henviste til centralhallen, der umiddelbart efter gudstjenesten skal være ryddelig til middagsmadens fremskaffelse, er det en stor fordel at kunne ty til det lille hyggelige sakristi. Desuden vilde det være upassende at forrette altergang med tilhørende messe i centralhallen, efterat de ikke kommuniserende fanger vare førte tilbage til deres celler, da både messen og salmesangen let vilde høres af de i deres celler indelukkede fanger. Jeg benytter her lejligheden til at udtale ikke blot ønskeligheden, men næsten nødvendigheden af at få opbygget et særegt kapel med tilhørende skolelokale, da den midlertidige ordning ikke længere tilfredsstiller behovet, efterat der i det hele er indført en strengere afsondring.«

Fra slutningen af juli 1866 blev ingen uvedkommende givet adgang til fængselskirken uden de, som kunde anvises plads på gallerierne ved prædikestolen. »Erfaringen har vist«, siger direktoren¹⁾ i sin beretning, »at fangernes opførsel under gudstjenesten nu er lige så god som tidligere, idet det kan anføres, at der i dette år ikke er anmeldt nogensomhelst uorden, som har fortjent opmærksomhed. Det er også kendeligt, at fangernes deltagelse i gudstjenesten nu er lige så stor som før, idet det naturligvis hovedsagelig kommer an på, om præsten kan fængsle sine tilhørere eller ikke. Kan han det ikke, tvivler jeg stærkt på, at opmærksomheden ophjælpes ved tilstedeværelsen af fri tilhørere. Jeg tror snarere, det ligger i sagens natur, at den fri menighed må virke distraherende, da man kan begribe, hvilken adspredelse det må være for cellefanger hver søndag at kunne monstre en broget flok af fri folk, som om hverdagene strængt negtes adgang til fængslet uden til tider, da hver fange er indelukket på sin celle. Jeg tror, der ligger en styrke i, at isolationen i et cellefængsel er konsekvent. Mærkbare undtagelser tyde på svaghed og indgive fangerne meget let den tro, at der må gøres store

¹⁾ R. PETERSEN.

anstrængelser for at holde dem oppe i deres onsomme stilling, og at de med en vis ret kunne fremkomme med ønsker om alskens forbedring i sine kår. Jeg holder derfor på loven af 12 juli 1848, i strid med hvilken det åbenbart er, at isolationen hæves om helligdagene, og som i det hele ganske vist er bygget på det rette princip for den ved samme etablerede straffemethode. Det, at en cellefange er unddraget fra samvær med uvedkommende, er ikke alene et onde, men også et gode. Den skikkelige fange vil nødigt stilles til skue for publikum, loven har tilsagt ham, at han under sin straffetid skal blive gemt både for medfanger og publikum, den har taget ham i enrum, for at han ved ikke at blive kendt skal have lettere for ved sin udgang af fængslet at knytte sig til det fri samfund, og har fangen ikke denne skamfølelse, så bør man bibringe ham den i stedet for at arbejde mod den. Det bliver mer og mer almindeligt, at man lader første gang domte forbrydere, navnlig af den art, hos hvem gentagelse af broden er sjælden, afsone sin straf her i fængslet, om de end ikke ved alder og jurisdiktion af sig selv sortere derunder. Hensigten med at indtage deslige ulykkelige her opnås imidlertid kun halvt, så længe her er så megen unødigt offentlighed. Der er også eksempler på, at fanger, som just ikke kunne henføres til de bedre, anmode om under gudstjenesten at få den bagerste plads, for at de ikke skulle blive set. Bedre fanger har man undertiden måttet fritage for at møde frem ved gudstjenesten og ladet dem deltage deri gennem den åbnede celleluge. At det i ethvert tilfælde er mindre klogt at lade fruentimmer synligt overvære gudstjenesten i et cellefængsel for mandsfanger, af hvilke de fleste ere i en alder af mellem 18 og 30 år, forekommer mig uomtvisteligt. Som fingerpeg i denne henseende kan anføres, at i de 3 ifjor her forekomne tilfælde af sindssygdом var der vrang forestillinger om fruentimmer i kirken, som strax gjorde sig gældende. Det er imidlertid ikke alene forholdet med den fri menighed, som efter mit skøn kun lidet harmonerer med fængselssystemet, men dette

gælder også det store brud på isolationen af fangerne indbyrdes, som man endnu om helligdagene gør sig skyldig i. Nu opstilles fangerne under gudstjenesten på en sådan måde, at hver får rigelig anledning til at se og stiltiende at stifte bekendtskab med en hel del medfanger. Her er fristelsen så stærk, at man næsten må undre sig over, at brudene i disciplinær henseende ikke ere mere åbenbare. Men det står ikke til at benegte, at der på denne måde stiftes bekendtskaber, som til fordærvelse for begge parter fortsættes i fri tilstand. Herimod skulle celledørene arbejde, og om det end ikke er muligt uden med altfor store omkostninger fuldkommen at isolere fange fra fange, så at ikke et eneste ord eller det svageste tegn fra den ene kan trænge ind til den anden, så bør man dog ikke forøge fristelserne og næsten indbyde til at smage på den forbudne frugt. Da der vel næppe er nogen udsigt til at erholde det i loven af 1848 bebudede kapel, og da lovens midlertidige anordning af gudstjenesten med fangerne i celledørene er lidet opbyggelig, har jeg tænkt mig, at man på gulvet i hver floj kunde indrette så mange isolerede kirkepladse som flojen har fanger. Herved opnåede man på en letmåde en fuldkommen isolation. Efter anstillet opmåling er der rummelig plads for opstilling af disse kirkebænke, som kunne indrettes til at slås sammen og til efter endt gudstjeneste at ophænges på jærnkroge i flojenes halse. To betjente på galleriet og en betjent på gulvet vilde langt bedre kunne føre opsynet end de 3 betjente, som nu har hver sin etage under inspektion.«

Fængselspræsten (Muxck) siger derimod i sin beretning: »Som forsøg har man i det sidste halvår holdt kirken lukket for fremmede, med undtagelse af de ganske få, der kunne få plads på galleriet. Jeg må tilstå, at jeg ved dette forsøg er bestyrket i den anskuelse, som direktor Norum og pastor STEENSRUD have udtalt, at den fri menigheds adgang til kirken virker velgørende for fangerne, og jeg må her gentage, hvad jeg ved en anden lejlighed har haft anledning til at udtale, at så længe man ikke har nogen kirke og gudstjenesten må foregå inde i fængslet, bidrager den fri

menigheds nærværelse til at give gudstjenesten fylde og kirkeligt præg, ligesom den andægtige forsamlings nærværelse også styrker fangernes andagt. Jeg har meget savnet de fri folk; der har efter min erfaring været så tomt og lidet hyggeligt i centralhallen under denne vinters gudstjenester, der har været så fængselsmæssigt og trist, fangerne have været så adspredte og optagne med at beskue hverandre, at det har faldet mig meget tungere at forrette der. Derfor skulde jeg både for fangernes og den kommende præsts skyld meget beklage, om man ophøjede dette forsøg til regel og for stedse lukkede kirken for fri besøgende.«

Fængselspræst THIXN siger i sin beretning for 1867: »Den måde, hvorpå fængslets centralhal indrettes for den gudstjenstlige handling, er ret tiltalende. Orden og stilhed hersker under gudstjenesten, og jeg har ved mine cellebesøg kunnet forvisse mig om, at fangerne i almindelighed med opmærksomhed have påhørt prædiken.«

I beretningen for 1868 siger fængselspræst THIXN: »Dersom det kunde være muligt at få fangerne anderledes placerede under gudstjenesten, nemlig at få samlet dem alle nede på gulvet i hver afdelingsfloj, da tror jeg, at meget derved vilde være vundet til at gøre gudstjenesten mere opbyggelig for fangerne; — de nu brugelige skærme, som anbringes for at afsondre fangerne fra hverandre, svarer næppe til hensigten og friste måske netop til det, som man derved har tænkt at skulle forebygge, og kunne således hos enkelte virke forstyrrende på andagten.«

I beretningen for 1870 siger samme fængselspræst: »Under gudstjenesten hersker der vel i almindelighed ro og stilhed, men jeg må også i denne min indstilling komme tilbage til, hvad jeg før har påpeget, at fangernes placering er uheldig og antages at lægge ikke liden hindring i vejen for prædikens virkning. Det står ikke til at forebygge, at fangerne — således som de nu ere placerede — forstyrre hverandre i den andagt, hvormed ordet skal påhøres, og de give vist altfor meget efter for den fristelse, som ligger deri, at de kunne se hverandre, til ved miner og tegn at

korrespondere med hverandre. Der bør derfor efter min mening træffes en sådan foranstaltning, at fangerne også under gudstjenesten ligesom på skolen kunne være afsondrede fra hverandre.»

Fra 18 juli 1871 blev der foretaget den forandring med fangernes deltagelse i gudstjenesten, at kun den ene side af fængselsflojene besattes med fanger. Opstillingen af fanger på den ældre måde, bemærker direktøren i sin beretning, er bleven misligere og misligere år for år. Ved den nuværende ordning haves 158 kirkepladse, så $\frac{2}{3}$ af fangerne afvekslende hver helligdag ere i kirken.

Fængselspræst Thunx siger i beretningen i anledning af denne forandring: »Denne ordning medfører, at ikke alle fanger kunne deltage i gudstjenesten på samme måde som før. Imidlertid gives der også de fanger, som forblive på cellerne under gudstjenesten, anledning til at deltage i den, idet lugerne på celledorene åbnes, så at de kunne påhøre prædikenen. Så længe fængslet ingen kirke har og så længe der ikke er anledning til at placere fangerne under gudstjenesten ligesom i skolen, må den foretagne forandring og ordning være den, som for øjeblikket synes at have mest for sig, ligesom også den ro, der bør herske under gudstjenesten, derved visselig har vundet ikke så lidet.»

I sin beretning for 1876 siger fængselspræst J. N. Brunx: »Gudstjeneste er afholdt hver søn- og helligdag, da der ingen oppudsning af centralhallen fandt sted i løbet af sommeren, et arbejde, der plejer foranledige, at gudstjenesten må indstilles 1 à 2 søndage. Fangerne møde frem i den orden og på den måde, som i længere tid har været brugt. De har i det hele taget forholdt sig rolige og idetmindste tilsyneladende andægtige. Der er grund til at antage, at om end ikke alle, så dog de fleste sætte pris på at overvære den; der er også adskillige, som gerne ville være tilstede hver søndag, om det var muligt; men det går desværre ikke an, hvilket efter min betragtning af denne sag er meget at beklage. Jo længere jeg bliver her, desto mere savner jeg et ordentlig indrettet kapel, der ved sit

hele udseende kunde medvirke til, at fangerne under gudstjenesten glemte, at de vare fanger. Nu sidde de der i korridorerne, hvor det samme møder øjet, som de se hver dag, de føres til luftning eller nogetsohelst arbejde. Vistnok er det hovedsagen under gudstjenesten, at der synges og høres med andagt, og godt er det, om ordets forkyndelse lod således for fangen, at han kunde glemme sine jordiske, triste vilkår og føres ind i en alvorlig selvbetragtning og selvprøvelse; men vi vide dog af erfaring, hvorledes også den ydre omgivelse med hvad der møder øjet kan tjene til at stemme sindet til andagt, og i den henseende må den samme lov gælde fangen som den fri mand. Jeg har tilladt mig at berøre denne sag, der for mig står som en overordentlig vigtig på grund af dens allernøjeste forbindelse med min sjælesorgergerning i fængslet, og den dag den i centralhallen midlertidig anordnede gudstjeneste flyttes ind i et kapel, vil ganske vist i mere end en henseende blive en mærkedag for fængslet.»

Fængslets inspektion siger i sin beretning for samme år: »Som det af fængselspræstens beretning vil ses, udtaler han også en efter inspektionens mening begrundet beklagelse over savnet af et særskilt kapel, både fordi nu ikke alle fanger hver søndag kunne deltage i gudstjenesten, og fordi de ydre omgivelser, der møde øjet under gudstjenesten, ikke ere skikkede til at stemme fangens sind til andagt.»

I beretningen for 1877 siger fængselspræst BRUN: »Fangerne sidde under gudstjenesten rolige og for største delen andægtige. Jeg har hørt den bemærkning være gjort, at man finder næppe en så andægtig tilhørerkreds i de fri menigheder som her. Hvorvidt denne ytring er den nærmest rigtige får stå derhen, men vist er det, at i betragtning af den megen ungdom og at mange sidde så langt fra prædikanten, må det siges at være stille. Det er i mine tanker meget beklageligt, at prædikanten er stillet i så lang afstand fra sin tilhørerkreds; er der nogensteds, hvor det trænges, at han er nær sine tilhørere, at han ligesom kan »ånde« på dem, så er det i en strafanstalt.»

I sin beretning for 1 halvår 1880 siger fængselspræst J. MÜLLER: »Gudstjenesten har i halvåret været afholdt hver son- og helligdag. Det er mig en glæde at kunne berette, at gudstjenesten altid har været bivalet med dyb stilhed og opmærksomhed, så det hele er gået til med al sømmelig orden under de kirkelige handlinger. Hvad vi dog stærkt savne er et eget kirkehus at mødes i på helligdagene, og jeg er forvisset om, at den dag, da fængslet får sig en kirkebygning, om også af aller farveligste slags, vil blive hilset med glæde af alle her, fanger som funktionærer.«

I beretningen for året 1880 — 81 siger direktoren: »Hvad det her i fængslet fulgte system i almindelighed angår er jeg i den senere tid bleven alvorlig bange for, at det har sine store mangler. Loven af 1848 etablerede et fuldstændigt afsondringssystem, således som det iværksættes i Sverige, Danmark og andre stater, men mangel af kirke har gjort det umuligt at skjule den ene fange for den anden. Den blanding af cellesystem og fællessystem, som her hos os er i brug, kan næppe anbefales i længden. Ved fængselsmødet i København ifjor sommer bragte jeg spørgsmålet om det afskrækkende moment ved straffens fuldbyrdelse på bane, men ingen kunde give mig noget bestemt svar. Nu begynder jeg at forstå, at man har mindre trang til det afskrækkende moment, hvor afsondringen er gennemført, end her hos os, hvor fristelsen, navnlig i kirken, er større, og afsondringens både velgørende og strænge fordringer ere mindre. Jeg har fra den første tid arbejdet til det mål at lade loven komme til sin ret, da jeg næsten den hele tid har haft en følelse af det utilfredsstillende i vor ufuldstændige måde at afsondre på. Den er hverken fugl eller fisk, den har ikke fællesanstaltens friske samarbejde, og den mangler den gode egenskab ved ensomhedsfængslet, at en fange kan være uset af medfanger, når han selv vil.«

I samme års beretning skriver fængselspræst MÜLLER: »En nødvendig betingelse for at kunne hoste fuld velsignelse af en gudstjeneste er den, at kirkegængeren modtager et levende indtryk af et samfundsliv, når han træder ind

til et møde med sin gud, og er dette en nødvendig betingelse altid og overalt, så gør den sig end stærkere gældende for en cellefange, der tilbringer tiden i ensomhed. Denne strænge afsondring, som cellefængslet påbyder, virker uden tvivl såre gavnlig på de allerfleste mennesker, som trænge til at finde igen sig selv og sin gud, hvorfor vi også af så mange, der loslades, modtage et uskromtet tak for de dage, de har tilbragt her og fået tid til at gå i sig selv og finde, hvad de ellers aldrig havde fundet. — — — — »Dette onde« (det sløvende ved en længere tids afsondring for enkelte individer, navnlig recidivister), »som jeg anser for cellefængslets farligste fjende, vilde visselig i nogen mon blive rettet på, når man havde en kirke, hvori fangerne kunde mødes om helligdagene, om endogså naturligvis indelukkede hver for sig omtrentlig som nu på skoleværelset. I stedet for som nu kun at bevæge sig nogle skridt udenfor sin celledør i det samme rum, hvor den samme trykkende luft indåndes hele ugen igennem, vilde fangen da komme ind i et lokale, hvor han kunde mødes med et fuldt indtryk af, at han er i guds hus og i ånden samlet med den hele christenmenighed. Den ellers ensomme vil, dersom han har den rette forstand på, hvorfor han går til kirke, kende sig selv som et lem — om end lidet og svagt — af den forsamling, som han deler det bedste og kæreste sammen med. Har nu fangen før i sit liv følt et dybere indtryk af gudstjenesten i sit barndomshjem, hvilket dog er tilfældet med enkelte, om end desværre med altfor få, så vil derved gode og velsignelsesrige minder vågne i hans sjæl om helligdagen, minder, som man aldrig kan sætte for stor pris på. Når jeg læser fangernes breve til hjemmet, hvori de fortælle, hvor godt det er at få synge sammen og høre en prædiken, og hvor mange underlige minder om hjemmet og kirken der vågner hos dem derved, da må jeg tænke på, hvor ganske anderledes disse minder vilde vækkes hos dem, når de havde et eget kirkerum at mødes i.«

I beretningen for 1881—82 skriver direktøren: »Med hensyn til manglen af eget kirkelokale kan jeg ikke undlade at

citere et privat brev til mig fra den danske præst Muxck, som i 6 år har været præst ved Christianshavns tugthus, og som den dag i dag har levende interesse for og skøn på fængselslivet: »Jeg er med Dem ganske sikker på, at som gudstjenesten nu er indrettet hos Dem, tages der noget af det bedste ved cellen bort. Thi intet steds trænges der i den grad til ensomhed som just i kirken; enhver god kirkegænger kendes netop derpå, at han ikke ser sig om *der*, men forstår at frembringe en samværen mellem gud og ham alene, der ikke forstyrres, men just forøges ved den fælles salmesang og bøn. Vil man have gode kirkegængere ud af fangerne, hvad der slet ikke er så svært som udenforstående indbilde sig, så er det synd just *der* at lægge den fristelse så snublende nær for dem at se omkring på mennesker i stedet for at være ene med gud. At kunne græde uforstyrret er en hellig ret, som ikke må betages nogen, men den betages fangen der, hvor han trænger aller mest til det og ofte drives stærkest dertil, når han i kirken negtes ensomhed. Gid De kunde sætte igennem, at Bods-fængslet fik sin egen kirke bygget til en af flojene. Jeg glemmer aldrig, at en fange en gang sagde til mig: »det eneste sted, hvor jeg ikke savner friheden, er i kirken«, men det kom just af, at hun på Christianshavn sad godt gemt, hvor ingen kunde se hende. Jeg er vis på, at den skærpelse af cellestraffen, som De med rette ønsker, fremmes just ved ensomhed under gudstjenesten. Nu hjælper de mange mennesker godt til at lobe bort fra Gud, når hans ord lyder. Brodden i det vil blive virksommere, når øjet ikke kan hjælpe øret til at lukke sig.«

I beretningen for 1882—83 skriver direktoren: »Tidligere var kirkekoret sammensat af fanger fra alle 3 floje, hvorved der blev gjort brud på isolationen. Da jeg imidlertid opdagede, at den flerstemmige sang, som havde gjort det til en nødvendighed at samle fanger fra alle floje, var bleven afløst af enstemmig sang, benyttede jeg lejligheden og gav den ordre, at koret for fremtiden kun skulde bestå af 10 fanger vekselvis fra de 3 floje. Herved har man

opnået større kontrol med koret, som nu sidder i en rad *stalls*, medens det før sad i 2 rader, foruden at flere fanger nu komme i kirkekolet, og at den ene flojs fanger ikke få anledning til at se fanger fra de andre floje, hvilket må anses for en sag af stor vigtighed.

En forandring i vor kirkeordning, som før et par år siden blev indført, uden at jeg har set den berørt i vore beretninger, er den, at fangerne nu rejse sig under oplæsningen af gudsordet, medens man tidligere lod dem sidde og blot rejse sig under velsignelsen. Det var den uheldige placering af fangerne på gallerierne, som bevirkede den ældre fremgangsmåde. Nogen ulejlighed ved den ny har ikke været at spore, medens det ikke er tvivl underkastet, at gudstjenesten har vundet i fylde ved iagttagelsen af den berørte form, som overholdes i kirkerne udenfor fængslet.»

Fængselspræst MÜLLER skriver i beretningen for 1883 —84, efterat han har påpeget, at alt har været roligt og stille, som det i et cellefængsel er muligt, at det kan blive: »En ny foranstaltning med hensyn til fangernes altergang er bragt istand og som vi må være direktoren meget taknemlig for. Det såkaldte inspektionsværelse omdannedes nemlig for tilfældet til et kapel med alter og stolestader, skilte fra hverandre med mellemvægge, for 4 nadvergæster. Arrangementet er i overensstemmelse med cellefængslets princip om den absolute isolation, og den hele omordning er udført med omtanke og smag. Den hellige handling har i ydre henseende vundet meget herved, idet vi fra et trangt, uhyggeligt rum på præstens lille kontor er kommen ind i et rummeligt, luftigt og om aftenen smukt oplyst værelse, der giver præst og kommunikanter et godt indtryk. Fra kirkeligt standpunkt kunde vistnok gøres den berettigede indvending, at en afsondring ikke burde udstrække sig så langt som til nadverbordet; men da cellefængslet med god grund forresten ønsker den skarpeste isolation, så får man også her bøje sig for nødvendigheden.»

Direktoren skriver i anledning heraf: »Til præstens

slutningsbemærkning skal jeg foje, at alle 3 lærere og en af vagtmesterne en gang for alle ere tilsagte til at overvære den hellige handling ligesom jeg også selv anser mig forpligtet til at være tilstede ved den. Orglet flyttes ind fra centralhallen for hvert tilfælde, medens der på præstens kontor ikke var plads for samme.»

Som det af ovenstående uddrag af beretningerne vil ses, har der lige fra begyndelsen af gået et suk gennem fængslet efter at erholde et eget kirkelokale. Hvorledes man end indrettede sig med at opstille fangerne og anordne gudstjenesten i det hele, folte man dog til slutningen det såre utilfredsstillende ved herværende forhold. Af alle udveje tror jeg dog næppe nogen var uheldigere end den, at tilkalde fri folk for at gøre gudstjenesten fyldigere for fangerne. Det var af de midler, som tage sig smukt ud på papiret, men som ved den praktiske udførelse bringe mere ondt end godt. Men både før og efter den uheldige periode, da man lod fremmede folk af begge køn så godt som ukontrolleret få adgang til fængslet under helligdagens gudstjeneste, var det også i grunden såre uhyggeligt og utrygt i fængslet. For præsten var det besynderligt at have en menighed siddende blot langs ved væggene, medens det øvrige rum stod tomt og gabende. For betjentene var det ikke ganske trygt at sidde ligeoverfor en række ud af cellen slupne fanger, da deres plads gav dem et udfordrende, tirrende udseende. For fangerne var det heller ikke hyggeligt at sidde på den anordnede måde. Om vinteren var det mange gange meget koldt for dem. Når der desuagtet aldrig hændte noget, som i en mærkelig grad forstyrrede gudstjenesten, eller brød på disciplinen, så er det underligt at tænke på. At således de fanger, som sad på cellerne med åben luge, forholdt sig rolige, er ganske mærkeligt. Hvad der her ganske vist har hjulpet os er vort folks respekt for de hellige handlinger. Vore fanger have altid haft respekt for kirken, uagtet her ikke var noget særegt kirkelokale. De undlod aldrig at kalde centralhallen og korridorerne kirken om helligdagens formiddage. Det lå

jo så nær for en ung, forvorpen natur at komme med den bemærkning, at her var ingen kirke, men kun et fængsels-lokale, men det har jeg aldrig hørt. Om søndagen var her kirke, det var en given ting.

Og mærkeligt var det, at der dog kunde være så megen andagt hos fangerne, som der altid har været ved vore gudstjenester. At være andægtig og opmærksom, når man i kirken sidder på en krak og fryser, synes ikke at være nogen let ting. Men der er gud være lovet hos vort folk en stor trang til at høre guds ord. Det ser man bedst i fængslerne. Hos fanger fra landsbygden er det så gennemgående, men selv hos fanger fra byerne, ja selv hos de yngste, er det ikke sjelden at spore trang til at opbygges ved en gudstjeneste. Man ser det af fangernes breve og man hører det af dem, når man taler med dem. De høre i reglen godt efter og kunne gengive tankegangen i prædiken. I ethvert tilfælde må man derfor sige, at de ere opmærksomme i kirken. Og det må man holde fast ved. Den hjælp, som en nidkær og forstandig fængselspræst både ved sine besøg hos fangerne og ved sin prædiken yder til at opretholde disciplin og god tone i en straffeanstalt, kan ikke noksom udhæves. Det er en mægtig åndelig bistand, uden hvilken direktøren mangen gang vilde stå der magtesløs og rådvild.

For 20 års tid siden blev der fremmet et forslag til at bygge en fængselskirke. Meningen var, at den skulde ligge i forvaltningsflojens øvre etage omtrent således, som kirken ligger i det danske cellefængsel Vridsløselille og det preussiske Moabit i Berlin. Men planen var kostbar, og sagen kom ikke så langt som til den bevilgende myndighed. 1885 besøgte jeg Antwerpen og besøgte cellefængslet sammesteds. Fængslets kirke tiltalte mig strax, fordi den var så enkel og desuden var opdelt i 3 dele, som harmonerede med vore 3 fængselsfloje. Vort fængsels underinspektør JOHANNESSEN fik samme år et stipendium for at rejse til Antwerpen og sætte sig ind i disciplinen ved et belgisk cellefængsel. Også han blev slået af hensigtsmæssigheden

ved fængselskirken. Da jeg desuden af W. STARKES bog om det belgiske fængselsvæsen så, at man i Belgien som et princip byggede fængselskirkerne på samme måde, idet man for økonomiens skyld lagde dem mellem 2 fængselsfloje lige op til fængslets centralhal, hvorved man kom til blot at behøve en ny ydermur, måtte jeg tro, at her var den heldigste form for vor belovede fængselskirke endelig funden. Da planen også tiltalte expeditionschefen for vort fængselsvæsen BIRCH-REICHENWALD, blev tegninger med overslag udarbejdet af arkitekt NORDAN. Storfthingene i 1886 og 1887 bevilgede kr. 47600.00, og for denne sum er kirken nu bleven bygget.

Kirken ligger mellem nordre og østre fængselsfloj. Grunden var blod, så der måtte nedrammes 174 pæle, men derved har kirken også fået et så solid fundament, at man er sikker på den ikke skal synke, hvilket desværre har været tilfældet med vore fængselsfloje, navnlig østre. Ydermuren danner en bué med 16 store vinduer, hvorhos der i loftet er 3 store vinduer, som kaste tilstrækkeligt lys ned i kirkerummet. Kirken er delt i 3 dele, en for hver fængselsflojs fanger. 2 skillerumsvægge, 4,60 m. høje, dele kirken i 3 dele. Oprindeligt var det tænkt, ligesom det også halvt blev udført, at disse 2 skillerumsvægge skulde gå helt op til alteret, men herved blev kirken altfor tung og ufri, altfor indebygget og uhyggelig, at der i hast måtte findes en anden udvej. Man fandt da på at fæste 2 jernstænger på næstøverste altertrin og i toppen med smallere jernstænger forbinde dem med skillerumsvæggene, som man lod ende ved første stolerad. Grønne tæpper på ringe fæstedes på de horizontale jernstænger, hvilket gav et behageligt, let syn og derhos den fordel, at tæpperne kunde føres tilbage mod skillerumsvæggene, når fangebelægget, som nu er tilfældet, er så lidet, at de nederste stolerader ikke behøve at besættes.

Stoleraderne ligge amphitheatralsk. To og to stolerader ligge tæt op til hinanden, så indgangen til den ene er forfra, til den anden bagfra, en ordning, som

har sine fejl. Nederste stolerad er dog enkel. Kirken har plads for 237 fanger. Den var oprindelig bestemt for et større fangetal, men for at opnå de flere pladse, var der ikke overalt adgang til at lægge fri passage for hver stolerad, hvilket visselig er ganske nødvendigt. Mod den mur, som vender ind til centralhallen, er alteret anbragt og over dette prædikestolen. Langs nordre og østre fløj er der bygget gallerier, af hvilke det på østre side i mands højde er blændet med mat glas, så det kan afgive plads for funktionærernes damer eller andre fremmede. På nordre galleri er orglet henstillet. Fangernes indgang til kirken er fra nordre og østre flojs overste etage. Fra gallerierne ere særegne nedgange, som udmunde i korridoren under kirken, som igen står i umiddelbar forbindelse med centralhallen og tager sig ud som den fjerde fængselsfløj. Til alteret føre 7 trin. Hver fange kan se præsten, når han forretter for alteret, og han fangerne. Fra prædikestolen har præsten et ypperligt overblik over den hele fangeflok, som sidder i en halvrunding lige under hans øjne.

Kirken opvarmes af 2 store jernovne. Gasledning er ikke lagt ind i kirken som antagelig ufornoden.

Kirkens indretning var ikke et let stykke arbejde. Arkitekten havde ikke set nogen cellekirke, havde vel nogle belgiske detailtegninger at holde sig til, men en anden sag var det praktisk at gengive den hele tanke således, som den blev fremstillet af mig og underinspektoren. Men han er en flink og rimelig mand at arbejde med, derfor blev også resultatet, som jeg tror, meget heldigt. Mest tvivl vakte spørgsmålet om stolestadernes indretning, navnlig om i hvilken udstrækning de burde være indebyggede. At den ene fange ikke skulde kunne se den anden, det var en givet ting, derimod ikke, om taget på hvert stolestade burde gå helt frem, så at den bag siddende fange ikke skulde få anledning til at kaste noget ind til fangen i stolestadet umiddelbart foran. Jeg havde beset det nye cellefængsel i Bruxelles (St. Gilles), hvor taget ikke gik helt frem, men

kort efter besø jeg cellefængslet i Hannover, hvor taget gik helt frem og hvor man med styrke betonedede nødvendigheden heraf. Vi tænkte en stund at lade det halve tag eller en del deraf blive dækket med glas eller et tyndt ståltrådsnet, men endelig bestemte man sig til at være så forsigtig som i Hannover. Dette tror jeg nu er en fejl. Disse indebyggede cellekirker bør man såvidt muligt, uden at man krænker det strænge isolationsprincip, gøre lette og lyse. Indkastning fra den ene stolerad til den anden får man søge hindret ved et skærpet opsyn ligesom i luftgårdene, hvor der kun er en lodret mur, som skiller fange fra fange uden at man nogetsteds har tænkt på at spænde f. ex. et fiskegarn fra den ene mur til den anden, så man kunde have fangerne for sig ligesom i en hønsegård. Der ved, at tagene for en del kom væk, vilde opnås mere lys og luft og friere, fyldigere salmesang. Nu synger hver fange i sin tønde og hører altfor lidt af den øvrige menigheds salmesang. Den påpegede forandring, om den fremdeles skulde ønskes, er let at iværksætte, ialfald lidt efter lidt.

En fejl ved kirken, som ikke er let at bøde på, er de anbragte vagtpladse. Hvert af gallerierne har 2 vagtpladse, 3 høje stole, hvorfra betjentene se udover galleriernes brystværn på hver sin afdeling fanger, som sidde i ikke lang afstand fra dem. Den midtre afdeling iagttages af 2 betjente, 1 på hver side af prædikestolen. Her er afstanden fra fangerne temmelig betydelig, så observationen ikke falder så ganske let. Hvert stolestade er numereret, hvorhos hver fange medbringer sit cellenummer, hænger det op i stedet og lader det blive hængende, når han forlader kirken, for at man i tilfælde ikke skal være i tvivl om, hvilken fange det er, som har siddet på de forskellige pladse. De øvrige betjente (kirken bevogtes af 11 betjente) tage plads nede i kirken, men her savne de overblik, hvorfor de af og til må bevæge sig mellem stoleraderne, for at se, om alt er i orden, og for at kundgøre, at de ialfald ikke ere langt borte.

Set fra prædikestolen er kirken smuk, lys, venlig, værdig og hensigtsmæssig. Men fra stolestaderne ser kirken naturligvis anderledes ud. Fra dem ser man tildels meget lidet, det var noget, som man iforvejen ikke kunde være uvidende om. Det stod derfor snart for os som en nødvendighed, at der måtte en altertavle til, dersom kirken skulde blive tiltalende for fangerne, og det var jo hensigten. Vor fængselspræst SOMMERFELT, der som ny fængselsmand ikke strax kunde finde sig i den rigorøse isolation, overført på kirken, når den vilde gøre denne tung og uhyggelig, og som derfor i stilhed rystede på hovedet, når han gik ind i kirken og så på arbejdet, hvilket han gjorde meget ofte, mente også, at en altertavle var en *conditio sine qua non*. Men hvor skulde man tage den fra? Vi havde fået vore penge af storthinget, men de vilde gå med til sidste ore, det var allerede på forhånd på det evidenteste dokumenteret. Jeg tænkte strax på et olietryk, da det her væsentlig kom an på at have et billede, som i frastand kunde virke oplivende og til andagt, om det end ikke var saa forskrækkelig kunstmæssigt. Men et sådant olietryk var ikke at opdrive i vor kære hovedstad. Præsten kom derefter på den tanke, at en copi af et alterbillede ikke kunde være så kostbar og at man vel altid stodte på en velynder, som vilde skænke en sådan copi til vor kirke. Han kendte kirken i Krokstad, et par mile herfra, som nylig var bleven efter hans mening smukt restaureret og prydet med en copi i formindsket målestok af TIDEMANDS billede »Christi dåb« i Trefoldigheds kirken hersteds, hvilket tog sig overordentlig godt ud. Copien havde blot kostet 200 kroner, mente han, og den sum var da vel til at opdrive. Præsten og jeg droge nu strax til Krokstad. Også jeg fandt den lille landsbykirke smuk, men fremfor alt lyste alterbilledet for mine øjne så velgørende over kirken, at vi besluttede at skaffe os magen eller noget lignende. Derpå søgte vi maleren BRUX, men han lå ved bad i Drobak. Så korresponderede vi med ham, men han var syg og kunde ikke give noget bestemt svar. Om nogen

tid skulde han komme til byen, men da vi så søgte ham i hans atelier, fik vi besked om, at han nu lå ved Grefsen bad. Vi tog en vogn og kørte op til Grefsen, hvor vi endelig fik tale med ham. En kopi af »Christi dåb« kostede 400 kroner. Derimod havde han måske en billigere kopi af et andet alterbillede, når vi om nogle dage vilde møde ham i hans atelier.

Vor kirkes bygmester JONSEN var bleven opmærksom på præstens og min iver for at skaffe et alterbillede og henvendte sig til os med det spørgsmål, om vi af ham som gave vilde modtage et sådant. Vi syntes, det var en skam, at han, som visselig ikke vilde have stor fortjeneste af det hele bygværk, om han også vilde have nogen, ovenikøbet skulde komme med en så betydelig gave. Da han kom med sit forslag, stode vi endnu i den formening, at et billede blot vilde koste 200 kroner, en pris, som han fandt så utrolig billig. Jo, vi vilde nok tage mod billedet og takke mange gange ovenikøbet. Han havde under det hele arbejde været en så udmærket og behagelig mand, så rimelig, havde holdt fortrinlig disciplin med sine arbejdere, så der ingensomhelst kommunikation den lange tid havde været at spore mellem dem og fangerne, hvorfor vi var kommen på en fortrolig fod med ham. Derhos vidste vi, at han var en formuende mand.

Tiden gik imidlertid. Kirken var så godt som færdig, og man var allerede i underhandling med biskopen om dens indvielse. Men inden den kunde gå for sig, var det nødvendigt at få en altertavle, da den umalede altervæg så mer end uhyggelig ud i den for resten smukt malede og udstyrede kirke. De gamle alterstager var blevet forsolvede, de ved fængslet boende funktionærers damer havde fileret en fin alterdug, alterbordet var for resten betrukket med smukt mørkerødt fløj med guldfrynser, den hele alterbygning med prædikestol oventil var bleven malet under fængselspræstens egne øjne og efter hans smag, over altertavlen var efter hans ønske anbragt det bibelord: *»Kommer hid til mig alle«*.

Til den fastsatte tid mødte vi da frem i maler Brunns atelier. Han havde i formindsket målestok og under arbejde en kopi af TIDEMANDS himmelfarne frelser på guldgrund, hvilken syntes at egne sig for vor fængselskirke både på grund af størrelse og indhold. Vi bestilte den strax, skønt den ikke kunde leveres under 250 kroner. Han lovede at få den færdig i slutningen af september, da kirken skulde indvies. Vi måtte nu gøre den ædle giver, bygmester JONXSEN, opmærksom på den forhøjede pris, og ikke uden undseelse sagde vi til ham, at tavlen ikke var at få under 250 kroner, men hertil svarede han kort og godt: »det var da forfærdelig billigt«, og således var den sorg slukket.

Jeg har glemt at meddele, at midtre afdeling har en stolerad mindre end de 2 andre afdelinger, for at der kunde skaffes bedre plads lige foran alteret. De 9 nederste stolestader i denne afdeling er indrettet for altergæster. Stolestadernes døre ere lavere end i de andre stader, hvorhos der under bænkeene er hensat skamler, som i tilfælde kunne tages frem og knæles på. Når fanger fra forskellige floje skulle til alters, påhæftes en let lem, som bevirker fuldstændig isolation. Modellen er fra Moabit.

Den 23 september var af biskopen bestemt til kirkens indvielse. Fængslets damer bandt blomsterbuketter, hvoraf en blev fæstet i hvert stolestade, hvilket tog sig overordentlig smukt ud. Dagen oprandt i fuldt solskin, som belyste den bestilte altertavle, der kom til rette tid og tog sig ud som den var komponeret for det sted, hvor den anbragtes. Frelseren står i skyen bredende sine arme velsignende ud over den hele jord. Det på forhånd valgte bibelord kunde ikke have været mere passende.

Hvad vore tidligere fængselspræster havde varslet, blev til virkelighed. Kirkens indvielsesdag blev en sand festdag for os alle og vil længe stå som en mærkedag. Stiftsprovst JULIUS BRUN forrettede indvielsen på biskopens vegne, assisteret af fængselspræsterne SOMMERFELT, STORJOHANN og CONRAD DAHL. Det var en smuk dag, og for os, der

længe havde vandret her i fængslet og overværet gudstjenesten i centralhallen, en forunderlig, højtidelig dag. I akustisk henseende viste kirken sig at være udmærket. I løbet af vinteren har det vist sig, at den er let at opvarme.

Nu galdt det at vide, hvorledes fangerne anskuede den ny kirke. Jeg var ikke så ganske tryk for en del af dem. Jeg vidste nok, at de ældre, forstandige fanger vilde prise den, men for de yngres vedkommende var jeg mere tilbøjelig til at vente en anden dom. Sagen er nemlig den, at fangerne i kirken sidde ganske anderledes separerede fra hverandre end de gjorde i centralhallen. Her kunde de af og til se hverandre, ja ved vandringerne til og fra kirken havde de den bedste anledning til at overse samtlige medfanger i flojen og til at mærke sig, i hvilke celler de horte hjemme. Med denne fornøjelse var det nu med en gang forbi. På cellekrakken sad de vistnok ikke békvent og mageligt, men dog frit, i stolestadiet sidde de bedre, men med en lukket dør foran sig. Som sagt, jeg var ingenhunde tryk for, at forandringen behagede. Men hvor blev fængselspræsten og jeg ikke forundrede, eftersom vi efter kirkeindvielsen lidt efter lidt fik talt med samtlige fanger om den store højtidssdag. Der var ikke en fange uden han hjerteligt priste den smukke kirke. Mange takkede også for den og undrede sig over, at der til fordel for dem var anvendt så mange penge. Jeg havde givet den ordre, at hver fange skulde gives anledning til at tage med sig hjem til cellen blomsterne fra hans kirkeplads. Denne lille tanke rorte fangerne i en mærkelig grad. »Den buket har presset mange fårer ud her i fængslet,« sagde en fange, som havde set bedre dage og visselig i sit hjem havde været bedre vant til ganske anderledes pragtfulde blomster end vore beskedne hostblomster. Og blomsterne bleve opbevarede og hængte endnu tørre og visne i mangan celle til erindring om vor smukke festdag.

En lap, hvis navn er GENO (man har ingen betænkelighed ved at nævne disse naturmennesker, medens andre

fangers navne på tryk i regelen tager sig vederstyggeligt ud), var så veltalende, da jeg efter indvielsen kom til ham, men jeg forstod ikke et ord af hans besynderlige sprog. Den lappiske lærer kom imidlertid til og gennem ham fik jeg da vide, hvad den lille brune mand med de spillende øjne havde at sige mig. Jo, han spurgte, om han ikke, når han kom hjem, kunde få lov til at skænke noget til denne kirke, enten penge eller en ren. En så smuk kirke havde han aldrig set. Hvad der interesserede mig meget var den ytring fra enkelte kristianiagutter: »kirken er en fornuftig ting, nu slippe vi for at gøre alle de skøjerstreger, som vi gjorde, den gang kirken holdtes nede i fængslet.« Der er vist passeret mere ulovligt i den gamle kirke, end nogen af os har haft anelse om.

Og så være da alle de, som have virket til at skaffe vort fængsel et værdigt og smukt gudshus, takket både på funktionærernes og fangernes vegne. Fra den dag, vi fik vor kirke, er fængslet indtrådt i et nyt stadium. Nu er fængslet noget helt, for var her hver helligdag noget istykker, som mere og mere virkede til dissonance. Jeg taler ikke om de rum, som kirkebygningen desforuden har skaffet os, da stedet ikke er til at omtale dem, men dem skyldte vi dog også kirken. Gid nu alle vordende direktorer, præster, betjente og fanger måtte blive lige så glade i kirken som vi ere det! Og det tvivler jeg ikke på. Jeg tænker nok, den 23 september 1887 skal vide at bevare sig som en uforglemmelig og betydningsfuld mærkedag for Ågeberg cellefængsel!

Christiania i januar 1888.

R. PETERSEN.

Danmarks fængselsstatistik

1861—1885.

Ved udgangen af 1887 udkom gennem fængselskontoret »Sammendrag af de vigtigste statistiske Oplysninger om de danske Strafanstalter i de 25 Aar fra 1861 til 1885«.

Som materiale til dette sammendrag er benyttet de tidligere af fængselskontoret udgivne meddelelser om straffanstalterne, som ere affattede for perioder på fem år ad gangen¹⁾. De 25 år omfatte således fem perioder, i hvilke hvert år går fra 1 april det ene år til 31 marts det følgende år, og det årstal, hvori 1 april falder, er det bestemmende for betegnelsen af året.

En fremstilling, som den givne, der rækker over en så betydelig periode som 25 år, og tilmed over en periode, som på fængselsvæsenets område også i Danmark har været rig på indgribende reformer, har selvfølgelig sin store betydning og interesse. Den kan på mange punkter i større træk give oplysninger om forbrydelsens og straffevæsenets betydning såvel på det sociale som nationaløkonomiske område. Dette er af ikke ringe interesse, fordi fængselsvæsenet er en af de få statsinstitutioner, der stille krav til samfundets bistand for at kunne arbejde til gavn både for

¹⁾ Disse meddelelser gå imidlertid endnu kun til 31 marts 1883.

individet og for samfundet selv. I jo større udstrækning dette krav kan stilles, desto større indflydelse og virkning tor der også ventes af institutionens virksomhed. I Danmark stå vi imidlertid endnu tilbage, både hvad varm interesse og aktiv bistand angår, selv i de lag af samfundet, hvor disse burde søges og kunne findes. Skylden bør uden tvivl ikke søges i samfundet alene, dette plejer ikke at svinge, når impulsen gives. Noget kunde vistnok fængselsbestyrelsen udrette i så henseende, hvis den bragte sine oplysninger om fængselsvæsenet i årlige beretninger og ikke, som hidtil, i femårige. Det er uimodsigeligt, at den årlige beretning hyppigere end den femårige leder samfundets opmærksomhed hen på sagen, og såvidt vides bringe alle andre stater deres meddelelser om straffevæsenet frem hvert år. Denne overensstemmelse kan kun opfattes som en almindelig erkendelse ikke blot af gavnligheden, men også af en forpligtelse til at meddele oplysningerne årlig, en erkendelse, hvortil det vilde være ønskeligt, at fængselsbestyrelsen herhjemme også sluttede sig. Afset herfra fortjener fængselsbestyrelsen tak for den meddelte oversigt over de 25 år.

Den omhandlede periode falder så godt som under én mands ledelse af fængselsvæsenet, idet nuværende fængselsdirektør F. BRUNN fra 1861 til 1884 var sat i spidsen for bestyrelsen som chef for fængselskontoret, der blev oprettet i 1861, efterat DAVID i 1859 var trådt af som overinspektør for fængselsvæsenet.

Ved periodens begyndelse havde Danmark 5 strafanstalter, nemlig i Odense, København, Viborg, Horsens og Vridsløselille. Af disse vare de 4 førstnævnte fællesanstalter (de 3 første både for mands- og kvindefanger, Horsens alene for mandsfanger) og Vridsløselille et cellefængsel for mandsfanger, som var taget i brug i december 1859.

I årenes løb nedlagdes imidlertid strafanstalten i Odense 1865, den i Viborg 1875 og den for mandsfanger i København 1871. Disse 3 rummede tilsammen 800 fanger.

Ved udgangen af perioden har Danmark 3 strafanstalter, nemlig:

En i *København* til 400 fanger. Den er udelukkende kvindefængsel og har såvel en celleafdeling som en fællesafdeling.

En i *Vridsløselille* til 400 mandsfanger. Denne er udelukkende cellefængsel og modtager alle til *forbedringshusarbejde* domte, undtagen:

1. når de ere over 60 år gamle,
2. når de tidligere have været straffede med offentligt arbejde og ere over 30 år gamle,
3. når deres sundhedstilstand forbyder deres indsættelse i cellefængsel.

En i *Horsens* til 500 mandsfanger, som ere domte til tugthusarbejde eller som falde ind under de for Vridsløselille strafanstalt nævnte undtagelser.

Der er således i de nu tilstedeværende strafanstalter plads til 1300 fanger, medens fangeantallet ved udgangen af perioden kun var 805. Når det ved periodens begyndelse derimod var 1694, må det ved den betydelige nedgang, der således har fundet sted i perioden, med omtrent 52 pct.¹⁾ tages i betragtning, at den ny straffelov af 10. februar 1866 for adskillige forbrydelser satte mildere og langt kortere straffe end den tidligere lovgivning.

Straffelovens betydning i så henseende ses klart af forholdet mellem de enkelte års fangeantal og *afgangen*. Medens denne nemlig i 1861 er 566 af 2298 fanger, er den 587 af 1392 i 1885. Altså i 1861 løslodes omtrent 25 pct. af samtlige straffanger, i 1885 derimod over 42 pct. Forholdet mellem afgang og fangetal er iøvrigt allerede i 1871, da strafanstalten for mandsfanger i København nedlægges, blevet 30 pct. og i 1875, da Viborg strafanstalt nedlægges, er det over 41 pct.

På den anden side viser *tilgangen* efter 1866 ikke,

¹⁾ Dette tal falder sammen med nedgangen i middelstraffetiden efter den ny straffelov, hvorefter senere.

at den ny straffelov har fået nogen indflydelse, i hvert tilfælde af varig betydning, på fangeantallets størrelse. Vistnok er tilgangen for perioden 1871—75 betydelig mindre end tidligere, men dette kan mulig have sin årsag i de gode økonomiske forhold, som i den periode indtrådte for den arbejdende klasse. I hvert tilfælde har perioden 1881—85 en tilgang af 3077 mod 2844 i 1861—65, altså en stigning. At slutte fra denne tilvæxt i tilgangen til straffanstalterne til en i almindelighed voxende forbryderiskhed lader sig imidlertid ikke gøre uden videre. Dels kommer forholdet til landets folkemængde i betragtning ved bedømmelsen heraf, dels spiller recidivistforholdet også en rolle her, og endelig må flere andre forhold, særligt økonomiske, tages med.

Sporges der derimod om tilgangen fra København og fra de øvrige dele af landet, viser der sig en betydelig tilvæxt i tilgangen fra hin. Tilgangen af mandsfanger udgjorde således i 1861—65 15₂₀ pct. imod 27₃₀₀ pct. i 1881—85. For kvindefangernes vedkommende var forholdet omtrent uforandret igennem hele perioden. Lavest var tilgangen fra København, nemlig 94, i 1866, højest 215, i 1881, og i 1885 var den 164. København har ganske vist i de sidste 15—20 år modtaget en betydelig indvandring, særligt af arbejdsfolk, fra landet, og dens folkemængde er i den tid voxet stærkt, men denne tilvæxt står dog ikke i forhold til tilvæksten i tilgangen til straffanstalterne fra København.

Forholdet mellem mands- og kvindefanger i hele perioden var 78₈₀ pct. for hine, 21₃₀ for disse.

Ved spørgsmålet om af- og tilgang spiller også de døde en rolle. Disses antal var i hele perioden 438 mandsfanger og 122 kvindefanger, ialt 560.

I forhold til straffanstaltnernes fangeantal var procenten

i 1861—65 . . 1 ₉₄	i 1876—80 . . 1 ₈₅
1866—70 . . 2 ₂₂	1881—85 . . 1 ₆₃
1871—75 . . 2 ₁₂	

Forholdet for dødsfaldenes vedkommende imellem mands-

og kvindefanger er tilnærmelsesvis det samme som foranført for begge disse køns antal i strafanstalterne, nemlig henholdsvis 78₂₁ og 21₇₉.

Den anførte forskellige dødsprocent for hver af de fem perioder viser en nedgang for de to sidste, særligt i modsætning til de to foregående. Denne nedgang skyldes vistnok mindre den ny straffelovs kortere straffetider, men temmelig sikkert den forbedrede fangekost, hvorved der benyttes et rigeligere kvantum kvælstofholdige levnetsmidler end tidligere. Muligt har også nedlæggelsen af den gamle strafanstalt i Viborg nogen betydning i så henseende.

Af samtlige døde i hele perioden var 4₆₁ pct. *selvmordere*, 5₉₂ pct. af døde mandsfanger og 3₂₈ pct. af døde kvindefanger. Selvmordenes antal var 26, nemlig 22 mandsfanger og 4 kvindefanger. Forholdstallet for selvmord af strafanstaltens samlede befolkning går fra 0₀₅ pct. i 1861—65 til 0₁₃ i 1871—75.

De om *forbrydelserne* meddelte oplysninger omfatte alle fanger, som ere indsatte i strafanstalterne i løbet af den hele periode. I de enkelte efterstående forbrydelser har der fundet en stigning sted fra periodens begyndelse til dens slutning. Således

forbrydelse mod den off. myndighed fra	1—50
blodskam	- 22—50
voldtægt	- 24—78
andre losagtighedsforbrydelser	- 6—45
fostermord og barnefødsel i dolgsmål	- 48—91
tyveri groft	- 396—787
roveri	- 16—27
falsk	- 99—172
brandstiftelse	- 139—174

Ved siden af den betydelige stigning af antallet af forbrydelser mod den offentlige myndighed have særligt blodskam og voldtægt forøget sædelighedsforbrydelsernes antal. Medens 9₉₆ pct. af dette antal falder på 1861—65, falder der 28₆₅ pct. på 1881—85. I forbrydelserne mod person

er det fortrinsvis fostermord og barnefødsel i dolgsmål, som have frembragt en stigning.

Størst tilvæxt viser blandt forbrydelser mod ejendom groft tyveri, medens hele denne klasse af forbrydelser set under et ellers står næsten uforandret igennem hele perioden. I modsætning til groft tyveri er simpelt tyveri aftaget fra 1712 i 1861—65 til 1255 i 1881—85. Denne nedgang skyldes den ny straffelovs mildere straffe for denne forbrydelse. Også falsk og brandstiftelse vise en ikke ubetydelig stigning.

Tyvsforbrydelserne udgøre for samtlige i perioden indsatte fanger ikke mindre end 70₂₃ pct.

Føjes hertil forholdstallet for de øvrige forbrydelser mod ejendom, nemlig 11₈₆ pct., bliver den hele procent for denne kategori 82₉₉.

Med hensyn til *straffetiden* falder der en tid af 2 år og derunder på 72₇₅ pct. af det hele fangetal i perioden, altså næsten tre fjerdedele af de idømte straffe, medens 7 år og derover give 5₉₄ pct. af fangetallet. Tages de forskellige femårige perioder i betragtning, viser der sig desuden en betydelig forskel i straffetidens længde mellem den første periode 1861—65 og de øvrige fire.

Denne forskel hidrører atter fra den ny straffelovs korrigerede straffebestemmelser. Hvor betydelig forskellen er fremgår af, at 59₇₂ pct. af de i 1861—65 indsatte fanger havde en straffetid af 7 år og derover, medens procenten i 1866—70 alt var falden til 15₈₈ og i 1881—85 kun var 7₉₄. På den anden side havde 14₉₅ pct. af de indsatte fanger i 1861—65 en straffetid af 2 år og derunder, medens 1881—85 gav 23₇₆ pct.

Ved fremdeles at stille den første femårige periode 1861—65 i modsætning til de fire efterfølgende femårige perioder oplyser oversigten gennem en særlig beregning, at middelstraffetiden i den første er 4₂₆ år i modsætning til en middelstraffetid af 2₉₄ år i de fire følgende, hvilket giver en nedgang af 52 pct., et tal, der som foran bemærket

svarer til nedgangen i fangeantallet fra periodens begyndelse til dens slutning.

For *alderens* vedkommende, i hvilken fangen indsættes i strafanstalten, danner Danmark næppe i nogen væsentlig grad en undtagelse fra andre stater. Antallet af mandsfanger i hele perioden er højest i 15—20 års alder og er derefter nedadgående med hver følgende aldersklasse på 10 år indtil 60 års alder. Omvendt er antallet af kvindefanger stigende imellem de samme aldersklasser. Medens der således i klassen 15—20 år er 4₅₆ mandsfanger mod 1 kvindefange, er der i klassen 50—60 år kun 3 mandsfanger mod en kvindefange.

Når alle aldersklasser gøres tiårige og over 60 år danner en klasse, bliver gennemsnitsprocenten af indsatte fanger for hver klasse 16₃₇. Den højeste procent 38₉₁ falder på 20—30 år, 30—40 år har 16₄₀ pct. og alene 40—50 har 16₄₀ pct.

Yngre fanger indtil 30 år vise i de femårige perioder en stigning fra 18₃₁ pct. i 1861—65 til 24₆₅ pct. i 1881—85. Omvendt vise ældre fanger over 30 år en nedgang fra 21₄₉ pct. i 1861—65 til 18₇₄ pct. i 1881—85.

Af særlig interesse er fangens *hjemsted*, om det er storstaden København, købstaden eller landdistriktet. Forholdet mellem disse er da dette, at der på 1 fange fra købstad kommer godt og vel 2 fra København og næsten 4 fra landdistriktet.

Forholdet mellem kønnene er

for København	1	kvindefange	mod	2 ₇₉	mandsfanger
- købstad	1	—	-	3 ₅₂	—
- landdistriktet	1	—	-	4 ₂₄	—

Det er allerede foran bemærket, at procenten for mandsfanger fra København stiger fra 15₂₀ i periodens begyndelse til 27₉₀ i dens slutning, medens den for kvindefangernes vedkommende er så godt som uforandret, hvilket også gælder såvel mands- som kvindefanger fra købstad. For begge køn fra landdistrikt er der en nedgang, navnlig for kvindefangernes vedkommende.

Støttende sig til den beregning, at Danmark har 2,000000 indbyggere, deraf 250000 i København, 250000 i købstæderne og 1,500000 i landdistrikterne, oplyser oversigten, at det årlige gennemsnitsforhold mellem fangebefolkningen og den fri befolkning er

for hele Danmark som . . .	1 til 3750,
- København	1 - 1575,
- købstæderne	1 - 3200,
- landdistrikterne	1 - 5050.

Også den *ægteskabelige stilling* giver nogle oplysninger, som ikke ere uden interesse. De ugifte fanger forholde sig til de gifte omtrent som $2\frac{1}{2}$ til 1. Iøvrigt er procenten af ugifte fanger stigende, medens den for de giftes vedkommende er faldende. En lignende stigning som hos de ugifte viser sig også blandt de fraskilte. Antallet af disse sidste er i det hele taget forholdsvis betydeligt. De gifte fanger forholde sig således til de fraskilte tilnærmelsesvis som 6 til 1; men at dette forhold langt fra svarer til forholdene mellem gifte og fraskilte i det borgerlige samfund, kan enhver sige sig selv.

Hvad konnens forhold til hinanden angår, er forholdet mellem mands- og kvindefanger 3_{67} til 1. Mellem ugifte mands- og kvindefanger er forholdet derimod 4_{67} til 1, for gifte som 3_{93} til 1. Forholdet mellem fraskilte fanger af hvert køn er 2_{34} til 1, altså adskilligt under det almindelige forhold, og mellem enkemand og enker som 1_{60} til 1. Af de sidste to kategoriers forholdstal fremgår det klart, at kvindens sociale stilling, såsnart hun går over fra ægteskabet til enlig stand, i hvilken hun ofte må forsørge børn, kan medføre stor fare for hendes modstandsevne i moralsk henseende.

Forholdet for *fødselens* vedkommende er godt 5 for ægte mod 1 uægte født. Oplysningerne gælde kun de fire sidste femårige perioder, idet de mangle for en del af perioden 1861—65. For ægtefødte mands- og kvindefanger er forholdet 4_{03} til 1, for uægte fødte derimod 2_{86} til 1. Altså forholdet er uheldigt for de uægtefødte kvindefangers

vedkommende, noget, som de forhold, hvorunder det uægte pigebarn opdrages og let stilles som ung, føre med sig. Iøvrigt er det absolute tal af indsatte fanger af denne kategori uforandret i hele perioden. For de uægte fødte mandsfanger er der derimod en stigning fra 20₃₆ pct. i 1866—70 til 33₀₃ pct. i 1881—85.

Ved bestemmelsen i oversigten af fangens *borgerlige stilling* eller *erhverv* er der, hvad der iøvrigt er en selvfølge, taget hensyn til stillingen, som den var ved indsættelsen i strafanstalten. Der er endvidere skelnet imellem: bedre stillede, agerdyrkere, fiskere og somænd, håndværkere (disse deles i skomagere, skræddere, snedkere, tomrere, murere, smede, slagtere, vævere og andre), tyender, daglejere, militære, fattiglemmer, og andet ikke oplyst erhverv. For kvindefangernes vedkommende ere oplysningerne ikke fuldstændige, forsåvidt fangen ved indsættelsen ikke har haft noget selvstændigt erhverv, men været gift med en fisker, håndværker o. s. v. Kvindefangen er i så tilfælde opført under »andet erhverv«. Dette fremgår klart af de store tal, hvormed kvindefangerne i denne kategori optræde i modsætning til mandsfangerne.

Af de forskellige foran nævnte klasser yder daglejernes det største antal, 37₂₀ pct. af alle mandsfangerne. Derefter komme håndværkerne med 24₅₀ pct. Iblandt håndværkerne udgøre smedene 14₅₄ pct. og slagterne 3₇₂. Imellem disse to tal stå de øvrige nævnte håndværk. Modsatningen i de nævnte tal for smede og for slagtere falder bort, når der sporges om disse klassers absolute fangetal i forhold til antallet af fri personer, der udøve hvert håndværk. Det viser sig da, at af 30 fri smede og 31 fri slagtere indsattes 1 af hvert håndværk i strafanstalten i den hele 25årige periode, et forhold, som er meget talende, når det erindres, at det årlige gennemsnitsforhold mellem fangebefolkningen og den fri befolkning i hele Danmark var 1 fange til 3750 indbyggere.

Tjenestetyender udgøre for mandsfangernes vedkommende den tredje stærkest repræsenterede klasse, nemlig

21₃₆ pct. For kvindefangernes vedkommende derimod, og for disse ere oplysningerne fuldstændige, er tallet i forhold til samtlige kvindefanger 43₃₆ pct. eller tilnærmelsesvis halvdelen. Også i forhold til mandsfangerne af denne klasse er kvindefangernes antal betydeligt, idet forholdet mellem de to køn er en kvindefange for 1₃₀ mandsfange af tyendeklassen, medens kønnenes forholdstal ellers er 1 til 3₀₇.

Et lignende ugunstigt forhold for kvindefangernes vedkommende findes også i den agerdyrkende klasse, som iøvrigt leverer et forholdsvis meget ringe antal fanger til strafanstalterne, idet forholdet er 1 kvindefange for 2₁₂ mandsfanger.

Tages hensyn til bevægelserne i de enkelte klasser igennem periodens fem underafdelinger, viser der sig for de bedre stillede en mindre stigning fra 14₉₇ i 1861—65 til 20₇₄ pct i 1881—85. Det samme gælder håndværkerne tagne under et, nemlig 19₃₅ i 1861—65 til 24₂₇ pct. i 1881—85. Tages smedene for sig, bliver stigningen betydelig, fra 18₀₅ til 27₈₂ pct. Også daglejere vise en mindre stigning. Derimod har den agerdyrkende klasse en betydelig nedgang fra 28₉₈ pct. i 1861—65 til 15₉₂ i 1881—85. En mindre nedgang har ligeledes mandsfanger af tyender, kvindefangerne af samme klasse vise ingen forandring. Når kvindefangerne i forhold til mandsfangerne af alle klasser ere talrigst, 1 til 1₀₃, iblandt fattiglemmerne, ligger det formentlig i klassens karakter.

Hvad *trobekendelse* angår, indeholde oplysningerne intet af særlig interesse.

Disciplinen er naturligvis et af de interessanteste afsnit. Ved oplysningerne heri må det erindres, at de omfatte samtlige i perioden i strafanstalterne værende fanger og ikke som i de foregående afsnit kun de i perioden indsatte fanger.

Der er i hele perioden begået ialt 5360 disciplinære forseelser, som have kunnet straffes arbitrært, medens der altså også er begået sådanne disciplinære overtrædelser,

som kun have kunnet behandles af domstolene, således undvigelse, der have været ledsagede af andre forbrydelser. Disse sidste ere ikke medtagne i oversigten. Af det ovennævnte antal arbitrært straffede overtrædelser af disciplinen i strafanstalterne falder den højeste procent — 33,65 — på »andre brud på disciplinen«. Hertil er regnet uhøflighed, urenlighed, lovn og falsk angivelse o. lign. Det skal viligt indrømmes, at det, afset fra ganske enkelte kategorier, er vanskeligt at stille afgrænsende betegnelser, hvorunder de enkelte overtrædelser med lethed lade sin henføre. På den anden side ser det ikke godt ud, at den klasse, som skal rumme de meget i det enkelte optrædende tilfælde, fremtræder som hovedklassen. Enten må de opstillede betegnelser ikke være heldige, eller man har ikke vist skønsomhed ved klassificeringen, eller endelig har man ikke opstillet klasser nok.

Af de bestemt afgrænsede klasser har »dovenskab og anden mislighed ved arbejdet« første plads med 17,88 pct. Derefter kommer »indbyrdes meddelelse« med 16,53, slagsmål og klammeri med 10,33, besiddelse af utilladelige genstande med 6,92 og tyveri (rapseri) med 3,34 pct. De øvrige klasser af overtrædelser have et lavere forholdstal.

Med hensyn til forholdet mellem mands- og kvindefanger i de forskellige klasser af disciplinære overtrædelser skal det først oplyses, at der falder 18,22 pct. på hine mod 20,39 på disse, medens det gennemsnitlige forhold imellem kønnene af hele fangebefolkningen for perioden var 3,69 til 1. Dette sidste forhold har tilnærmelsesvis holdt sig for »andre brud på disciplinen«, »dovenskab« og »indbyrdes meddelelse«. Derimod er det for slagsmål og klammeri 2,31 til 1, rapseri 1,93 til 1, uanstændigt forhold 1,52 til 1. På den anden side er der selvfølgelig andre klasser af overtrædelser, hvor overvægten ligger på mandsfangerne, deriblandt beskadigelse af inventar.

Til bedømmelse af periodens disciplinære forhold hører oplysning om overtrædelsernes forhold til de enkelte peri-

oders gennemsnitlige fangeantal. Det viser sig da, at der

på 100 mdsf. og kvdf. faldt i	100 mandsf.	100 kvindf.
1861—65 13 ₇₂ forseelser	12 ₁₁	19 ₅₁
1866—70 14 ₈₅ —	15 ₁₁	13 ₈₀
1871—75 16 ₆₆ —	15 ₈₃	19 ₄₃
1876—80 22 ₅₀ —	22 ₉₀	20 ₉₆
1881—85 33 ₆₆ —	33 ₈₁	33 ₂₂

Hvad nu først forholdene angår, når begge kønnene tages under et, er der jo i de anførte forholdstal en betydelig stigning i de 2 sidste femår mod de foregående. Det sidste femår gik de disciplinære forseelser endog op over $\frac{1}{3}$ af fangeantallet, medens de i det første femår knap nåede $\frac{1}{7}$ af dette.

Denne betydelige stigning af disciplinære forseelser henfører oversigten til særlige omstændigheder, som have gjort sig gældende, og den anfører som sådanne tyverierne og bedragerierne, der i 1883 opdagedes i Horsens strafanstalt. At dette for en del forholder sig rigtigt for det sidste femår, lader sig ikke betvivle; men for stigningen i femåret 1876—80 i modsætning til 1871—75 kan det ikke gælde, og denne var dog fra 16 til 22 pct. Det lader sig overhovedet ikke afgøre, hvorvidt de enkelte strafanstalters disciplinære forhold have forandret sig i den hele periode, fordi oplysninger i så henseende mangle i oversigten.

Et lille moment til belysning af forholdene giver imidlertid fængselskontorets sidste femårsberetning for 1878 til 1883. Efter den var nemlig procentforholdet af disciplinært straffede i Horsens i forhold til fangernes gennemsnitstal 18₇ i 1878, 24₆ i 1880 og 15₇ i 1882. På den anden side var det samme forhold i Vridsløselille 41₄ i 1880 og 26₄ i 1882, ligesom i kvindefængslet 29₄ i 1882. Dette misforhold imellem anvendelsen af disciplinære straffe på tugthusfangerne i Horsens og på forbedringshusfangerne i Vridsløselille og kvindefangerne blev alt fremdraget i en diskussion i bladene i 1880, og der lå ganske vist et fingerpeg deri. Det blev dengang næppe påagtet. Dersom

imidlertid fængselsstatistiken *årlig* blev sammenarbejdet for alle strafanstalterne og udgivet, vilde dog formodenlig sådanne oplysninger falde i øjnene. Når derimod en beretning for 1878 til 83 fremkommer i 1885, komme oplysningerne temmelig sikkert bagefter, forsåvidt de skulle tjene til at henlede opmærksomheden på strafanstaltnes forhold. Forsåvidt er den 25årige oversigt selvfølgelig også uden betydning.

Når oversigten særlig fremhæver mislighederne i Horsens som influerende på forholdstallet af disciplinært straffede i 1881—85, skal her anføres, hvad den nævnte femårsberetning for 1878—83 meddeler om disse misligheder: »Foruden disse nævnte disciplinære forseelser er der i en længere årrække i Horsens strafanstalt begået en stor del uordener og misligheder, der lige i slutningen af femåret, på angivelse af nogle fra strafanstalten løsladte fanger, gjordes til genstand for kriminel undersøgelse, indledet af politimesteren i Horsens og senere fortsat af en ved allerhøjeste kommissorium af 7 april 1883 dertil beskikket kommission, der afsagde dom i sagen 29 febr. 1884, og da denne for nogle af de domfældtes vedkommende af justitsministeriet indankedes for højesteret, blev sagen først endelig afsluttet ved nævnte rets dom 2 febr. 1885. Da denne sag og de dermed forbundne forskellige disciplinære forseelser rækker ud over femåret, skal her kun anføres sagens endelige resultater, medens en nærmere omtale må forbeholdes senere beretninger.

Sagen angik 44 personer, hvoraf 42 sættes under tiltale, nemlig inspektøren, 11 af opsynspersonalet, spisemesteren, 3 af entreprenørernes mestere, 7 af funktionærernes hustruer samt 13 enten løsladte eller endnu i strafanstalten værende fanger, og endelig 6 anstalten uvedkommende personer, hvorimod tiltale bortfaldt mod en opsynsbetjent og en mester, da forinden stævningens forkyndelse den ene afgik ved døden og den anden forlod landet. Ved de nævnte domstole ikendtes inspektøren 3 måneders simpelt fængsel, af opsynspersonalet 10 fængsel på vand og brød,

1 fængsel på almindelig fangekost, spisemesteren vand og brød, af mestrene 1 forbedringshusarbejde og 2 vand og brød, af funktionærernes husstand 6 vand og brød og 1 fængsel på sædvanlig fangekost, af endnu værende og forhenværende fanger 5 tugthusarbejde, 5 forbedringshusarbejde og 3 vand og brød, og endelig de 6 anstalten uvedkommende personer alle vand og brød.

Hvad angår arten af mislighederne blev inspektøren anset efter straffovens § 143 og 141 for grov forsømmelse og skodesløshed i embedsforelsen samt for misbrug af sin embedsstilling til egen fordel. For de øvrige tiltalte vedkommende vare fangerne ansete for tyverier af genstande og varer dels fra anstalten selv dels fra aktieselskabet Crome og Goldschmidts fabriker; mestrene og enkelte af opsynet for at have bestjålet, dels hver for sig dels i forening med fanger, det nævnte selskab. De øvrige tiltalte dømtes for hæleri, idet de havde afkøbt fanger, eller afsat for dem, de af disse stjalne koster. Endvidere havde en opsynsbetjent, som fra 1878 havde tilsynet med de fanger, der som håndværkere blev sysselsatte med arbejdet for private, hvortil bestillerne selv skulde levere materialet, ligeledes gjort sig skyldig i tyveri, idet han, der sædvanlig for bestillerne påtog sig at levere det fornødne, ofte havde tilvendt sig dette af anstaltens træoplæg og af andre beholdninger, der tilhorte tidt-nævnte aktieselskab, og selv modtaget betaling derfor. Endelig fremgik det af undersøgelserne, at den derværende spisemester, næsten i hele den tid han beklædte denne post, havde tilegnet sig af anstaltens proviant til sin egen husholdning.

Det særlig forargelige i, hvad der således er oplyst at være foregået i Horsens strafanstalt, ligger ikke såmeget i de tyverier, som fangerne have gjort sig skyldige i, thi det er let forklarligt, at en befolkning, hvoraf de tre fjerdedele ere tidligere straffede for tyveri og tildels at anse som forhærdede vanetyve, påny begår tyveri også i strafanstalten, når lejligheden dertil frembyder sig (man må snarere undre sig over, at der af strafanstaltens 886 fællesfanger kun til-

taltes 13 o: henved $11\frac{1}{2}$ pct.), men det forargelige ligger i, at de overordnede, der skulde føre tilsyn med, at fangen ej begik noget ulovligt, selv have gået hånd i hånd med ham og været ham behjælpelig med at forøve lovstridige handlinger og det i så stor målestok, at i sagen samtlige 4 fabrikens mestre og 12 af anstaltens opsynsbetjente, reserve- og dagvogtere (tilsammen 50) blev satte under tiltale, altså 24 pct., foruden at 4 betjente i samme sag afskediges uden at blive tiltalte. Det forargelige ligger endvidere i, at inspektoren selv ikke var uberørt af den almindelige fordærvelse, så at han netop derfor ikke havde moralsk mod og kraft til at håndhæve disciplinen og at hindre misbrugene såvel overfor fanger som overfor betjente.«

Vende vi nu tilbage til de foran anførte tal for forholdet i de forskellige køn i perioden, viser det sig, at den stigning, som foran fremhævedes for begge køn tilsammen, i noget højere grad fremtræder blandt mandsfangerne alene. Dette bestyrker godt nok horsensaffærens indflydelse i det sidste femår. På den anden side er stigningen for det næstsidste femår også større for mandsfangerne alene end for begge køn tilsammen. Nogen rolle spiller i så henseende utvivlsomt nedlæggelsen af de gamle fællesanstalter, hvor forholdstallet for straffede disciplinærforsæelser holdt sig forholdsvis lavt i modsætning til Vridsløselille. Selv Horsens bliver et vægtigt moment i sammenligning med fortiden, procenten fordobles i det næstsidste femår. I det hele taget ser det ud, som om der med dettes begyndelse er foregået en svingning i håndhævelsen af disciplinen i strafanstalterne.

For kvindefangernes vedkommende stiger efter de foran anførte tal forholdstallet i det sidste femår op i lighed med det for begge køn tilsammen opførte, og ligeoverfor det næstsidste femår er stigningen endog større end for mandsfangernes vedkommende. Dette er så meget mere betegnende, som stigningen er så betydelig og tillige først falder på det sidste femår. Om der deri ligger nogen antydning af kvindefængslets indre forhold, lader sig ikke påvise.

Ses der hen til enkelte af de mere fremtrædende disciplinære forseelser og konnenes forhold til disse, er forholdstallet for slagsmål og klammeri 2,98 for mandsfanger, men — ret betegnende — 3,61 for kvindefanger i det sidste femår. I dovenskab stå konnene omtrent lige. For indbyrdes meddelelse er procenten i sidste femår 7,73 for mandsfanger, 8,42 for kvindefanger. Desuden er stigningen i denne disciplinære forseelse betydelig i hele perioden, nemlig henholdsvis fra 0,73 og 0,21 i første femår til de ovenanførte forholdstal. En lignende betydelig stigning falder på andre brud på disciplinen, nemlig fra henholdsvis 4,32 og 5,02 i første femår til henholdsvis 11,56 og 10,16 i sidste. Dog må her erindres de tidligere anførte bemærkninger om denne afdelings formentlig uheldige begrænsning, idet den vistnok er en rubrik, hvori alt indsættes, som ikke ligefrem falder ind under de andre klasser. Stigningen behøver derfor ikke nødvendigvis at vise noget pålideligt.

Hvad de i strafanstalterne anvendte disciplinære straffe angår, har forholdet været dette, at der faldt på

	100 mdsf. og kvdf.	100 mdsf.	100 kvdf.
mørkt eller ensomt fængsel . .	36,77	39,69	27,40
nedsættelse i klasse eller ingen			
oprykning	30,25	29,18	33,70
vand og brød	17,32	15,85	22,05
ris, rotting, tamp og kat . . .	12,58	12,03	14,33
berøvelse af arbejdsfortjeneste			
eller fratagelse af arbejde, bo-			
ger eller skrivematerialier . .	3,08	3,25	2,52

Mørkt fængsel og nedsættelse i klasse (dette sidste i overensstemmelse med kgl. anordning af 13 febr. 1873) have altså spillet hovedrollen i langt overvejende grad.

Forskellen i anvendelsen af de forskellige straffe på de forskellige køn har vistnok mindre at betyde. Erfaringen for den enkelte kategoris virkning må jo altid få indflydelse på anvendelsen. Herved sigtes nærmest til den meget hyppigere anvendelse af vand og brød i kvindefængslet end i de mandlige strafanstalter.

Af det store tal for pryglestraffe anvendte på kvindefanger fremfor på mandsfanger må man derimod ikke lade sig skuffe. Pryglestraffe ere efter oversigtens oplysninger nemlig ikke anvendte på kvinder siden 1873 efter en af den pågældende anstalts direktor truffen beslutning. I så tilfælde må modsætningen i perioden forud have været betydelig, eller pryglestraffen må med andre ord have været anvendt i stort omfang. Dette fremgår også af de særlige forholdstal for disse straffe. I den første femårige periode, 1861—65, var forholdet imellem kønnene 2₇₁ på mandsfanger, men 6₈₀ på kvindefanger; i 1866—70 var tallet 1₇₂ for hine, 3₀₅ for disse. At tallet for mandsfangerne i den sidste femårige periode er blevet 3₃₈ forklares atter ved Hørsens affæren.

Med hensyn til anvendelsen af de enkelte straffemåder gælder iøvrigt det samme, som foran er sagt om disciplinen i det hele taget, at oplysningerne på dette punkt bør være meget omfattende, for at en pålidelig bedømmelse kan nås.

Hvad *sundhedstilstanden* angår, er dødeligheden alt omtalt ved afgang.

Sygedagenes antal fordelt på periodens dagetal giver et dagligt gennemsnit af 26₁₄ syge, for mandsfanger alene 18₁₉ og for kvindefanger 7₉₅. Sygeprocenten af det daglige gennemsnitstal af fanger var 2₃₁ for mandsfanger alene 2₀₆ og for kvindefanger 3₁₉.

Den laveste sygeprocent var for mandsfanger i 1882, nemlig 1 pct., og for kvindefanger 2₃₀ i 1875, den højeste sygeprocent var henholdsvis 2₉₂ i 1866 og 4₈₉ i 1879.

Fordeles sygeprocenten af det daglige gennemsnitstal af fanger på periodens fem afsnit, viser der sig for mandsfanger en nedgang fra 2₆₁ i første femårige periode til 1₁₆ i sidste. Omvendt viser der sig for kvindefangerne en stigning fra 2₆₉ i første femår til 3₃₉ i sidste. Hvorvidt den mindre nedgang i denne mod de højere tal 3₇₃ i 1871—75 og 4₀₆ i 1876—80 har noget at betyde, kan ikke påvises i øjeblikket.

Denne fremtrædende forskel på sygeligheden hos de to

kon mener oversigten i en vis grad at kunne henføre dels til det vistnok under lige omstændigheder naturlige forhold, der finder sted overalt, som følge af nogle med konslivet hos kvinderne i forbindelse stående ejendommelige sygdomsformer; dels til lidelser, der ere følge af barnefødsel i dølgsmål, og dels til, at der har været flere ældre kvindefanger end mandsfanger. Endelig ere formentlig forholdsvis flere kvindefanger end mandsfanger ødelagte af konslige udsvævelser.

Det at udviklingen af helbredsforholdene har været så uheldig for kvindefangerne stik imod, hvad der er tilfældet for mandsfangerens vedkommende, synes at tale for, at også andre årsager have været medvirkende. I så henseende gør oversigten opmærksom på den fri og sunde beliggenhed af straffanstalterne for mænd i Vridsløselille og Horsens. Den udtaler derpå: »Men hvor langt anderledes forholder dette sig ikke med Kristianshavns straffanstalt, der nu allerede i mange år har været det eneste fængsel i Danmark for kvindelige straffanger. Den ligger indelukket i en stor by, og dertil i et af dens fattigste kvarterer, en mudret kanal, der navnlig i sommertiden i høj grad forpester den omgivende atmosfære, beskyller på en lang strækning dens fod og inficerer dens grund. Desuden er det en gammel bygning, der vel i den her omhandlede periodes begyndelse blev ombygget, men flere af de tidligere bygninger blev helt stående, og de gamle mure af de andre bygninger blev for det egenlige fængsels vedkommende alle benyttede.«

Er det så, og det er det, synes det rigtignok ikke meget omsigtsfuldt, at man holdt sig til den gamle anstalt, da byggeforandringen foretoges.

(Fortsættes.)

Sveits.

Zeitschrift für Schweizer Strafrecht. Schweizerisches Centralorgan für Strafrecht, Strafprozessrecht, Gerichtsorganisation, Strafvollzug, Kriminalpolizei, gerichtliche Medizin und Psychiatrie, Kriminalstatistik und Kriminalsoziologie.

Ovennævnte tidsskrift, som er udkommet med sit 1ste hefte i marts d. å., udgives af CARL STOSS, overdommer og professor i Bern, i forening med flere professorer i straffet, iblandt disse A. GAUTIER i Genf og A. TEICHMANN i Basel, samt dommere og fængselsmænd, iblandt disse GUILLAUME, strafanstaltsdirektor i Neuenburg, og J. V. HÜRBIN, strafanstaltsdirektor i Lensburg.

Tidsskriftet udkommer på H. GEORGES forlag i Basel.

Dets 1ste hefte indeholder: *Afhandlinger*, deriblandt Om tilbagefaldet, af A. GAUTIER, Oprettelsen af forbedringsanstalter for unge forbrydere i Sveits, af HÜRBIN. *Nekrolog. Afgørelsen i strafsager. Literatur. Strafferetstidende. Straffelovgivning i Forbundet og Kantonerne. Love.*

De bestående uligheder i straffelovgivning, organisation, administration, straffefuldbyrdelse og andet mere på dette område i de forskellige kantoner medføre ofte følelige ulemper og forhindre opnåelsen af de resultater, som de herhen hørende institutioner tilsigte. En større ensartethed, en sammenslutning eller et fællesskab på et eller flere af disse gebeter mellem om ikke alle, så dog flere eller færre kanton har oftere været fremsat som ønskelig af de ledende mænd, og noget, om end ikke meget, er også i den henseende nået.

Nærværende tidsskrift må betragtes som et udslag af disse enhedsbestrebelse. Ledet, som det er, af fremragende, ansete og dygtige mænd er det at ønske, at det må kunne skaffe sig en stor læsekreds og være istand til at blive levedygtigt i en lang årrække, så vil det også evne at yde bidrag til opnåelsen af gavnlige resultater på de områder, det arbejder for.

Officielle dokumenter.

NORGE. Bestemmelser angående de bestyrelserne for rigets distriktsfængsler påhvilende pligter (jfr. lov 13de oktober 1857 § 39). Bifaldte ved kgl. resol. af 22 januar 1885.

§ 1. Bestyrelsen har, foruden at udføre de ved fængselslovens fjerde kapitel udtrykkelig pålagte funktioner, at påse overholdelsen af alle i straffeloven og lovgivningen om fængselsvæsenet såvel som i kongelig resolution af 29 oktober 1859 og i reglementet for fangebehandling i rigets distriktsfængsler indeholdte regler.

I den hensigt bør såvel bestyrer som tilsynsmænd jævnlig til ubestemte tider indfinde sig i fængslet for at føre fornødent tilsyn. Er ikke afstanden mellem bestyrers bopæl og fængslet eller hans bortrejse i embedsánliggønder til hinder derfor, bør han, når fængslet er belagt med fanger, i reglen tilse det mindst en gang ugenlig.

§ 2. Bestyreren bør i forening med tilsynsmændene særlig:

- a. yåge over, at fængslet og de til samme hørende bygninger holdes i god stand, samt at fornødne udbedringer og reparationer blive foretagne og forsvarlig udførte;
- b. påse, at der i hvert fangerum og andensteds forefindes det foreskrevne inventarium, at samtlige inventariegenstande mindst en gang årlig efterses, at det, som ved eftersynet findes at trænge til reparation, repareres, og det, som skønnes at være ubrugeligt, kasseres, samt at manglende inventariegenstande snarest muligt anskaffes;
- c. søge fangernes beskæftigelse med arbejde ordnet paa hensigtsmæssigste måde og fornødige anskaffet fornødne materialier og redskaber;
- d. bestemme den arbejdsgodtgørelse, der af fængslet kan tilstås fangerne, og påse, at denne kommer dem tilgode m. v.

§ 3. Under sin nærværelse i fængslet bør bestyrer og tilsynsmænd hovedsagelig have sin opmærksomhed henvendt på, at opsynet med fangerne, deres behandling, bevægelse, beskæftigelse og undervisning m. v. foregår paa behørig måde, at lokalerne ere i orden, at disciplin, orden og renlighed overholdes, samt at fangekosten er forsvarlig og overensstemmende med spisereglementet.

§ 4. Bestyreren bør oftere gennemse de protokoller, bøger og lister, som det måtte være pålagt vagtmesteren eller anden funktionær at holde, samt hver gang forsyne dem med påtegning om, at de af ham ere gennemseede. Ligeledes har han at påse, at indberetninger og fortegnelser m. v., som skulle afgives af vagtmesteren eller nogen anden, indsendes inden den foreskrevne tid.

§ 5. Befindes vagtmester eller anden betjent ved fængslet skyldig i forsonnelse eller utilbørligt forhold, og der ikke er tid til at indhente overøvrighedens bestemmelse i den anledning, kan bestyreren efter samråd med en eller flere af tilsynsmændene fjerne ham fra forretningerne, hvorom der strax afgives indberetning til overøvrigheden.

§ 6. Tilsynsmændene bør gøre sig nøje bekendte med alle gældende reglementer og forskrifter for fangebehandlingen samt med de for fængslets funktionærer udfærdigede instruxer.

De kan under sin nærværelse i fængslet lade sig forelægge hvilken som helst fængslet vedrørende dokumenter og protokoller, kalde for sig vagtmester og øvrige betjente samt forlange sig meddelt forklaring om alt fængslet vedkommende.

Finder de noget at bemærke, bør de enten ved antegning i vedkommende protokol eller, om sagen er af vigtighed og hast, på anden måde gøre bestyreren opmærksom på de mangler, de i fængslet måtte have forefundet.

Skulde de finde, at noget, som under bestyrelsens møder er tilført forhandlingsprotokollen, strax bør komme til overøvrighedens kundskab, kunne de forlange, at udskrift deraf uden ophold bliver tilstillet overøvrigheden.

§ 7. Det påligger bestyreren at forsyne alle regninger vedkommende fængslet, hvad enten de skal udredes af fængselsdistriktet eller kræves godtgjorte af det offentlige, med fornøden attestation samt at foranstalte det fornødne til deres udbetaling.

§ 8. For hvert år har bestyreren efter sådan norm, som af justits-departementet måtte blive foreskrevet, at afgive en kortfattet beretning om fængslets samtlige forhold, hvilken beretning bliver gennem overøvrigheden at indsende til justits-departementet inden udgangen af hvert års marts måned.

§ 9. Ligger bestyrerens bopæl fjernt fra fængslet, kan han med overøvrighedens approbation overdrage til en tilsynsmand, som dertil er villig, og som bor i nærheden af fængslet, at handle på bestyrerens vegne i de tilfælde, hvor dennes bestemmelse ikke uden for lang opsettelse kan erhverves.

Uddrag af reglement for fangebehandlingen i distriktsfængslerne.
Bifaldt ved kgl. resolution af 22 januar 1885. Udfærdiget af justitsdepartementet.

§ 1. Fange, der udholder fængsel på vand og brød, gives udenfor mellemfristdagene daglig 750 gram blødt velbagt og idetmindste 2 dage gammelt brød eller den halve kvantitet hårdt brød, rent friskt vand samt det fornødne salt. Fange, der udholder fængsel på sædvanlig fangekost, tildeles sund og nødtørftig kost efter et af overøvrigheden under særligt hensyn til det i egnen sædvanlige kosthold fastsat spisereglement, hvori tillige angives spisetiderne. Straffanger af de nævnte tvende slags må ikke til sin underholdning erholde andet end det reglementerede.

Straffarrestfanger kunne — forsåvidt det med orden i arresten og fornøden sikkerhed kan bestå — skaffe sig selv kost; dog må denne ikke overstige grænserne for mådeholden nydelse.

I tilfælde af misbrug kan tilladelsen til selv at sørge for sin underholdning af bestyreren fratages dem. Under samme betingelser kan også varetrægsfanger tillades at skaffe sig selv kost, dog således, at denne, sålænge det for retsundersøgelsens eller sikkerhedens skyld findes nødvendigt, omhyggelig undersøges, forinden den indbringes til vedkommende fange. Ville eller kunne deslige fanger ikke skaffe sig selv underholdning, erholde de samme kost som straffanger på sædvanlig fangekost.

Til alle fanger bør strax ved ankomsten og forøvrigt hver morgen og aften indsættes friskt drikkevand.

Nydelsen af brændevin eller dermed tilberedet drik samt af anden berusende drik er hver fange forbudt, medmindre det foreskrives af lægen.

Tobaksrøgning er forbudt alle fanger. Også anden brug af tobak er forbudt fanger, der har at udholde fængsel på vand og brød eller sædvanlig fangekost.

§ 2. Vask af fangernes klæder besørges af fængslet. Dog kunne fangerne selv sørge derfor, i hvilket tilfælde nøjagtig visitation bør foretages. Fangerne skulle i reglen en gang om ugen gives rent linned og rene strømper.

§ 3. Udenfor sygdomstilfælde skal det i regelen være fange, der har at udholde fængsel på vand og brød eller sædvanlig fangekost, forbudt at benytte sin seng om dagen til at ligge i.

Strafarrestfange og varetagtsfange bør det i regelen ikke være forment at benytte sengen til hvile også om dagen.

§ 4. Fangerne skulle, når intet derfor er til hinder, stå op senest kl. 7 om morgenen og gå tilsengs kl. 9 om aftenen i sommermånederne og kl. 8 i vintermånederne. De skulle hver morgen vaske hænder og ansigt, rede sit hår samt påklæde sig anstændig.

Fangerne skulle derhos hver morgen strax rede sin seng eller sammenrulle sin køje, rengøre det fangerum, hvori de hensidde, samt rensø og ordne inventariet i samme. Ligeledes har de at vaske fangerummet til de tider, som det pålægges dem.

§ 5. Benyttelse af ringeapparatet er ikke tilladt uden under påkommende sygdomstilfælde eller andre påtrængende omstændigheder.

Enhver fange skal have adgang til at henvende sig til bestyreren og tilsynsmændene, når disse ere tilstede i fængslet.

Ønsker nogen fange at få forhørsadministrator eller dommeren eller sin forsvarer i tale, bør der sørges for, at vedkommende underrettes derom.

§ 6. a. Fangerne have punktlig at rette sig efter den for fængslet foreskrevne orden samt de givne regler og forskrifter. De skulle vise ærbødighed og ubetinget lydighed mod fængslets betjente og foresatte. De skulle opføre sig høflig og anstændig såvel mod alle ved fængslet virkende funktionærer som mod de personer, hvem det måtte tilstedes at indfinde sig hos dem, ligesom også mod medfange, om de måtte bringes sammen med sådan.

- b. De skulle behandle fængslets inventarium og ellers alt, hvad der leveres dem ilaende eller til benyttelse, med behørig forsigtighed og omhu. De må ikke skrive, male eller kradse på vægge og døre eller på nogensomhelst anden måde tilsmudse fængslet.
- c. De må ikke søge at sætte sig i nogen slags forbindelse med fange, der hensidder i andet rum eller med nogen i fængselsgårdene eller udenfor fængslet. Heller ikke må de forstyrre den orden og ro-lighed, som bør finde sted i fængslet.

§ 7. Enhver fange skal, når hans helbredstilstand tillader det, daglig gives mindst $\frac{1}{2}$ times bevægelse i fri luft i fangegården.

§ 8. Hvad en fange kan fortjene ved arbejde for andre eller — i tilfælde af, at han beskæftiges for fængslets regning — hvad der efter § 7 i lov om fængselsvæsenet af 13 oktober 1857 måtte af bestyrelsen tilstås ham i arbejds-løn, kan han disponere over enten ved at forskaffe

sig ting, som det i fængslet er tilladt ham at have, eller på anden måde. Disponeres ikke pengene strax, har vagtmesteren at forvalte og opbevare dem til fangens udgang af fængslet.

§ 9. Med hensyn til besøg hos fangerne bliver at iagttage følgende:

- a. Strafarrestfange skal det være tilladt at modtage besøg i fangerværelset til den tid af dagen, som af bestyreren nærmere bestemmes; dog må ikke ro og orden i fængslet derved forstyrres. I tilfælde af misbrug kan bestyreren indskrænke eller negte tilladelse dertil.
- b. Fange, der har at udholde fængsel på sædvanlig fangekost eller på vand og brød, kan af bestyreren tillades at modtage et besøg hver 14de dag — og under særegne omstændigheder eller i vigtige anliggender endog oftere — i overvær af vagtmester eller slutter.
- c. Sålænge den mod en varetagtsfange rettede undersøgelse ej er tilendebragt, må han ikke tillades at modtage besøg af andre end sin forsvarer, medmindre det udtrykkelig tilstedes af forhørsadministrator eller dommer, i hvilket tilfælde sammenkomsten må overværes af vagtmester eller slutter. Under særegne omstændigheder, og når intet misbrug er at befrygte, kan bestyreren dog tillade, at besøget finder sted uden vidne. Forøvrigt bør det ikke være forment varetagtsfange at modtage besøg til den tid af dagen, som af bestyreren nærmere bestemmes, under forudsætning af, at ro og orden i fængslet ikke derved forstyrres. Hvorvidt sådanne besøg kunne finde sted uden vidner, afgøres af bestyreren.

§ 10. a. Fangerne bør i almindelighed ikke negtes at være i besiddelse af skrivematerialier, når det ikke af hensyn til sikkerheden anses utilrådeligt.

- b. Strafarrestfange bør ikke negtes at afsende og modtage breve. Er der grundet anledning til frygt for, at misligheder i denne henseende ville finde sted, kan bestyreren dog kræve at gennemse brevene, før de afsendes eller udleveres til fangen.
- c. Hvorvidt fange, der har at udholde fængsel på sædvanlig fangekost eller på vand og brød, kan tilstedes at afsende brev eller andet skriftligt, bestemmes af bestyreren, efterat han har gennemlæst det skrevne. Brev, der ankommer til denne slags fanger, leveres til bestyreren, som, hvis fangen ønsker at modtage det, læser det og derefter bestemmer, hvorvidt det bør udleveres til fangen.
- d. Sålænge den mod en varetagtsfange rettede undersøgelse ej er tilendebragt, må intet brev eller andet skriftligt afgå fra ham eller udleveres til ham, førend bestyrer eller forhørsadministrator eller dommer har læst det og erklæret ikke at have noget mod afsendelsen eller udleverelsen at erindre. Ellers bør det ikke negtes

varetagtsfange at afsende eller modtage brev, medmindre der er grundet anledning til frygt for, at misligheder i denne henseende ville finde sted, i hvilket tilfælde bestyreren kan forlange at gennemse brevene og derefter bestemme, hvorvidt de bør afsendes eller udleveres til fangen.

- e. Hvis det for enkelt fanges vedkommende findes tilstrækkeligt, kan bestyreren overlade til vagtmesteren at træffe bestemmelser med hensyn til fangens korrespondance.
- f. Breve, som det ikke tillades at aflevere til fangerne, eller som disse ikke ønske åbenede af bestyreren (forhørsadministrator eller dommer), opbevares og leveres dem ved løsladelsen.

§ 11. a. Det er straffango og varetagtsfange tilladt at skaffe sig og at være i besiddelse af de bøger, tidsskrifter og aviser, som han måtte ønske, for så vidt misbrug eller utilladt kommunikation ikke derved afstedkommes.

- b. Fanger, der har at udholde fængsel på vand og brød eller på sædvanlig fangekost, må foruden de bøger, der skulle findes i ethvert fangerum, ikke være i besiddelse af andre bøger end dem, som de måtte få udlånt af fængslets bogsamling, eller som bestyreren, præsten eller læreren tillader dem at have. Aviser må ikke gives sådanne fanger ihænde.

Lov om fængselsvæsenet af 13 oktober 1857 § 6 bestemmer følgende:

»Når straf- eller varetagtsfange rømmer eller gør forsøg på at rømme, sætter eller søger at sætte sig i forbindelse med nogen, med hvem samkvem ej er ham tilladt, viser trods og opsætsighed mod fængslets foresatte og befjente eller i andre måder forser sig mod de for fængslet gældende bestemmelser eller mod god orden og sædelighed, kan i distriktsfængsel efter bestyrerens bestemmelse på ham anvendes refselse bestående i berøvelse af midler til sysselsættelse i en eller flere, højst otte dage, med eller uden indsættelse i dunkel fangecele i en tid af indtil fire dage.

Forøvrigt står fangen under almindelig hustugt og kan, når det findes nødvendigt, belægges med fangejern eller andet tvangsredskab.»

Bestemmelser for undervisningen i fællesstrafanstalterne for mænd.¹⁾
(Jfr. fangebehandlings-reglementets § 10 og reglementet for klasseinddeling).

§ 1. Fanger, der i henhold til fangebehandlings-reglementets § 5 hendsidde i celle, bør, forsåvidt omstændighederne tillade det og det iøvrigt findes hensigtsmæssigt, meddeles undervisning i kristendomskundskab. Undervisningen meddeles hver enkelt fange i hans celle.

Ligeledes kunne fanger, der hendsidde i strafcelle i henhold til refsels-reglementets § 1, litr. c.²⁾ med sysselsættelse, efter bestyrerens bestemmelse meddeles undervisning i cellen i kristendomskundskab.

§ 2. Fanger, der hendsidde på fælleslokale eller i celle eller efter eget ønske og særlig tilladelse, undervises i det almindelige skolelokale.

§ 3. For hvert undervisningsfag (jfr. klasseinddelings-reglementet og nedenstående § 7) fastsættes af præsten med approbation af expeditionschefen for strafanstalt- og fængselsvæsenet et bestemt kursus, der udviser, hvad undervisningen i hver klasse bør omfatte. Ved fastsættelsen af dette kursus iagttages, at undervisningen i hvert fag bliver fremadskridende, således at den skolepligtige fange ved at gennemgå samtlige klasser kan have deltaget i et fuldstændigt ordnet skolekursus. Den skolepligtige fange kan af bestyreren, når det af skolens vedkommende findes ønskeligt, pålægges at gennemgå de for den klasse, hvori han hendsidder, bestemte pensu to eller flere gange.

Recidivister, som tidligere har gennemgået strafanstaltsskole, kunne såvelsom andre fanger, for hvem undervisning på grund af deres foregående uddannelse findes overflødig, eller som af særlige grunde findes uskikkede for fælles-undervisning, efter bestyrerens bestemmelse helt eller delvis udelukkes fra eller fritages for skoleundervisningen.

§ 4. Fanger, der efter eget ønske og efter bestyrerens bestemmelse (fangebehandlings-reglementets § 10, 2det passus i. f.) gives adgang til skolen, ere pligtige til fuldstændig at gennemgå det påbegyndte kursus, såfremt de ikke af bestyreren helt eller delvis fritages derfor. De ere indtil kursusets slutning, eller til de udelukkes eller fritages for undervisning, undergivne samme skoletvang som de skolepligtige fanger.

§ 5. Fangerne undervises i særskilte partier, oprettede i overensstemmelse med klasseinddelingen. Dog kunne fanger, hørende til 4de og 5te klasser, undervises sammen på parti. Hvert parti bør i regelen

¹⁾ Bestemmelserne for kvinder ere på få afvigelser nær enslydende med dem for mænd. Afvigelserne anføres hver på sit sted.

²⁾ Refsels-reglementets § 1, litr. b.

ikke udgøre mere end 20 fanger¹⁾. I fornødent fald oprettes parallelklasser.

§ 6. Undervisningen bliver i regelen at meddele en time ugentlig i hvert fag, undtagen²⁾ i historie og geografi, hvori kun gives en time tilsammen. Undervisningen i de enkelte fag — dog med undtagelse af religion — bør helst gives halvtimewis, så at der i hvert fag undervises i to halve timer ugentlig.

Hvis fornøden oprettelse af parallelklasser eller andre omstændigheder gør det umuligt i den fastsatte skoletid at give en time ugentlig undervisning i hvert fag, bliver undervisningen³⁾ i skrivning og regning i 1ste og 2den klasse at indskrænke til $\frac{1}{2}$ time ugentlig.

§ 7. Undervisningen bør omfatte:

I religion: Børnelærdomme, den bibelske historie, lidt kirkehistorie, samt gennemgåelse af et af det ny testaments evangelier eller breve. Undervisningen foregår væsentlig ved foredrag og samtaler i katteketisk form.

I læsning: Øvelse i indenadlæsning, gengivelse af det læste samt for mere udviklede fanger tillige meddelelse af de vigtigste regler af modersmålets grammatik.

I skrivning: Skrivning efter opskrift af læreren, efter forskrifter eller efter bog. For viderekomne fanger tillige diktat, hvorunder håndskriften påses, samt gennemgåelse af de vigtigste regler for retskrivning.

I regning: De 4 regningsarter samt gennemgåelsen af vort mynt-, mål- og vægtsystem. Fangerne øves i hovedregning.

I historie og geografi sker undervisningen ved foredrag, hvorved der meddeles de væsentligste hovedtræk og derhos fortælles, hvad der kan antages at være af størst interesse og nytte for fangerne at kende.

§ 8. Fanger, der under undervisningen ere uopmærksomme eller uvillige, kunne af læreren gives lexxer til læsning i hviletiderne. Ellers skal der kun under særegne omstændigheder, f. ex. hvor en fange har vanskeligheder ved at følge med i undervisningen, kunne pålægges fangerne lexxelæsning eller andet skolearbejde udenfor skoletiden; i sådanne

¹⁾ (f. kvinder) men skal dog undtagelsesvis kunne forhøjes til højst 30.

²⁾ (f. kv.) i religion i 1ste og 2den klasse, hvori gives 2 timer, samt

³⁾ (f. kv.) i religion i 1ste og 2den klasse at indskrænke til 1 time ugentlig og dernæst i fornødent fald undervisningen

tilfælde tillades lexlæsning o. desl. udført i en af bestyreren fastsat del af den almindelige arbejdstid¹⁾.

§ 9. Finske og lappiske fanger, der ikke forstå norsk, meddeles undervisning på deres eget sprog i kristendomskundskab og om muligt i læsning mindst 1 time ugentlig.

Fanger, hvis åndsevner eller foregående oplærelse findes at være usædvanlig ringe, kan pålægges at nyde særlig undervisning i religion og læsning.

§ 10. Forsåvidt ganske særegne grunde tale derfor, kan undervisning udenfor skolen tilstedes en fange i et eller flere fag, når dette kan ske uden indskrænkning af den regelmæssige skoleundervisning.

§ 11. Undervisning i sang kan meddeles fanger, der har sangstemme og gehør, 1 time ugentlig.

§ 12. På søn- og helligdages eftermiddag kan der forsåvidt dertil have anledning, meddeles undervisning i skrivning, regning og tegning eller i historie og geografi og naturfag — alt overensstemmende med klasseinddelings-reglementet — efter omstændighederne enten på sovelokalet eller for partier indtil 20 fanger på skolelokalet. Deltagelsen heri er frivillig.

§ 13. I regelen afholdes en gang ugentlig en andagt (bibellæsning, katekisation) — jfr. instruxer for straffanstaltens præster § 4, c og lærere § 3, a — hvori alle fanger har at deltage. I særegne tilfælde kan bestyreren efter samråd med præsten tilstå en fange fritagelse herfor i kortere eller længere tid.

FINLAND. Hans Kejserliga Majestäts nådiga reglemente för tukthuset i Finland. Givet i Helsingfors, den 12 april 1886.

§ 1. Tukthuset i Finland stå under öfverinseende af Senatens Ekonomidepartement samt tillsyn af Prokuratorn. Den allmänna ledningen af och uppsigten öfver tukthuset tillkommer Fängvårdsstyrelsen.

¹⁾ (f. kv.) § 8. Til religionsundervisningen kan der gives leser i katekisme og forklaring. I andre fag skal alene fanger, der under undervisningen er uopmærksomme eller uvillige, eller hvem det falder vanskeligt at følge med i undervisningen kunne pålægges lexlæsning eller andet skolearbejde udenfor skoletiden. Læxlæsning og lign. må ikke foregå i arbejdstiden.

§ 2. Särskild uppsigt öfver tukthusen åligger guvernörerna i de län, inom hvilka slika fängelser äro inrättade. Guvernör tillkommer i följd häraf att vaka deröfver att vid tukthus i länet fastställd ordning iakttages samt, när oordning i anstalten uppdragas, oförtöfvadt derom, efter sakens beskaffenhet, underrätta Senaten eller Fängvårdsstyrelsen eller hvardera, och, när skyndsam rättelse är af nöden, emellertid vidtaga åtgärd til ordningens återställande samt, om fänge rymt och skäl till åtal i anledning deraf förekommer, förordna dertill.

§ 3. Samtliga guvernörer åligger i öfverensstämmelse med föreskrifterna i nådiga kungörelsen den 3 Maj 1881 meddela Fängvårdsstyrelsen samt tukthusens direktioner och föreståndare all den handräckning, desse med hänsigt till tukthusen begära.

§ 4. Tjenstemän vid tukthus äro, enligt den för anstalten gällande utgiftsstat: en direktör, en predikant, en läkare, en bokhållare, arbetsledare och lärare. Tukthusets betjening utgöres af de vaktmästare och vaktknoktar samt de öfriga betjente, som i anstaltens stat finnas upptagne. Vid tukthus för qvinnor tillsättas, enligt staten, i stället för arbetsledare, arbetsförestånderska, och i stället för lärare, lärarinna, äfven som både manlig och qvinlig betjening.

§ 5. Direktören, predikanten och läkaren vid inrättningen utgöra dess direktion. Efter Senatens bepröfvande kan direktionen förstärkas med en eller två på Fängvårdsstyrelsens förslag af Senaten utsedda lämpliga personer.

§ 6. Den lokala ledningen och förvaltningen af tukthus tillkommer dess direktionen och anstaltens direktör, efter hvad nedanför säges.

§ 7. Direktionen sammanträder å viss dag och tid en gång i veckan eller oftare, om det är nödigt, i hvilket fall kallelse till sammanträdet utfärdas af ordföranden. Vid sammanträde föres ordet af direktören, så framt ej Senaten på Fängvårdsstyrelsens förslag förordnat annan person till ordförande. Är ordförande hindrad att bevista sammanträde eller jäfvig att delta i något ärendes behandling, välja direktionens ledamöter bland sig ordförande för tillfället. Inträffar förfall eller jäf för ledamot, må direktionen, vid behof, i stället adjungera bokhållaren, arbetsledaren eller läraren.

§ 8. Direktionen må icke afgöra något ärende med mindre, utom ordföranden, två ledamöter delta i behandlingen deraf. Yppas skiljaktiga meningar, sker omröstning enligt allmän lag.

§ 9. Vid direktionens sammanträden föres af ordföranden eller, under hans tillsyn, af bokhållaren ett kort protokoll, som upptager öfverläggningsämnena samt direktionens beslut.

Vill medlem af direktionen, som vid omröstning ej instämt i beslut eller någon del deraf, till protokollet aflemna sin skiljaktiga mening, skriftligen aflattad, bör sådant yttrande fogas till protokollet.

§ 10. Direktionen åligger:

1. att tillse det ordningen i fängelset upprätthålles i öfverensstämmelse med gällande lagar och författningar;

2. att bestämma om uppflyttning till högre klass af fångar, som gjort sig deraf förtjente, samt förordna om hvilka fångar sparpenning skall tillgodoräknas;

3. att förordna om disciplinär bestraffning af fånge, som dertill gjort sig förfallen, och fånges beläggande med fängsel i de fall, då sådant lagligen får ske;

4. att öfvervaka fångarnes kosthållning och i öfrigt tillse att en hvar af dem undfår sin tillständiga rätt;

5. att hafva värdnad derom att osnygghet och för helsan menliga inflytanden afhållas från inrättningen;

6. att ombesörja, det gods, som fånge eger å annan ort och hvilket kräver särskild omvårdnad, ställes under vård af förmyndare;

7. att låta sig angeläget vara att åt fånge, hvars strafftid nalkas sitt slut och hvilken saknar utväg till ärlig försörjning, söka bereda tillfälle dertill;

8. att å tider, som Fångvårdsstyrelsen bestämmer, till bemälda styrelse insända af direktören till riktigheten verifierade kassa-, material-, tillverknings- och persedelförslag, äfvensom requisitioner af de för fängelset nödiga penningemedel, beklädnads- och sängklädespersedlar, arbetsredskap och inventarier med förslag angående sättet för nya persedlars, redskaps och inventariers anskaffande;

9. att vidtaga åtgärd om smärre reparationer å beklädnadspersedlar, arbetsredskap och andra inventarier samt, om större reparationer å dem erfordras, göra framställning derom hos Fångvårdsstyrelsen;

10. att draga försorg om lifsmedels och andra förnödenheters anskaffande för fängelset i enlighet med hvad Fångvårdsstyrelsen derom föreskrifver;

11. att pröfva levererade varors duglighet, då tyist härom uppstår emellan leverantör och vederbörande emottagare, samt öfvervaka att endast dugliga och föreskriftsenliga varor godkännas;

12. att förordna till smärre reparationer å fängelsets byggnader, med iakttagande deraf att det å stat härför upptagna anslag icke öfverskrides, samt hos Fångvårdsstyrelsen hemställa om tilläfventyrs nödiga nybyggnader eller kostsammarer remontarbeten;

13. att tillhandagå vid den inventering af fängelsets persedlar, in-

ventarier och alla öfriga förråd, som Fångvårdsstyrelsen eger att genom dertill förordnad ojäfvig personen ärligen i tukthuset anställa äfvensom jemte förrättningsmannen underskrifva det vid inventeringen tillkomna instrument, hvilket bör uppsättas i två exemplar, hvaraf det ena af förrättningsmannen genast insändes till Fångvårdsstyrelsen samt det andra förvaras i fängelsets arkiv;

14. att antaga och, på ansökning eller för olämplighet, från tjänst entlediga fängelsets betjening, tillse att betjeningen fullgör sina åligganden samt bestämma om straff enligt detta reglemente för förseelser och försummelser i tjänsten, som kunna stamma vaktmästare eller annan af betjeningen till last;

15. att afgifva utlåtanden, som af högre myndigheter infordras;

16. att i öfrigt handlägga alla sådana fängelset, dess förvaltning, ekonomi, betjening och fångpersonal rörande frågor, som af direktören till direktionens behandling hänskjutas; äfvensom

17. att i allt söka befordra tukthusets bästa samt, när anledning förekommer, hos Fångvårdsstyrelsen föreslå åtgärder, som åsyfta inrättningens förkofran.

§ 11. Direktören är tukthusets föreståndare. Honom tillkommer:

1. att utföra tillsyn öfver de vid fängelset anställda tjänstemäns verksamhet och söka deri åstadkomma öfverensstämmelse;

2. att indela fängelsets vaktmästare och vaktnektar till den för en hvar lämpligaste tjänstgöring och tillse att de behörigen fullgöra sina skyldigheter;

3. att göra sig noga underrättad om hvarje fånges föregående lefverne och enskilda förhållanden, hans särskilda fallenhet för visst eller vissa slag af arbeten, hans behof af särskild ledning eller uppmuntran till bättring, samt de utvägar han kan hafva att efter frigifning försörja sig ärligt;

4. att i förestående afseende träget besöka fängelsets särskilda bonings-, förråds- och öfriga rum samt med biträde af vaktmästarene dagligen förvissa sig om ordningen derstädes;

5. att efter öfverläggning med arbetsledaren indela fångarne i fängelsets särskilda afdelningar till sådana af Fångvårdsstyrelsen godkända arbeten, som äro förenliga med straffets art inom samma afdelning samt hvarje fånges särskilda fallenhet och behof af yrkesskicklighet till sin försörjning efter återvunnen frihet;

6. att efter samråd med predikanten och läraren i afseende å fångarnes undervisning i elementära kunskaper indela dem i läslag, med iakttagande dervid att fångar, som hållas i cell, ej må i läslag med gemensamhetsfångar sammanföras;

7. att efter erhållen upplysning af arbetsledaren, läraren och veder-

börande vaktmästare samt på grund af egna iakttagelser vitsorda fångarnes uppförande och hos direktionen till uppflytning i högre klass eller erhållande af sparpennning föreslå de fångar, hvilka gjort sig deraf förtjente;

8. att, när fånge i anstalten förbryter sig, utan dröjsmål derom anmäla hos direktionen samt, om omedelbar tvångsåtgärd är af nöden, låta insätta den skyldige i cell;

9. att i god tid före frigifning af sådan fånge, som ej eger utväg till ärlig försörjning, hos direktionen göra erinran om vidtagande af de åtgärder, hvilka i sådan händelse å direktionen ankomma;

10. att föra fullständig namnrulla öfver fångarne enligt formulär som af Fångvårdsstyrelsen meddelats;

11. att för hvarje månad före utgången af nästpåföljande månad tillsända Prokuratorn förteckning öfver fångarne, upprättad enligt formulär, som Senaten godkänt; skola de dessa förteckningar innehålla uppgifter för Januari och Juli månader om samtliga fångar i tukthuset, men för öfriga månader blott om de under månaden tillkomne och anteckningar om de med öfriga fångar under månaden inträffade förändringar;

12. att äfvenledes hvarje månad inom tid, som angående nästomförmälda förteckningar är föreskrifven, till Fångvårdsstyrelsen insända summarisk uppgift öfver fångantalet i tukthuset enligt formulär, som af Fångvårdsstyrelsen meddelats;

13. att tillse det fängelsets öfriga förteckningar, böcker och räkenskaper föras i enlighet med derom meddelade föreskrifter;

14. att med biträde af bokhållaren handhafva skriftvexlingen och öfriga kansligöromål vid inrättningen;

15. att handhafva förvaltningen och redovisningen af tukthusets och fångarnes penningemedel äfvensom tillse att jemväl annat gods, som fångarne inom fängelset ega, förtecknas, vårdas och i sinom tid utlemnas till egarene;

16. att hafva vårdnad derom att alla inrättningen tillhöriga arbetsämnen, tillverkningar, verktyg, klädespersedlar, inventarier samt förråd förtecknas, att hvad af persedlar, redskap och inventarier är i bruk ej missfares, att det öfriga väl vårdas samt att i god tid åtgärd vidtages till anskaffande af hvad för fängelset behöfves;

17. att inom Mars månad hvarje år till Fångvårdsstyrelsen insända fullständiga redovisningar för nästföregående år öfver omhänderhåfda penningemedel och förråd äfvensom berättelse öfver tillståndet i fängelset under samma år, hvardera upprättad enligt formulär, som af Fångvårdsstyrelsen meddelas;

18. att i särskild straff- och memorialbok anteckna om förseelser af betjening och fångar samt åtgärden i anledning deraf, om fångars be-

läggande med fängsel samt hvad anmärkningsvärdt vid inrättningen för öfrigt förefallit och hvad i följd däraf tillgjorts;

19. att, der annan föreskrift saknas, bestämma om handhafvandet af disciplinen, ordningen och ekonomin inom fängelset i öfverensstämmelse med andan i allmän lag och detta reglemente; äfvensom

20. att i öfrigt bevaka inrättningens bästa samt ställa sig till efterrättelse hvad öfverordnade myndigheter rörande anstalten föreskrifva.

§ 12. Predikanten är fångarnes själasörjare och religionslärare. Honom åligger:

1. att låta sig fångarnes själavård symmerligen angelägen vara samt i sådant afseende genast efter fånges ankomst till tukthuset noga undersöka hans kristendomskunskap och läskunnighet, under dagliga besök hos fångar, företrädesvis i cellerna och sjukrummen, enskildt samtala med dem i syfte att hos dem väcka ånger öfver det förflutna och håg att begynna ett bättre lefverne, samt i enahanda syfte åt fångarne till läsning utdela religionsböcker ur fängelsets boksamling;

2. att hafva vårdnad derom att dagliga bönestunder, morgon och afton, med fångarne hållas samt tidtals sjelf deltaga i dem;

3. att hvar sön- och helgdag i anstaltens kyrka med biträde af klockaren förrätta högmesso-gudstjänst, efter omständigheterna på finska eller svenska språket, äfvensom tidtals hålla bibelförklaring eller katekeförhör med fångarne, allt å tid, som direktören, efter öfverläggning med predikanten, bestämmer;

4. att till den heliga nattvarden bereda sådana fångar, som ej äro skriftgånga, samt ombesörja alla öfriga religiösa förrättningar, hvilka angå fångarne;

5. att föra kyrkobok öfver fångarne, tillse att fullständiga prestbevis, der sådana om dem saknas, blifva införskaffade, samt för dem utfärda prestbevis under deras vistelse i fängelset och vid behof äfven efteråt;

6. att hålla förteckning öfver den egendom, som hör till fängelsets kyrka, samt tillse att ej något deraf missfäres eller förskingras;

7. att öfvervaka fångarnes elementar-undervisning samt i religion sjelf undervisa sådana fångar, hvilka företrädesvis äro i behof deraf;

8. att utfölva tillsyn öfver fängelsets boksamling och gemensamt med läraren till direktören afgifva förslag till samlingens förkofran med goda arbeten såväl i religion som i andra ämnen, af hvilka fångarna kunna vinna uppbyggelse, kunskap och sedlig förkofran; samt

9. att före utgången af Februari månad hvarje år till direktören, i öfverensstämmelse med dagbok, som predikanten bör föra, aflenna berättelse om sin tjensteverksamhet och elementar-undervisningen under det nästförgångna året.

§ 13. Huru fångar af främmande troslära skola åtnjuta självård, religionsundervisning och tillfälle till andaktsöfningar, kommer på anmälan om behof deraf att särskildt förordnas.

§ 14. Läkaren handhar helso- och sjukvården inom fängelset. Honom tillkommer:

1. att tre gånger hvarje vecka samt på kallelse äfven oftare besöka fängelset och dervid efterhand uti alla dess lokaler efterse att hvad som leder till sjukdomars förekommande och helsans bevarande iakttages;
2. att noga undersöka hvarje nykommen fånges helstillstånd i fysiskt och psykiskt hänseende äfvensom hans arbetsförmåga samt om hvad dervid erfares underrätta direktören;
3. att särskildt iakttaga verkningarna af fånges vistelse i cell och af de disciplinära bestraffningarna;
4. att i hygieniskt afseende egna tillsyn åt kosthållningen i fängelset;
5. att, när fånge är sjuk och behöfver särskild sjukvård, förordna om hans intagande i fängelsets lasarett, med iakttagande, om möjligt, att fånge, som är behäftad med smittosam eller vederstygglig sjukdom eller fallandesot, ej vårdas i samma rum med andra sjuke;
6. att hafva tillsyn öfver lasarettssrummen och betjeningen derstädes äfvensom fängelsets handapotek, hålla förteckning öfver lasarettets förråd och inventarier samt i god tid hos direktören anmäla om hvad för helso- och sjukvården behöfver anskaffas eller tillgöras;
7. att förordna om de sjukas vård, om dem föra sjukjournal samt med iakttagande af sparsamhet föreskrifva nödiga läkemedel och särskild fångkost åt dem, för hvilka den ordinära kosten vore förderlig, äfvensom med påskrift å signaturer och matsedlar bestyrka att läkemedlen och sjukkosten blifvit behörigen utdelade;
8. att verificera apotekarens räkningar;
9. att under besöken i fängelset, vid behof, med läkarevård kostnadsfritt tillhandagå sjuke bland tukthusets betjening; äfvensom
10. att före utgången af Februari månad hvarje år till direktören aflemna berättelse om sin tjensteverksamhet under det nästföregående året.

§ 15. Bokhållaren eger under direktörens inseende handhafva den ekonomiska förvaltningen vid fängelset. Honom tillkommer:

1. att med biträde af vederbörande vaktmästare emottaga och vårda samt redovisa för fängelsets förråd af beklädnads- och sängklädespersedlar, arbetsmaterial och redskap, husgeråd och andra inventarier, lifsförmödenheter, bränsle, lysännen och annat dylikt, som till inrättnin-

gen levereras, äfvensom deraf till afsedda ändamål emot qvitto utlemna åt de personer, å hvilkas tillsyn användningen ankommer;

2. att noga tillse det endast dugliga och föreskriftsenliga varor emottagas samt, i händelse tvist härom uppstår, ofördröjligen anmäla sådant hos direktionen;

3. att vaka deröfver att lifsmedel och andra förnödenheter, som för fängelset erfordras, ständigt förefinnas i tillräcklig mängd, samt hos direktören i god tid göra framställning om förrådens förstärkande;

4. att hafva tillsyn öfver kosthållningen för fångarne i syfte att fastställd spisordning och läkarens matsedlar iakttagas;

5. att af arbetsledaren emot qvitto emottaga fångarnes tillverkningar samt till pris, hvilka direktören i samråd med bokhållaren och arbetsledaren bestämmer, försälja hvad deraf ej är för fängelset behöfligt samt för de influtna medlen redovisa för direktören, eller, i fall försäljning under hand ej kan ega rum, hos direktören hemställa om annan åtgärd för försäljningen;

6. att af vederbörande emottaga persedlar och inventarier, hvilka blifvit obrukbara, och hos direktören göra framställning, efter omständigheterna, om deras istandsättande eller försäljning;

7. att ombesörja all bokföring, som hänför sig till fängelsets ekonomi samt direktörens och bokhållarens förvaltning;

8. att efter direktörens bestämmande biträda vid kansligöromålen och årsberättelsens uppgörande;

9. att hafva vårdnad om fängelsets hyggnader, anmäla om brister, som å dem uppdagas, samt med direktörens begifvande låta ombesörja mindre reparationer, såsom istandsättande af lås, dörrar, fönster och annat dylikt; äfvensom

10. att i direktörens frånvaro utöfva hans befattning i den mån sådant af omständigheterna påkallas.

§ 16. Arbetsledaren handhar undervisningen i och ledningen af de för fångarne i tukthuset bestämda arbeten. Honom åligger under medverkan af biträdande arbetsledare, der sådan finnes anställd:

1. att till instruktörer vid arbetet inöfva med direktörens begifvande dem af betjeningen, hvilka ega anlag dertill, äfvensom med direktionens samtycke sådana till högre klass uppflyttade fångar, hvilka ådagalagt godt uppförande och skicklighet i visst arbete;

2. att med biträde af instruktörerna uti arbeten undervisa fångarne, med iakttagande deraf att till instruktör för undervisning af fånge, som hålles i enrum, annan fånge icke användes;

3. att enligt den arbetsordning, Fångvårdsstyrelsen fastställt, samt den indelning, direktören föreskrifvit, för hvarje dag bestämma de ar-

beten, med hvilka fångarne skola sysselsättas, låta till dem utdela nödiga arbetsämnen och redskap samt tillse att hvad deraf icke vid arbetet förbrukas ordentligen återställas och förvaras;

4. att till bokhållaren aflemna färdiga tillverkningar och arbetsredskap, som ej mera kunna begagnas, samt i god tid underrätta bokhållaren, när i bruk varande arbetsämnen och redskap behöfva ersättas med andra eller förökas, äfvensom tillhandagå bokhållaren vid nya arbetsämnens och redskaps emottagande;

5. att föra förteckningar öfver i bruk varande arbetsämnen och redskap samt tillverkningarne, och för dem redovisa;

6. att föra anteckningar öfver det antal fångar, som vid särskilda slag af arbeten dagligen sysselsättas, äfvensom till direktören aflemna de för årsberättelsen nödiga uppgifter angående arbetena; samt

7. att för öfrigt fullgöra hvad direktören med hänsigt till arbetsverksamheten inom fängelset kan ålägga arbetsledaren.

§ 17. Läraren ombesörjer, under inseende af predikanten, såväl fångarnes undervisning i elementar-kunskaper som vården om fängelsets boksamling. Läraren tillkommer:

1. att efter fånges ankomst till fängelset undersöka hans mått af kunskaper samt hos direktören föreslå det läslag, hvartill fången må hänföras;

2. att efter öfverläggning med direktören och predikanten samt enligt direktörens förordnande å tider, som direktören eger bestämma, handhafva undervisningen;

3. att förteckna och vårda fängelsets undervisningsmaterial och skolinventarier, redovisa för dessa, samt hos direktören i god tid göra framställning om behöflig förstärkning deraf;

4. att hålla förteckning öfver och i sin vård hafva samt redovisa för fängelsets boksamling, verkställa utlåningar derur samt jemte predikanten hos direktören föreslå samlingens förökande med goda och för fängelset lämpliga arbeten; samt

5. att föra utgången af Januari månad hvarje år till predikanten aflemna såväl berättelse om lärarens tjensteverksamhet under det näst-förlutna året som de för årsberättelsen nödiga uppgifterna angående boksamlingen.

§ 18. Tukthusets vaktmästare och vaktknektar hafva att enligt direktörens bestämmande efter viss indelning verkställa vakthållning till förekommande af rymning och annan oordning, tillhandagå fängelsets tjenstemän med biträde uti den omvårdnad en hvar af dem åligger och derutinnan hörsamma deras föreskrifter, samt jemväl för öfrigt ställa sig till

efferrättelse hvad direktören för tjenstens skull dem anbefaller eller förbjuder.

Tjenstgöringsstadga för vaktmästarene och vaktknektarne skall af Senatens utfärdas, sedan Fångvårdsstyrelsen med förslag dertill inkommit. Emellertid linder till efferrättelse hvad angående tukthusens betjening hittills iakttagits och emot detta reglemente icke strider.

Tukthusets maskinist handhar, enligt direktörens bestämmande och under närmaste tillsyn af bokhållaren, vården om anstaltens värmeinrättningar och hvad till dem hör.

§ 19. Det är tukthusets tjenstemän och betjente förbjudet:

1. att använda fånge i sin eller annans enskilda tjenst, hvartill dock icke räknas sådant arbete, som med Fångvårdsstyrelsens samtycke verkställs för anläggning eller underhåll af plantering eller annat dylikt å anstaltens område, eller ock sker med samma myndighets bifall emot ersättning till kronan;

2. att affordra fånge eller af honom emottaga gåfva eller afgift; samt

3. att tillhandagå fånge med budskickning till personer utom anstalten eller med brefvexling i andra fall, än när direktören dertill samtyckt.

§ 20. Direktören utnämnes af Senatens Ekonomidepartement, sedan Fångvårdsstyrelsen, efter behörigen kungjord ansökningstid af trettio dagar och sedan direktionen beredts tillfälle att yttra sig om de sökandes skicklighet och lämplighet för befattningarna.

Om tillsättande af predikant vid fängelset är i Kyrkolagen stadgad.

Läkare vid tukthus tillförordnas på Fångvårdsstyrelsens anmälan af Medicinalstyrelsen.

Vaktmästare och öfriga betjente vid tukthus antages af direktionen, sedan sökande under profjtienstgöring i minst sex månader visat skicklighet och lämplighet för sysslan. Under profjtienstgöring åtnjutas fulla löneförmåner enligt stat.

§ 21. Tjensteed afläggas af direktör, bokhållare, arbetsledare och lärare inför länsstyrelsen, men af betjeningen inför fängelsets direktion.

§ 22. När direktör tillträder sin tjenst, skall fullständig inventering ske af allt hvad till tukthuset hör. Vid tillträde af annan befattning vid tukthus inventeras allt hvad den tillträdande bör under sin vård hafva. Öfver dessa inventeringar, om hvilkas anställande vid tillträde af tjenstemannabefattning Fångvårdsstyrelsen, men i annat fall fängelsets direktion eger förordna, uppsättes instrument i två exemplar, hvilka underskrifvas af förrättningsmännen och den tillträdande, hvarefter det ena exemplaret

bör genast till Fångvårdsstyrelsen insändas, men det andra skall i fängelsets arkiv förvaras.

§ 23. Direktören, bokhållaren, arbetsledaren och läraren ega att, enligt af direktionen uppgjord och af Fångvårdsstyrelsen godkänd fördelning, årligen åtnjuta en hvar en månads ledighet, dock att kronan icke betungas med särskild utgift för tjänsternas skötande under tiden.

Angående tjänstledighet för predikanten och läkaren likasom och huru förhållas bör om någon af de i nästföregående moment omnämnda tjänstemän är å annan tid af sjuklighet eller annat laga förfall hindrad att tjänstgöra eller eljest i behof af ledighet, är i Instruktionen för Fångvårdsstyrelsen stadgadt.

Att förordna om tjänstledighet för vaktmästare och öfrig betjening vid fängelset samt tjenstens bestridande under ledigheten ankommer å direktören, om ledigheten begäres blott för en vecka eller kortare tid, men å direktionen, när ledigheten sökes för längre tid, dock icke öfver två månader. Önskas ledighet under längre tid än två månader, insände direktionen ansökningshandlingarne jemte eget utlåtande till Fångvårdsstyrelsen. Bifalles ansökningen, förordne direktionen om tjenstens bestridande under ledigheten.

§ 24. Beträdes tjänsteman vid tukthus med fel eller försummelse tjensten och är förseelsen af den beskaffenhet att saken ej kan af Fångvårdsstyrelsen, enligt dess Instruktion, afgöras, eller yppas hos sådan tjänsteman balans, skall åtal utföras vid allmän underdomstol i orten.

§ 25. För fel eller försummelse i tjensten, som stannar vaktmästare eller annan af fängelsebetjeningen till last, må direktionen tilldela den skyldige varning, eller ålägga honom mistning af lön i högst två månader, eller straffdejour ej öfver tio dagar, eller skiljande från tjenstens utföring i högst två månader, eller ock afsättning.

Öfver varning, som direktion meddelar, må klagan ej föras. I direktionens beslut uti andra fall får ändring sökas genom besvär, som böra jemte de i besvären åberopade handlingar ingifvas till Fångvårdsstyrelsen inom trettio dagar efter den, då besväranden af beslutet erhållit del. Är besväranden fäld till skiljande från tjenstens utföring eller afsättning, skall han, oaktadt besvären, afhållas från sysslaus utföring, tills att Fångvårdsstyrelsen annorlunda förordnat.

Åtal i anledning af fänges löskomst eller för fel i tjensten i förening med annat brott emot allmän lag skall utföras vid allmän domstol.

§ 26. Hvad i detta reglemente är stadgadt om arbetsledare och lärare samt vaktmästare och annan betjening, skall ock tillämpas å qvinna, hvilken bekläder motsvarande befattning vid tukthus för qvinnor.

§ 27. Ordningsregler för fångarne i tukthus utfärdas af Senaten,

sodan Fångvårdsstyrelsen, efter tukthusdirektionernas hörando, med förslag i ämnet inkommit. Emellertid lärer till efterrättelse hvad i afseende å fångarnes behandling hittills iakttagits samt emot lag och detta reglemente icke strider.

§ 28. Är tukthus stäldt under gemensam ledning och förvaltning med annan fängelseinrättning, för hvilken särskilda stadganden gälla, skola föreskrifterna i detta reglemente om inventering, redovisning och kontroll öfver egendom, som är tjenstemännen och betjeningen anförtrödd, tillämpas jemväl å den andra fängelseinrättningen, så att inventering i och redovisning för begge anstalterna sker samtidigt.

DANMARK. Lov om erstatning for uforskyldt varetagtsfængsel og straf efter dom samt udredelse i visse tilfælde af sagens omkostninger i offentlige straffesager. Stadfæstet 5 april 1888.

§ 1. Den, der har været underkastet varetagtsfængsel og derefter frifindes eller løslades, uden at sagen forfølges til dom, har krav på en af retten fastsat erstatning for den lidelse, den tort og det formuestab, der er tilføjet ham ved frihedsberøvelsen, når det efter de fremkomne oplysninger maa antages, at han er uskyldig i den forbrydelse, hvorfor han var fængslet.

Sådan erstatning tilkommer ligeledes den, der har været underkastet varetagtsfængsel på grund af sigtelse for et forhold, som falder ind under en straffebestemmelse, der ikke hjemler anvendelse af højere straf end bøder eller simpelt fængsel.

§ 2. Den ommeldte ret til erstatning bortfalder, når den pågældende selv ved sit forhold har givet anledning til fængslingen. Retten kan dog, når det udviste urigtige forhold må antages at være foranlediget af frygt, forvirring eller undskyldelig misforståelse, tilkende en forholdsvis mindre erstatning.

§ 3. Sluttes sagen uden tiltale imod den pågældende, kan han, hvis han begærer det, fordrø erstatningskravet afgjort ved en kendelse, der afsiges, når sagen for hans vedkommende sluttet, dog at der gives overøvrigheden (i København politidirektøren) fornøden underretning, for at denne kan varetage statskassens tarv.

Lovrigt gøres krav på erstatning for varetagtsfængsel gældende under en særegen civil sag imod det offentlige, efter stævning til amtmanden, i København politidirektøren, og vedkommende forhørsdommer, og står det sagsøgeren frit for at anlægge sagen enten ved underretten på det sted, hvor han har været fængslet, eller umiddelbart ved den overordnede ret, under hvilken forhørsdommeren hører, forsåvidt det

ikke er højesteret. Sagen er for begge parter beneficeret, og den for det offentlige beskikkede sagfører har tillige at varetage forhørsdommerens tarv.

Indankes den pågældende kriminelle sag eller fængslingskendelsen særskilt for højere ret, kan erstatningsspørgsmålet dog også fremsættes og forlanges afgjort under appelsagen. Det påligger i sådant fald aktor at påse forhørsdommerens og statskassens interesse.

Underordnet rets afgørelse af krav på erstatning for varetægtsfængsel kan såvel af den pågældende som af det offentlige appelleres uden hensyn til summa appellabilis.

§ 4. Sag om erstatning for uforskyldt varetægtsfængsel må anlægges inden et år, efter at den pågældende er kommen til kendskab om de omstændigheder, hvorpå han støtter sit krav. Findes dette at være aldeles ubegrundet, bør det ved dommen pålægges ham at udrede sagens omkostninger.

§ 5. Såfremt det, efter at nogen i henhold til dom har udstået en straf eller nogen del af en sådan, på behørig måde afgøres, at straffen ikke af ham har været forskyldt, har han krav på erstatning af statskassen for tilføjet lidelse, tort og formuestab.

Sådant erstatningskrav kan indtales ved den underret, for hvilken straffesagen har været anlagt, efter stævning til overøvrigheden og den eller de dommere, som have idømt straffen, eller umiddelbart ved den nærmest overordnede ret, såfremt dette ikke er højesteret, hvorhos de øvrige i § 3 for sager angående erstatning for varetægtsarrest givne regler komme til anvendelse også på heromhandlede sager.

§ 6. Fordringen på erstatning for formuestabet tilkommer efter den pågældendes død hans ægtefælle og livsarvinger.

§ 7. Erstatning i henhold til denne lov udredes af statskassen, men denne har regres til den vedkommende dommer, forsåvidt han derved har gjort sig skyldig i misbrug af embedsmyndighed, skodesløshed eller andet uforsvarligt forhold.

§ 8. Naar den sigtede frifindes eller sagen iøvrigt endes uden at have ført til hans domfældelse, blive i offentlige straffesager omkostningerne at bære af det offentlige, undtagen forsåvidt de i det hele eller for en del ere forårsagede ved tilregneligt, retstridigt forhold fra den sigtedes side.

§ 9. Denne lov træder strax i kraft. — Med hensyn til tidligere udstået varetægtsfængsel finder den kun anvendelse, forsåvidt den sag, under hvilken fængslingen har fundet sted, ikke ved lovens ikrafttræden er endelig påkendt eller på anden måde sluttet.

Forbrydelsen og forbryderne.

1837—1887.

(England).

Efterfølgende er et uddrag af MURRAY's Magazine, septembernummeret 1887, meddelt af E. F. Du Cane, chefen for Englands fængselsvæsen, i Bulletin de la Société générale des prisons, juni 1888, hvorefter det gengives her. —

Jubilæumsåret har givet anledning til en stor oversigt over vore nationale forhold; på intet punkt har man kunnet konstatere et mere betydeligt fremskridt end i vor måde at optræde på ligeoverfor forbrydelsen og forbryderne.

Ved begyndelsen af hendes Majestæts regering havde man endnu ikke fjærnet sig fra de gamle og brutale gengældelsesmetoder, som ikke tog større hensyn til forbryderen end til et vildt dyr. Den tanke, at, når en tugtelse er nødvendig, er der en mulighed for med held at lede forbryderen til et bedre livssyn snarere end med magt at påtvinge ham det, var endnu ikke optaget hverken i praksis eller i teori. Man synes at have haft så lidt opmærksomhed for den sandhed, at enhver overdrivelse i straffen ligeså lidt kan retfærdiggøres, som den handling af en kirurg, der vilde sætte en arm af i et tilfælde, hvor det vilde være nok med tommelfingeren. Man havde endnu

mindre øje for den tanke, at man ved en hensigtssvarende behandling kan forhindre en lovovertræder fra at blive en virkelig forbryder, og at retten til gengældelse kun eksisterer forsåvidt som man har opfyldt pligten til at forebygge.

En kort undersøgelse af de forandringer, som de sidste femti år have ført med sig, vil vise, hvor meget sunderede de doktriner ere, som have gjort sig gældende i disse spørgsmål. Man kan ikke her fremstille enhver af de faser, som ere gennemløbne på dette fremskridts område. Imidlertid vil man se, at vi fra den første åbenbarelse af nødvendigheden af at reformere vore forhold have gennemgået en periode, hvor vi have været i fare for at ligge under for en sentimental og falsk teori, der fremstilledes under navnet »humanitet«, men siden er man kommen til et system, i hvilket hensyn til straffen og til forbedringen hver for sig have gjort sin indflydelse gældende for at frembringe det tilsigtede resultat med den mindst mulige lidelse og også, set fra et økonomisk standpunkt, med en meget mindre udgift end ved den tidligere fremgangsmåde.

For at fremstille vore fremskridt på dette område, er det, som på alle andre, først nødvendigt at have en forestilling om England i 1837 i sammenligning med England i 1887 i henseende til befolkning og formuesforhold. I 1837 udgjorde befolkningen i England og Wales 15,103,778 indbyggere, i 1887 er den voxet til 27,870,586. Befolkningen er således næsten fordoblet. Hvis altså tallet på forbrydelser og forbrydere på lidt nær var fordoblet, vilde man kunne sige, at vor sociale tilstand ikke var bleven værre siden regeringens begyndelse. Hvad formuesforholdene angår, er det åbenbart, at udviklingen af kriminelle tilbøjeligheder står i et vist forhold til fristelsen til forbrydelsen.

Den vel kendelige *vacuus viator* har intet at frygte af landevejens ridder. Forskellen mellem den tiltrækning, som et rigt og et fattigt land gør på en intelligent forbryder, illustreres ved det meget lave forholdstal af forbrydelser i Irland (voldshandlinger af agrarisk karakter ere fradragne) i forhold til det betydelige tal på forbrydelser, som ere begåede i Eng-

land af individer af irsk oprindelse, hvilket beviser, at de irske forbrydere kaste sig over det rige England som gribbe over ådslet og lade deres fattige fødeland ligge næsten frit for tyve og mordere.

Man går undertiden ud fra, at forbrydelsen er foranlediget af fattigdommen. Uden afgjort at ville modsige den mening, at et individ under et stærkt økonomisk tryk er disponeret til at tilegne sig næstens gods, er min personlige mening imidlertid, at forbrydelsen bør henføres ikke såmeget til fattigdommen (thi man har fattige befolkninger, der avle få forbrydere) som til dovenskaben og til ønsket om at erhverve velvære og overdådighed hurtigere end hæderlig arbejdsomhed kan bringe det. Hvordan det nu end forholder sig, såmeget er vist, at tiltrækningskraften ved forbrydelsen, som udspringer af fattigdom, er mindre i øjeblikket end ved begyndelsen af hendes Majestæts regering, da nøden var meget udbredt. Velstand er nemlig nutildags meget mere almindelig, arbejdslønnen er stegen 50 til 60 procent, medens de første nødvendighedsartikler og selv luxussager ere blevne meget billigere. Dersom man til målestok for forholdene tager indkomstskatten, vil man se, at indtægterne i de forenede kongeriger i 1837 vare anslåede til 270 millioner, i 1887 udgjorde de 630 millioner, således var forøgelsen pr. individ omtrent 70 procent.

Når vi nu altså for at udmåle forbrydernes antal have opgjort forøgelsen af formuen og stigningen af befolkningen, må man deraf slutte, at forbrydelsernes antal må være meget betydeligere end for femti år siden, uden at derfor den enkeltes liv eller ejendom er mindre sikkert.

Iøvrigt faldt begyndelsen af hendes Majestæts regering sammen med en betydningsfuld periode i vort repressive system.

De, som eje en gammel udgave af WATT's hymner, kunne deri, foran hymnen mod dovenskab, finde et billede, som forestiller en fader, der spadserer med sin lille søn og giver ham undervisning i moralitet, idet han viser ham en galge, hvori en ugerningsmand er hængt. På den tid, da

hængning var den almindelige straf for forbrydelser, har et lignende skuespil vistnok ofte kunnet ses i landet, og antallet af den slags afskrækkelsesmonumenter må ofte have bragt den gengældesform i erindring.

På det tidspunkt, da hendes Majestæt besteg tronen, anvendtes den straffeform ikke mere så ofte for almindelige forbrydelser som tidligere; men den vansirede endnu vor lovbog, og domme på livet blev ofte afsagte, selv om de sjældnere blev udførte. Det er i 1861, at dødsstraffen begrænses til mord og forrædderi. I 1836 blev 493 forbrydere dømt til at hænges, og 740 blev transporterede på livstid. I 1837 var der 438 dødsdomme, 8 exekutioner og 636 transportationer på livstid. I det følgende år, 1838, faldt dødsdommene til 116 og året efter til 56, deportationerne på livstid udgjorde 266 eller mindre end halvdelen af det tidligere antal. Forat kunne gøre en nøjagtig sammenligning af de to perioder, må man tage alle vore domte med, da en stor del af dem transporteredes til Australien, såat disses ugeringer, når de blev recidivister, foregik udenfor landet. Vi må da til de exekutioner, som foregik i moderlandet, og som gennemsnitlig kunne regnes til 10, føje dem, som fandt sted blandt de transporterede. Man regnede dem alene i kolonien Ny Syd Wales til 26 årlig; tager man exekutionerne med i de øvrige straffekolonier, kommer man for England og dets kolonier til et årligt samlet antal af 46. For de sidste fem år indtil udgangen af 1886 var dødsdommenes antal 29, exekutionerne 14 og domme på livstid 9, dette er på en næsten dobbelt saa stor befolkning.

Hendes Majestæts tiltrædelse medførte en mærkelig forandring i lovgivningen om exekutionerne. Tidligere var det praxis, at kongen, i statsrådet, underskrev de dødsdomme, der vare afsagte af den centrale kriminalret. I den måned, som fulgte efter tiltrædelsen, blev Dronningen ved lov fritaget for denne pinlige pligt.

I 1868 indtrådte en meget betydningsfuld reform ved loven, som påbød, at exekutionerne herefter skulde finde

sted i fængslerne for at sætte en grænse for de skandaløse scener, som opstod, når masserne af befolkningens børn samledes under Newgates mure, opmuntrede af »Lord TOMNOBBY«, som havde betalt en uhyre pris for et værelse eller vinduer for at se forbryderne hænges under støjen af pobelens hyl.

Ved regeringens tiltrædelse var transportationssystemet i sin fulde virksomhed. I 1837 blev 3785 domte til denne straf, og i virkeligheden transporteredes 4068 til Australien. Det var i 1836, at WILLIAM MOLESWORTH'S komite, som skulde undersøge transportationssystemet, afgav sin rapport, der indeholdt en energisk protest mod transportationen. Den var et ekko af selve koloniernes protester, og de gjorde det endelig af med systemet. Næstodet fik det dog først i 1851, da opdagelsen af guldminerne i Australien gjorde kolonierne tiltrækkende og transportationen snarere til en lykkelig begivenhed end til en straf. Antallet af transporterede faldt hurtigt fra 1853, men systemet slæbte sig igennem endnu til 1867, da en sidste konvoj på 451 individer førtes til det vestlige Australien.

Transportationen blev erstattet ved strafarbejde i moderlandets fængsler. Ligeoverfor 3785 domte til transportation i 1837, havde vi i 1886 på en dobbelt så stor befolkning 910 personer domte til strafarbejde. Det er en nedgang, som i sandhed er værd at lægge mærke til.

I 1837 blev ikke alle, som vare domte til transportation, uopholdelig sendte udenfor Europa. En stor del blev tilbage på fangeskibene og man kunde se dem dér med jern om benene arbejde i dokkerne. Disse skibe vare arnesteder for laster, tilflugtssteder for forbrydelser og forråelse. Fangerne havde tilladelse til at medbringe musikalske instrumenter, at lave våben og at danse. Under sådanne forhold blev opholdet på fangeskibene så lidt afskrækkende, at en forbryder, i 1832, ligeoverfor en parlamentskommission erklærede, »at opholdet ombord på fangeskibene blev betragtet som en lille tilværelse.« Ved regeringens tiltrædelse indviedes et godt straffesystem for

forbrydere domte til denne straf, da monsterfængslet i Pentonville åbnedes. Dette forsøg blev snart fulgt af oprettelsen af fængsler, bestemte til at erstatte fangeskibene og til at luse de forbrydere, som anvendtes til offentlige arbejder. Man kom således til at afløse transportations-systemet og til at organisere og administrere denne del af vort straffesystem ved at skabe en fast stok af *direktorer* istedenfor de tallose agenter, som uden indbyrdes forbindelse fra tid til anden inspicerede de forskellige anstalter, hvori fangerne, domte til transportation, opholdt sig.

Ved regeringens begyndelse, da vi kun havde halvdelen af den nuværende befolkning, var der omtrent 43000 straffanger i Ny Syd Wales og Van Diemen, et antal andre i straffeanstalter, 3 til 4000 på de 10 fangeskibe i Storbritanien, nogle hundrede i Millbank, omtrent 900 i Gibraltar, lidt flere på Bermudas, det vil sige ialt omtrent 50000, uden at regne det store antal, som efter at have udstået halvdelen af deres straf var blevet sendt tilbage til England uden betingelser og uden kontrol. I modsætning til dette betydelige tal var der i juli 1887 af straffanger, som afsonede straffen i England, 7414, omtrent 2000 vare løsladte betingelsesvis og stillede under polititilsyn, endelig var der et lille antal fanger i Australien, som vare domte på ny efter løsladelsen, de sidste rester af transportations-systemet. Hertil må føjes et antal, som ikke kan opgives, af børn, der vare anbragte i reformanstalterne og som rimeligvis for Parkhurstakten, der gik igennem i 1838, vilde være blevne transporterede. Resultatet heraf er, at vore straffanger, istedenfor at fordobles med vor befolkning og nå tallet 100000, i øjeblikket er formindsket til en femtedel af det gamle antal.

Fængslernes beklagelige tilstand og nødvendigheden af deres omdannelse må også bringes i erindring. Fangerne vare sammenhobede, unge og gamle, fordærvede og ufordærvede, i de kommunale småfængsler; der var en stadig forbindelse med yderverdenen, ingen hindring for at indføre brændevin og scener som veritable orgier.

Et fremskridt af stor betydning var gjort på fængselsvæsenets område i det øjeblik, hendes Majestæt tiltrådte regeringen, da særlige fonds vare blevne voterede for at opmuntre til og lette vedligeholdelsen og opførelsen af fængsler i grevskaberne og byerne og for at lade dem inspicere af indenrigsministeriet (home office). Ved hjælp af disse tilskud og ved egne midler rekonstruerede de lokale autoriteter i kort tid den største del af Englands fængsler på en måde, som sikrede individets indespærring og bragte vort land forud for alle andre på det vigtigste punkt i straffevæsenets administration.

Så længe fængslerne i grevskaberne og byerne stod udelukkende under de lokale autoriteters kontrol, var det umuligt at bringe dem til at anvende et ensartet straffesystem, thi ingen fængselsdirektør vilde bøje sig for de overordnede, som han var forpligtet til at lyde. Ulemperne ved denne tingenes tilstand blev endelig så øjensynlige, at parlamentet i 1885 gav generalkontrollen en tilstrækkelig udvidelse, ikke alene for at simplificere fængselslovgivningen ved reorganiserende og konsoliderende forholdsregler, men for at fremskaffe ensartede reglementariske bestemmelser, efter hvilke alle fængsler skulde rette sig. Denne forholdsregel blev et betydningsfuldt skridt henimod det tilsigtede mål. Men man kunde ikke med billighed vente, at 113 uafhængige kommissioner, bestående af 10 til 20 medlemmer hver, skulde anvende loven og reglementerne ens, tilmed da der ikke eksisterede noget praktisk middel til at nøde dem dertil, og den tilstræbte ensartethed blev ikke nået. Meget mere blev den nødvendighed, som åbenbart kom frem, til i forening at grunde flere anstalter for derved at formindske antallet og dermed også udgifterne, hvad let lod sig gøre, idet man drog fordel af den store udvikling af jernvejene og andre forandringer, modarbejdet af de lokale autoriteters uafhængighedsideer.

I 1877 syntes det uundgåeligt at fuldstændiggøre arbejdet på reformen og reorganisationen af de lokale fængsler ved en forholdsregel, som tog deres administration fra de

lokale kommissioner for at lægge den i hånden på en kongelig kommission og derved i alle sager sikre uniformitet og virkeliggørelse ved administrationens enhed og for at komme til en alvorlig økonomi ved en formindskelse af fængslernes antal.

Der var ikke mindre end 256 fængsler i grevskaber og byer i England og Wales i 1837. Nogle blev lukkede ved lov af 1865, men der var endnu 113, da loven om fængslerne (prisons bill) blev vedtaget i 1877. I øjeblikket findes der 59. Antallet af fangerne i fængslerne kan ikke opgives i 1837, men i 1849 var det 18300; gennemsnittallet har været 15375. For at give en mere korrekt forestilling om dette tal kan man tage gennemsnittallet for 5 år, begyndende med 1849, dette var 17756, idet det vexler fra 19300 til 16750. I forhold til befolkningens tilvæxt skulde det i øjeblikket være 26000, medens det i de sidste fem år har været 16406. Siden 1878 har tallet stadigt været nedadgående.

Blandt de preventive midler, som mere end straffeloven bidrage til at formindske forbrydelserne, må de selskaber fremhæves, som ere bestemte til at hjælpe fangerne til arbejde ved løsladelsen. Betydningen af dette middel til at forebygge tilbagefaldet er anerkendt siden 1792; men i 1837 bestod der kun et ringe antal af disse selskaber. Sålænge straffemåden var transportation, var der ikke megen nødvendighed for at søge arbejde til løsladte. I 1857, da det kongelige selskab til hjælp for løsladte fanger stiftedes, erkendtes det for ganske nødvendigt at søge dette arbejde. Loven om fængslerne af 1877 gav en levende impuls til dannelsen af disse selskaber, og deres antal er nu 58, således at der er et selskab næsten ved hvert fængsel i England og Wales.

Den fulde og praktiske erkendelse af betydningen af reformanstalter og af pligten til at forebygge forbrydelser ved at bevare ungdommen kan dateres fra begyndelsen af hendes Majestæts regering. Politiets beretning til parlamentet i 1828 påpegede den beklagelige stigning af ung-

dommens fordærvelse. Lige indtil det tidspunkt brugte man at anbringe de unge mennesker på fangeskibene eller at transportere dem til Australien ligeså godt som de voksne mænd, undtagen for et lille antal børns vedkommende, hvilke man undtagelsesvis tilstod benådning på den betingelse, at de blev anbragte i nogle barmhjertige anstalter, bestemte for unge forbrydere, som Red Hill Reformatory. — Efter den tid behandlede man dem paa forskellig vis. Principet udviklede sig lidt efter lidt. I 1854 og de følgende år greb parlamentet ind ved love, ifølge hvilke reformskoler oprettedes over hele kongeriget. De understøttedes og tilsås af staten men underholdtes for største delen ved private midler og styredes af lokale kommissioner. De unge forbrydere, som tidligere blev transporterede eller satte i fængsel, ere nu anbragte for at lære god opførsel og disciplin i disse skoler, hvis antal i øjeblikket er 48 med 4389 børn.

I nær forbindelse med principet for disse anstalter, men skydende doktrinen, at det er bedre at forebygge end at straffe, længere frem, ere de industrielle skoler oprettede ved en lov af 1857 og ved følgende love med det formål at optage og opdrage børn, som ikke have begået slette handlinger, men hos hvem familiens slette forhold og andre årsager lade befrygte en udvikling af forbryderiske tilbøjeligheder, hvis de ikke skærmedes mod det farlige selskab. Disse skoler, af hvilke, såvidt jeg ved, ingen eksisterede i 1837, ere nu tilstede i et antal af 120 med 12275 børn.

Politiinstitutionen viser en mærkelig forskel mellem sin nuværende fremgangsmåde ved tilsynet med forbryderne og opdagelsen af forbrydelserne og den, som anvendtes i tiden for Victoria. Den moderne politibetjent forholder sig til fortidens konstabel som vore frivillige soldater til middelalderens lejesvende. Efter loven skulde enhver efter tur gøre tjeneste som konstabel enten personlig eller ved en anden, og dommerne bestemte, hvilke personer der skulde overtage pligten fra den ene dag til den anden. Denne tilstand varede til 1829; men distrikterne i grevskaberne

evnede indtil 1839 ikke at danne en politistyrke, og i almindelighed fik de den først meget senere.

Min ældste erindring om en funktionær, som gjorde konstabeltjeneste, refererer sig til en lille provinsby, hvor denne bestilling var betroet en slagtermester. Han var nærmest beskæftiget med sin forretning og gjorde kun tjeneste som konstabel i de tilfælde, hvor opfyldelsen af hans pligt stod i forhold til hans forretning. At patrouillere i uniform og med hat på var noget ganske ukendt for ham; men han havde en stok som tegn på sin værdighed (og tillige som angrebsvåben).

Først i 1859 blev oprettelsen af et politikorps en forpligtelse for enhver lokalitet. Fra det øjeblik blev politiagenterne til et stort armekorps. Der er nemlig 13849 i hovedstaden for at våge over et territorium på tredive mile i gennemsnit og med omtrent fem millioner indbyggere; 902 i city og 21340 i grevskaberne og flækkene.

Visse former af forbrydelsen ere næsten forsvundne, dels som følge af den forebyggende virkning af et godt organiseret politi, dels som følge af det sociale fremskridt på andre punkter. Da Lord LIVERPOOL, dengang førsteminister, i den første fjerdedel af dette århundrede boede nær ved Coombe Wood, plejede han at ride fra London efter at have opfyldt sine offentlige pligter i ministeriet og parlamentet. Wimbledon, Common og Coombe Wood blev dengang ofte besøgt af landevejens riddere. JERRY ABERSHAW, den sidste af dem, blev hængt, hvad mange endnu levende kunne bevidne, på højderne ved Putney Hill. For at vildlede dem og disse fyre, som muligt vilde lure på ham om aftenen eller natten, tog Lord LIVERPOOL forskellige veje til Coombe Wood.

I modsætning hertil have vi set den sidste førsteminister efter en debat i underhuset en nat i marts måned vende tilbage, ledsaget af sin hustru, i åben vogn uden at ængste sig for nogen fare til sin bolig nær ved Willesden.

Forekomsten af denne særegne form for forbrydelsen er formindsket betydeligt ved jernbanernes udbredelse og

bankernes mellemkomst, som tillader en at undgå at bære betydelige summer hos sig.

Smugleriet, som også var kilden til mange andre forbrydelser og tilskyndede til forbryderiske sædvaner på samme tid som det indgav ringeagt for loven og således demoraliserede samfundet, er næsten ganske forsvundet med ophævelsen af told på det største antal fremmede frembringelser. I de store byer har anlægget af lange og brede gader, vel oplyste hele natten, været en værdifuld bistand ved politiets forebyggende virksomhed.

Hvis forøvrigt nogle former af forbrydelsen ere forsvundne, så er der andre, som ere fremkaldte, dersom man kan bruge det udtryk, ved de love, der ere vedtagne for at ordne vor så sammensatte sociale stat; og et stort antal slette handlinger, som tidligere betragtedes på anden måde eller endog slet ikke blev revsede, forfølges nu som forbrydelser. Lovene om det lokale politi, om sanitære forholdsregler, om opdragelse, om værtshuse og meget andet have sat straffe for dem, som overtræde forskrifterne, de indeholde, og have følgelig skabt ny forseelse, som have medført en åbenbar forøgelse af lovovertrædelser, hvilket viser, at undertiden kan en forøgelse af forbrydelser falde sammen med en formindskelse af forbryderiskheden. Denne betragtning passer ikke for dem, som ville udregne forøgelsen eller formindskelsen af forbryderiskheden af antallet af domfældelser, men jeg skal senere angive midlerne til at danne sig en sikker mening om dette spørgsmål.

Jeg kan ikke undlade at tale om den indflydelse, som opdragelsen har (i hvilken henseende der er gjort umådelige fremskridt under hendes Majestæts regering) på formindskelsen af forbrydelserne. Dersom man ved opdragelse kun forstår den intellektuelle uddannelse, er jeg enig med dem, som kun deri se en ringe årsag til at formindske forbryderiskheden. Man kan deri kun finde en årsag til at modificere formen for forbrydelsen, idet vel opdragne folk for eksempel kun ere lidet voldsomme. Hvis den ikke har religionens og moralens sandheder til grundlag, kortsagt

hvis opdragelsen ikke har indvirket ligesåvel på hjertet som på forstanden, og hvis den lader mennesket blive behersket af ønsket om at erhverve rigdom uden arbejde på ulovlig vis, vil den for at føre til målet fremkalde ny midler, som stride mod loven, eller umoralske midler, men som ikke revses af loven. Man vil dertil benytte sig af udbredelsen af falske nyheder eller af en laven om på nyheder, som i deres baggrund ere sande. De folk, som sætte den fremgangsmåde i praxis, handle, idet de udbrede skræk, ganske som landevejsroverne, der satte den rejsende pistolen for panden. Når man nu ser en stor del vel oplærte folk benytte denne handle måde, kan man umuligt fastholde, at intellektuel opdragelse forhindrer forbrydelser.

Derimod har opdragelsen, som man i almindelighed opfatter den, den indirekte, men væsentlige virkning, at et antal børn, som vilde have tilbragt deres liv i dovenskab og fordærvelse, takket være den ere opdragne til orden og disciplin på det tidspunkt i livet, da karakteren formes.

De opdrages ved de eksempler, de have for øje, og ved erfaringen, de indpodes moralens elementære regler, som ere samfundets grundvold; med den bagage gå de ud i livet og blive disciplinerede medlemmer af samfundet.

Jeg har alene ved en undersøgelse af lovstridige handlinger vist, at forbryderiskhedens stilling i øjeblikket hos os ikke kan sammenlignes med den, den tidligere indtog. Men der er en anden ideforbindelse, hvori jeg finder et uafviseligt bevis for vor nuværende stillings store overlegenhed. Når forholdene i et land lade noget tilbage at ønske på visse punkter, vil det give sig tilkende i tidens litteratur, i parlamentets arbejder og lovenes indhold. Således, kort før hendes Majestæts tiltrædelse, så vi ofte i parlamentskomiteernes rapporter sådanne fraser gentages som den følgende, der findes i rapporten af 1832. »Den hurtige og vedvarende tilvæxt af forbrydelser i dette land igennem flere år vækker uro og er genstand for filantropernes og statsmændenes bestræbelser; alle de forsøgte midler, enten ved udvidelse og omdannelse af vore krimi-

nelle love, eller ved dannelsen af et mere energisk politi, for at standse denne tilvæxt og for at formindske vor kriminelle statistiks triste oversigt, ere blevne uden virkning.«

Den dag idag kan man ikke skrive en sådan frase. Det er mere end en fjerdedel af et århundrede siden, at en temporær forøgelse af forbryderiskheden ophørte, en forøgelse, som havde vakt en slags uro og som gik forud for afskaffelsen af transportationssystemet og for bibeholdelsen af de løsladte forbrydere på vor egen jordbund, på samme tid som en garottepidemi rasede. Denne uro havde sit ekko i litteraturen og gav anledning til sammenstød; men siden den gang har den hel og holden lagt sig. Vore fængsler ere ikke mere overfyldte med indvånere; tværtimod, som jeg foran har sagt, befolkningen er formindsket, og man kan have godt håb om, at de bestræbelser, som ere gjorte fra forskellige sider, afgørende have medvirket til en forbedring af vor kriminelle statistik.

Forpagtningssystemet i fængslerne i de nordamerikanske sydstater.¹⁾

Ifølge en beretning af GEORGE W. CABLE i New York Century-Magazine findes der kun få godt styrede fængsler i de forenede stater. Forklaringen ligger i, at fængslerne sjældent ses i det rette lys, og at der ikke lægges behørig vægt på deres virksomhed for at forbedre den offentlige moralitet og sikkerhed. Man finder udgifterne til dem for høje, fordi de ikke indbringe ligesåmeget eller vel endog mere i statskassen. Udgifterne til andre statsindretninger, som ikke umiddelbart betale sig, således lovgivninger, offentlige skoler, domstole m. m. gå foran og ere endelig også i pekuniær henseende meget fordelagtige. Udgifterne til fængslerne mener man stadigt at kunne opsætte. Forfatteren viser, at dette er en skæbnesvanger vildfarelse, og at de gode virkninger af de nævnte statsindretninger netop derfor mange gange udeblive. Når man vilde have dollar på dollar af de på dem anvendte penge tilbagebetalt, måtte man simpelthen opgive dem alle, thi ingen kunde bestå på grundlaget af at bære sig. En frugt af denne falske anskuelse er det i flere stater gældende forpagtningssystem, om hvilket forfatteren siger, »at naar man kender dets påviselige virk-

¹⁾ Efter Bl. f. Gef. B. 23, H. 1 og 2.

ning, må enhver god borgers hjerte fyldes med bestyrtelse og harme.«

Efter at have fremstillet de to andre systemer for anvendelsen af straffangens arbejde — for statens regning eller entreprensesystemet — deres fortrin og skyggesider, fremsætter forfatteren principerne for forpagtningssystemet (lease system).

I nogle stater styres fængslet som sådant af statsmedsmænd, og fangerne i et antal af 20 eller 100 forpagtes bort til folk, som anvende dem indenfor statens grænser til private eller offentlige foretagender.

I få andre tilfælde bliver hele strafanstalter med indretninger og fanger bortforpagtede på 1, 2 ja 5, 10 og 20 år, og fangerne arbejde da indenfor eller udenfor fængselsmuren, nær eller fjærnt derfra og anbringes i lejre eller pæleværker under militær eller halvmilitær bevogtning. I 2 à 3 stater har forpagteren endogså den fuldstændige bevogtning og disciplin blandt fangerne under sig, ligesom også omsorgen for deres sygepleje. I alle tilfælde har forpagteren ret til at beskæftige i det mindste en del af fangerne i dele af staten, som ligge fjærnt fra fængslet. Forfatteren anfører nogle eksempler på, hvorledes sådanne forpagtere vægre sig ved at give enhver oplysning om forholdene. Et brev fra Arkansas er således karakteristisk og gengives her:

»Forpagterbestillingen i statsfængslet i Arkansas.

Little Rock, Arkansas, 2. Juli 1882.

Ærede Herre!

Deres skrivelse af . . . modtaget. Deres forespørgsler vilde, hvis de skulde besvares, fordre megen tid og møje. Jeg er kun forpagter og beskæftiger alle fangerne, og således er fængselsarbejdet min private forretning. Min bogholder har fuldt op at gøre med min forretning, og der levnes ham ingen tid at besvare alle de spørgsmål, som

De gør. En lignende meddelelse gøres lovgivningsmagten undertiden for 2 år.

Med agtelse

ZEB. WARD.«

Hovedsagen er, at staten benytter sin besiddelse af fangen til at gøre penge, og at det fængsel, som indbringer mest i statskassen, er det bedste fængsel. Fangerne blive derved med hensyn til deres behandling afhængige af forpagterens gode villie. Selv om hele denne ordning ikke rentud er truffen af ond villie, så er den ikke desto mindre dadelværdig, om den også i mange henseender er forklarlig. Udgifterne til politi og domstole skulle erstattes ved retsplejen, den anklagede skal anholdes, den uskyldige frikendes, den skyldige dømmes: dermed tror man så, at alt er gjort, »at det er nok at have den skyldige i fængslet, når han blot udstår sin straf og ikke koster noget.« Guvernerne i nogle stater lykønske lovgivningsmagten til disse gunstige finansielle forhold.

Blandt de stater, hvor systemet anvendes, er Tennessee den, hvor det fremtræder bedst, medens det i Arkansas, Mississippi og Louisiana viser sig i sit værste lys.

I Tennessee er der omtrent 1300 straffanger (convicts). Strafanstalten er i hovedstaden Nashville. I december 1881 brændte værkstederne og de ny ere efter direktørens påstand de smukkeste syd for Ohio. I juni 1883 blev fængslet med alle bygninger, maskiner, værktøj m. m. bortforpagtet på 6 år. Fangerne beskæftiges delvis i selve anstalten. Forpagtningssummen er mindst 100000 dollars årlig og betales kvartårlig, alle udgifter bestrides af forpagteren, kun superintendenten, forstanderen, hans stedfortræder, lægen og den gejstlige betales af staten. Ifølge statsinspektørernes beretning af 20 december 1882 »har forpagtningssystemet i vor embedstid virket harmonisk og uden den mindste skandale og foranledning til indblanding fra vor side, og der vil ikke kunne gøres nogen begrundet indvending mod systemet, især som det er håndhævet i de

sidste par år. Med forpagtningssystemet er staten bleven sikret en fast årlig indtægt istedenfor en årlig udgift under statsdrift.»

Saa glat var sagen dog vistnok ikke. Den 1 december 1882 havde staten 1336 straffanger. Af disse arbejdede 685 i selve anstalten, 28 i en jernbanetunnel, 34 på en, 89 på en anden farm, 30 i en, 145 i en anden og 328 i tredje kulgrube. De sidste vare indkvarterede i en pælebygning. Blandt dødsfaldene findes en stor del af den slags: »funden død, druknet, skudt, solstik, ubekendt.» Og omdenskont efter forstanderens beretning kun legemlig kraftige folk blive udsendte til dette bifængsel (branch-prisons), er antallet af døde meget højt i forhold til det i andre vel styrede fængsler og kun lavt ligeoverfor andre bortforpagtede anstalter. Fra alle statsfængsler, som ikke have forpagtningssystemet, rømte af 18400 fanger i et år kun 63, i Tennessee 49 af 630 og i det følgende år (1881) 50. Således er altså forholdet i et tilnærmelsesvis godt styret fængsel; i Texas derimod rømte af et gennemsnitstal på 600 i 2 år 257. Hovedfængslet i Nashville har i 3 floje 352 celler i 4 stokværk. Deres størrelse er forskellig, fra 309 kubikfod til 162, og dog er der næsten i hver celle 2 fanger. Lægen siger herom, at luften i dem er næsten uudholdelig. Om hele anstalten siger han: »ingen udgift til ombygning eller påklistren kan gøre den behagelig eller sund.» I hospitalet er der ingen plads til ligenes klædning uden i nærværelse af alle de syge eller i fløjen af mere end 200 fanger. I kvindeafdelingen kan man se og høre alt, hvad der foregår i mandsafdelingen. Direktøren siger: »Ingen kvinde skulde inddømmes i strafanstalten i Tennessee, førend der blev sørget bedre for dem.» På lignende måde udtaler den gejstlige sig, som er fuldstændig fortvivlet over dem. Også med hensyn til disciplinærstraffene gør forpagtningssystemets uheldige indflydelse sig gældende. »Da arbejdet er forpagtet bort,« siger direktøren, »forlanger forpagteren en straf, som ikke berøver ham mandens arbejde.« Han kalder endvidere fængslet for

»en skole for forbrydelsen istedenfor en forbrydelsesanstalt.« 50 unge knegte under 18 år ere sammen der med de værste forbrydere. (I Mississippi var der i 1881 blandt $\frac{1}{3}$ færre fanger 70 under 18 år, nogle på 12 og 13 år med livsvarige eller så lange straffe, at de også kunde gælde for livstid). Direktøren anbefaler indretningen af en spisesal til 1200 personer(!); fanger forrette tjeneste som dorygtere, opsyn i fløjene og listeførere. I ét år var antallet af rømninger over halvt så stort som fra hele Ny-England med New York, New Jersey, Pennsylvanien, Maryland, Ohio, Indiana og Illinois med over 12000 fanger, og deri er dog ikke medtaget dem, som undveg ved den for omtalte brand. En kvindefange rømte to gange, en anden tre gange i 3 måneder; 101 fanger anbefalede til benådning, dels fordi de hjalp med at slukke ved branden, dels fordi de under samme holdt mytteri nede eller gav anvisning på dem, der vilde undvige.

Den gejstliges beretning omtales som aldeles utilfredsstillende, som en samling af almindelige talemåder, der forråde en fuldstændig uvidenhed om sagens dårlige stilling. Ingensteds findes bestemte tal for de enkelte grene af hans virksomhed, undtagen at 33 blev optagne i fængselskirken, og til slutning den mening, at mange af hans »fængselskirke« tilsidst vilde nå »den evige fredshavn«.

Der sporges nu, om alle disse slemme forhold nødvendigvis kunne tilskrives forpagtningssystemet, og svaret er »nej og ja«. Opramsningen af dem skal kun vise, hvad det er for en tilstand, som staten, dens embedsmænd og det store publikum finder sig tilfredsstillet ved. Ingen kender eller ønsker at kende en rigtig og i sandhed fordelagtig fængselslédelse, *self-support* overgår alt. De to inspektørers beretning for to år indeholder foruden et af dem citoret brev fra en tredje person næppe 100 linier; noget over halvdelen af disse angår branden og de ny værksteder, den anden halvdel er helliget ros over forpagtningssystemet og anbefaling for dets fortsættelse, og tilsidst henviser de til beretningerne fra forstanderen, lægen og de gejstlige, der

betegnes som meget nidkære. De selv fortjene derimod ikke en slig ros, der er intet spor af statistisk virksomhed eller kontrol fra deres side, en prøvelse af de mangfoldige urigtige data findes ingensteds; gjorde den det, vilde det af dem priste system derved blive fordømt, og derfor bliver det, som det er.

Lægens beretning er en fordømmelse af hele anstalten, superintendentens på hele $\frac{3}{4}$ side indeholder kun almindelige fraser og komplimenter, og forstanderens fremstillinger i tal modsige mærkværdigt nok hinanden, der er ikke engang regnet rigtigt. Blandt de mange herpå anførte eksempler skal kun nævnes, at en, der er opført ved navn som engang rømt, igen er opført som 3 gange indfanget, en, der er anført 2 gange som undvegen, er ikke engang påny opført som tilbageleveret. Fire straffanger (deraf en dømt på 19 år) findes blandt de igen indfangede, men ikke i fangelisten; hvor de ere blevne af, kan ikke ses. Embedsmændene vide åbenbart selv ikke, hvor mange fanger de have. Forskellige rømte ere indførte som hvide, men ved tilbageleveringen som farvede, to ere endogså undergået denne forandring to gange. En nøjagtig undersøgelse viser, at her ikke er tale om trykfejl, men systemets slethed bærer skylden.

Går man fra Tennessee ind i en af nabostaterne (Missouri undtagen) findes atter der det samme fordærlige og ofte endnu mere fordærlige system. I *Nord Carolina* havde fængslet fra 1878 til 1880 i gennemsnit 1090 straffanger. Strafanstalten og de indre arbejder drives af staten, og derfor er også bestyrelsen og tilsynet med samme forholdsvis bedre. Kun legemlig stærke straffanger anvendes udenfor anstalten ved bygning af baner. Iblandt dem er dødeligheden enorm; 1879 og 1880 var der 178 dødsfald på et gennemsnitstal af 776 eller forholdsvis flere end ved den store epidemi i 1853 i New Orleans. Dødsårsagen er kun anført for 11, som blev skudt ned ved forsøg på at undfly »dette hjerteløse slagteri«. Men også i det indre af anstalten ser det ikke meget glimrende ud,

thi også her gælder den grundsætning, at fængslet ikke blot skal holde sig selv men om muligt også afgive en rente, som blot andrager 67878 dollars. Bygningerne vare for kostbare i anlægget; men da opførelsen var så langt fremskreden, at man ikke godt kunde rive dem ned igen, lod man dem stå halvfærdige og oprejste træbygninger, som langtfra ere hensigtsmæssige, ikke til at opvarme og slet ventilerede. En del af fangerne vare anbragte i et pæleværk, som er faldefærdigt (efter forstanderens beretning). Lægen kalder de provisoriske bygninger for »den frygtelige årsag til mange dødsfald.« Omtrent 300 straffanger vare i fængslet, 800 ved jernbanen, hvorfra mange kom tilbage til fængslet fuldstændigt ødelagte, total uhelbredelige. Men også af de tilbageblevne døde enorm mange, for eksempel i 1880 såmange som i strafanstalterne Auburn og Sing-Sing med en 8 gange større befolkning, næsten $\frac{10}{11}$ af svindsot. »Og dog besøgte de gode borgere i Raleigh år ud og år ind anstalten hver uge, underviste i søndagsskolen, prækede evangelium og stirrede disse kendsgerninger ind i ansigtet.« I 1880 flygtede 123 af de ved banerne beskæftigede straffanger, fra fængslet 12; 42 blev bragte tilbage, 93 kom ikke igen, det vil sige netop 5 flere end der var flygtet i samme tidsrum fra samtlige statsfængsler i de stater, som ikke have forpagtningssystemet. Af unge mennesker under 20 år kom der i 1879 og 1880 ikke færre end 234 ind i strafanstalten, ingen på mindre end 1 år.

I *Kentucky* synes statsfængslets ledelse at være i et overgangsstadium. Efter at forpagtningssystemet havde haft magten i lang tid, kom fængslet 1880 ved en særlig lov igen under statens ledelse, uden at dog hint system blev fuldstændigt afskaffet, så at beretningen for 1882 viser et kaos, men dog med et skin af bedring og noget nær samme standpunkt som Nord Carolina. Bygningerne blev, efter at de havde været i en temmelig forfalden tilstand, omfattende udbedrede, men der blev dog meget tilbage at ønske. Navnlig led de fanger, — i et antal af 350 — som vare

beskæftigede med tilberedning af hamp, overordenlig ved den derved fremkaldte støv, der var så tæt, »at det ofte var umuligt at kende en mand i 20 fods afstand« (forstanderens beretning for 1882). 144 led af øjenbetændelse, 202 af akut bronkit. Om tilstanden hos dem, der vare beskæftigede ved bygning af jernbaner, siges intet, og man får kun den almindelige forsikring, at alt står sig godt, som det også hed sig i Tennessee og Nord-Carolina.

Syd-Carolina har den samme begrænsning af forpagtningssystemet som Nord-Carolina, at kun de straffanger, som beskæftiges udenfor anstalten, ere forpagtede, men også her er self-support hovedsagen. Af 632 undløb 36, og 21 blev atter fangede ind, medens der på en lignende befolkning i Maryland kun faldt 1 rømning og det i 10 år. Der var endogså flygtet 40, men 4 blev fundne druknede nogle dage efter flugten. Den gejstliges beretning betegnes som en inderlig forening af god hensigt og sølsom kortsynethed. I hvert tilfælde klinger det komisk at høre, at »nu er der omtrent 100 mænd og kvinder, som kunne fremsige de 10 bud, fadervor, den apostoliske trosbekendelse og den hele katekisme« og »vi have også en søndagsskole, som regelmæssig ledes af forstandige straffanger.«

Forpagtningssystemet medfører endnu et ganske besynderligt og mærkværdigt forhold. De stater, som fastholde det, have forandret sig i de sidste år fra agerbrugende til industrielle og ere i en livlig udvikling. De bruge jernbaner, kulminer m. m., og alle disse rare sager skulle fremskaffes hurtigst og billigst muligt. Dertil er forpagtningssystemet netop brugeligt, fordi det synes at levere uden udgifter. Følgen deraf er uforholdsmæssig lange straffe for ganske ubetydelige forseelser. Man kender ikke de slotte forhold i strafanstalterne og tror, at fangen nok vil overleve straffen og gennem fængselsdisciplinen lære at beherske sig. Således er det i Syd-Carolina, således i Georgia og Louisiana. I den sidste blev en mand dømt til 12 måneder for tyveri af en genstand til 5 dollars. I Georgia blev 6 mænd straffede for en blot og bar kamp på

næverne med 2, 5, 6, 7 og 8 år. For simpelt tyveri fik tre 20 år, fem 15, en 14, sex 12, 35 10 år og 172 fra 1 til 9 år. Med straffene er tabet af borgerret for livstid forenet.

I *Georgia* er der andre særligt slemme forhold. Der findes tyveårig forpagtningstid, og for tiden løber den på fjerde år. I 1880 var der 1185 eller 1186 fanger i tre fængsler i forskellige grevskaber, ethvert med nogle bilejre (branch camps), det vil sige i 11 camps i mindst 7 grevskaber. Efter forsikringer af »principal keeper« blive de behandlede meget human, og enhver fast lejr har en læge og en gejstlig, men der gives ogsaa *skiftende*, hvor disse personer mangle. Trods sådanne almindelige forsikringer indeholder dog generalreglementet for forpagterne følgende forskrift: »I alle tilfælde af alvorlig sygdom skulle lænkerne strax fjernes.« »Om helligdagen skulle fangerne være fri for lænkerne« o. s. v. Af undvigelser forekom 35, fra hvilke ingen bragtes tilbage, desuden blev 9 dræbte, deriblandt 3 af medfanger. Vel bemærker principal keeper, at der kan ventes en betydelig nedgang i dødsfaldenes antal, men ret beset er nedgangen ikke større, end at der dør 2 gange såmange som i en vel styret anstalt, og det er efter beretningen halv så mange som før. Talangivelserne ere aldeles upålidelige. Således anfører beretningen 184 dømte for tyveri med indbrud, medens rullerne kende 467; 25 dømte for falsk og 23 for roveri ere slet ikke opførte i beretningen.

Ligeså grusomme som straffene ere, ligeså odsel er man med eftergivelse af straffene overalt, hvor forpagtnings-system består. Dette må nu ligge i forskellige årsager, men i hvert fald er en stor del af eftergivelserne ikke en følge af, at fangerne ere blevne så gode, men af at fængslerne ere så slette.

Dette er således klart nok i *Texas*. I de to år fra 31 oktbr. 1880 benådede guvernøren 100 fanger fra fængslet i Huntsville. Over en fjerdedel af dem var børn på 10 til 12 år, og næsten en anden fjerdedel var efter superinten-

dantens ord »håbløst syge, blinde, krøblinge og sindssyge . . . genstand for medlidenheden, synet af disse måtte vække deltagelse selv i et hjerte af sten«. Texas havde for nogle år siden omtrent 2000 fanger. Forpagtningssystemet gælder også her, dog skulle så mange fanger som muligt beskæftiges indenfor fængslernes mure. Direktorerne synes at være velsindede folk — men det fordærvelige self-support dogme fordærver enhver god hensigt. Man delibererede om at indføre statsdrift eller enterprisesystemet, men man kom hverken til det ene eller det andet, og nu er staten bunden for 14 år til det sletteste fængselssystem i hele kristenheden. Fængslet i Huntsville er opført uden hensyn til rigtig luftning eller til de indsattes helbred. Cellerne ere for det meste afskærne fra luft og lys og altid udsatte for brandfare. Der blev bygget en ny cellebygning, hvor hver celle holder 384 kfd. og efter fængselsrådets mening »bekvemst kan optage 2 mand«. Og dog var dette en stor forbedring. I superintendentens beretning for 1880 bliver det omtalt, at den mest gængse straf er stokken med tillæg af alleslags raffinerede kvælerier. De nuværende forpagtere have afskaffet stokken i skovlejerne, derimod piskes der på farmene uden forud erhvervet lovlig tilladelse fra direktorerne. Med de syge omgås man barbarisk. Ved jernbanen kom der 47 døde på 1000 fanger, på farmene 49, i jernværkerne 54 og i skovningslejerne døde i de to år mere end halvdelen af hele gennemsnitsbefolkningen. I det hele døde i det tidsrum 256, deraf 60 i sygehuset, de øvrige i lejerne; 35 døde af skudsår, 5 af forskellige sår, for 3 er dødsårsagen ikke anført, 3 druknede, 4 døde af solstik, 2 ved selvmord, 2 ved sprængningen af en kedel. De foran nævnte 35 blev skudt af vagten under forsøg på at flygte. »Næsten i alle disse tilfælde har en jury i sin afgørelse udtalt, at vagten har handlet under udøvelsen af dens pligt.« Men om de 15, som blev behandlet på hospitalet for skudsår, og de 52 med forskellige sår er intet udtalt. Foruden de 35 skudte flygtninge undkom 4 fra fængslet og 362 af de udvendige fanger, af hvilke kun 123 igen blev

fangede. Og alt dette foregik under usædvanlig opmærksomme betjente og under forpagtere, som forstanderen kalder »venlige og gode herrer« (kind and human gentlemen); hvad kan der så foregå under andre? Og de samme betjente og forpagtere blev to år til. I disse to år — 1881 og 1882 — vare forholdene skrækkelige nok. Dødsfaldene ere voxede, 52 mænd med skudsår og »forskellige« sår kom på hospitalet, 3 døde ved selvmord, 6 af solstik, 36 blev skudt under forsøg på flugt, 51 tilfælde af skørbug kom i sygehuset og 397 undveg, af hvilke kun 74 atter blev grebne. Den gejstliges beretning består af 16 linier, men disse indeholde den smukke sætning: »Vi gøre os al mulig umage for at bringe alle disse folk i søndagsskole og at undertrykke alle meningsforskelligheder, som kunne frembringe strid«.

Forholdene i *Alabama* ere af lignende art. Her findes i beretningen for 1878--80 en så gunstig skildring som muligt af forholdene. Alt var indrettet på det bedste, og 48000 dollars flød ind i statskassen. Så kom den ny betjening, og dermed bliver billedet i beretningen for 1880--82 et ganske andet. Den ny direktor skriver: »Jeg fandt fangerne anbragte i 14 forskellige fængsler under kontrol af ligeså mange forskellige personer eller selskaber og beliggende på ligeså mange forskellige steder . . . Fængslerne vare så smudsige som muligt og de såvel som fangerne fulde af utoj. . . . Straffangerne blev straffede til overmål og mange gange grusomt. . . . De vare usselt klædte og ernærede. . . . De syge vare i den grad forsømte, at der slet ikke fandtes noget hospital, de opholdt sig i cellen hos de sunde. . . . Fængslerne havde ikke det nødvendige vand, og jeg tror bestemt, at mange fanger i et helt år ikke have vadsket ansigtet . . . jeg fandt folkene så forskræmte, at det næsten var umuligt at bringe noget ud af dem ved behandlingen. . . . Vort system er en bedre skole for forbrydere end lovloshedens huler, som findes i vore store stæder. . . . Hvis man vil sige, at her nogensinde bliver forsøgt nogen forbedring i vore fængsler, er det et falsum.

Systemet er en skændsel for staten, en bebrejdelse mod civilisationen og vor tids kristelige følelse og skulde hurtigst muligt opgives.»

Det samme gælder *Virginia*, hvor der blandt de 260, som beskæftiges ved jernbanen, døde $8\frac{1}{2}$ pct., deri ikke medregnet ulykkestilfældene, med disse er procenten 11. Også her fordommer superintendenten systemet på det stærkeste. Værst præsenterer det sig i de tre sidst anførte Stater, *Arkansas*, *Mississippi* og *Louisiana*, hvor forpagterne have friest spillerum. Her består et fremlejesystem (sub-leasing). I *Arkansas* og *Louisiana* er alt overladt forpagteren, staten trykker ikke engang mere en beretning. »Staten«, siger direktoren i fængslet i *Louisiana*, »har ingen andre udgifter end til bygningernes vedligeholdelse«. Gouvernørens sekretær i *Arkansas* meddeler: »Staten har slet ingen omkostninger af nogen slags at udrede«. Forpagterne i *Mississippi* sige: »Alle domte på 10 år eller derunder skulle arbejde udenfor fængslet, men indenfor statens grænser, ved bygning af jernbaner, eller andet *privat arbejde* (private labour or employment). Efter dette vilde en, dømt på 30 eller 40 år, kunne regne 3 mod en på at overleve en dømt på 8—10 år. De, som arbejdede udenfor, vare delte i 25 forskellige afdelinger (gangs) med en dødelighed af over 8 pct. Hver fjerde fange undveg, ialt 142, og kun 25 kom ind igen. Forholdet er det samme i *Arkansas*, lidt mindre i *Louisiana*, hvor døden er en sikrere undvigelse; her døde 14 pct. i 1881. Hvormange af disse der kom på fængslet og hvormange på udlejrene, kan ikke opgives. Skrækkelige rygter ere i omlob om det forfærdelige barbari, som skal forekomme, »folket burde egenlig over portene til pælebygningerne og dørene til forpagternes kostbare huse skrive et ord: hakeldama — blodager«.

Der anføres vel ofte to eller tre grunde til undskyldning for systemet, men de holde ikke stik. Engang hedder det, staterne med forpagtningssystemet have ikke en så talrig fangebefolkning, som iværksættelsen af de andre systemer

fordrer for at kunne betale sig. Men Texas havde i 1880 de fleste fanger, Tennessee stod i fjerde række, Georgia havde mere end 2 gange såmange som Maryland, hvor enterprisesystemet gælder. Rhode-Island havde kun 81 convicts og kun 11 dollars deficit med et lignende system. Gennemsnitstallet i de 12 stater med forpagtningssystemet er 920, i de øvrige kun 560 fanger.

En anden grund holder lige så lidt stik. Man siger, fængslerne med statsdrift eller entreprise have mange dulige håndværkere som fanger. Det forholder sig ikke så, men folkene lære et håndværk i anstalten. Fængslerne med forpagtningssystemet have dulige arbejdere nok til at undervise de uovede og dertil fordelen af den som oftest lange straffetid. Man har til undskyldning anført, at indespærring ikke lader sig forene med det sydlige klima; men netop de, som arbejde ude, vise jo to, tre, ja fire og fem gange større dødelighed end dem, der ere inde i fængslet, og som dog ere de svagere. —

Den foranstående fremstilling bekræftes af G. S. GRIFFITHS, som er præsident for fængselsforeningen i Maryland, og som har givet en beretning, der har været optaget i »Times«, om fængslerne i Virginia, Nord- og Syd-Carolina, Georgia, Alabama og Louisiana, hvilke han har besøgt. Hans iagttagelser fuldstændiggøre dem af CABLE. I Louisiana er forpagtningstiden 21 år, de kvindelige fanger ere køkkenpiger i camps. I Georgia og Florida har staten slet intet fængsel, alle straffangerne ere forpagtede bort. GRIFFITHS omtaler ligeledes exemplar på de enorm høje straffe, hvorom der er talt foran, således vare to smådreng, tvillinger, domte til 5 år for tyveri af — en kasse cigarer og opholdt sig blandt de værste forbrydere. Der er meget ofte ingen adskillelse mellem kønnene i anstalterne, og disse forhold drage fanger og betjente sig til nytte, barnefødsler i anstalterne ere folgen deraf. Tilstanden i disse sydstats (og også nogle nordstats) fængsler er meget værre end den var i de engelske på HOWARDS tid og kan kun sammenlignes med den i nogle tyrkiske og spanske. Iste-

denfor, mener forfatteren, at sende missionærer fra Nordstaterne til øerne i det stille hav, Persien og Indien og udbredere af mådehold og evangeliet til England og andre dele af Europa, vilde det være langt mere nyttigt og bedre at knytte en del af denne missionsånd til sydstaterne og arbejde der for afskaffelsen af disse slette tilstande.

Sveits.

1. *Oprettelsen af en forbedringsanstalt for unge forbrydere i Sveits.*
2. *Forhandlingerne i den sveitsiske forening for straffe- og fængselsvæsen i Freiburg.*
3. *Forslag til love for den interkantonale forening af de sveitsiske selskaber til beskyttelse af losladte fanger.*

De efterfølgende meddelelser ere tagne af det med indeværende år begyndte »Zeitschrift für Schweizer Strafrecht« m. m. Nr. 1 er et uddrag af en beretning, som direktor i Lenzburg J. V. HÜRBIG, der er centralpræsident for den sveitsiske forening for straffe- og fængselvæsen, afgav i dennes møde i Freiburg i 1887. —

1. *Oprettelsen af en forbedringsanstalt for unge forbrydere i Sveits.*

Den tanke, at oprette en interkantonalt forbedringsanstalt for unge forbrydere, dukkede første gang op på et møde af det sveitsiske almennyttige selskab i Luzern. Fem år senere udtalte den zürichske regeringsråd, senere forbundsråd Dr. Dubs sig om spørgsmålet og skrev en vejledning.

Forbundsrådet fandt tanken så megen opmærksomhed

værd, at det i januar 1863 foranstaltede en interkantonal konference, på hvilken alle kantoner vare repræsenterede. I indbydelsen til kantonerne af 14 november 1862 hedder det: »Omendskønt tilregneligheden i denne alder endnu ikke er nået til fuld modenhed og endnu er i sin udvikling, må de domfældte i almindelighed afsone deres straffetid i tugthuse og arbejdsanstalter i fællesskab med gamle og forhærdede forbrydere, fordi der ikke findes særlige anstalter for dem. På denne måde er en betydelig del af ungdommen udsat for en fordærvelig omgang med udskudt af det menneskelige samfund eller en afstumpende ensomhed, medens en familiemæssig afsondring, hensigtssvarende indretning og sædelig opdragelse i de for dem bestemte strafanstalter vilde borge for en forbedring og sikre målet for strafferetsplejen.« — Konferencen nedsatte en kommission til at udarbejde et udkast til en overenskomst, og statistisk materiale blev samlet, men noget resultat kom der ikke.

Efter et forgæves tillob i 1869 bragte Foreningen for straffe- og fængselsvæsen, efter at forbundsrevisionen af 1874 var trådt i kraft, spørgsmålet atter på bane, idet den på grund af en af anstaltsdirektør Dr. GUILLAUME afgiven beretning foranledigede indredepartementet til på ny at indkalde en interkantonal konference, som skulde fastsætte grundlaget for en overenskomst og virke til, at der grundedes en interkantonal redningsanstalt for unge forbrydere og døgenikter. I denne konference (4 september 1875) deltog afsendinge fra 20 kantoner. En kommission på 4 medlemmer fik det hverv at udarbejde udkastet til en overenskomst. Udkastet forelå, 10 kantoner erklærede sig villige til at slutte sig til forslaget, 10 andre afslog det, 4 forbeholdt sig deres beslutning og Tessin svarede ikke.

Justits- og politidepartementet, under hvis område anliggendet siden var blevet lagt, samlede atter kommissionen i 1879. Under forhandlingerne trådte den overbevisning stedse klarere frem, at overenskomstens vej vilde være forbunden med store vanskeligheder, og at det derfor vilde

være ønskeligt først at gøre et forsøg, om målet ikke lod sig nå ad en anden vej.

Kommissionen overdrog derpå stænderråd BIRMANNS at knytte forbindelser med en sveitsisk redningsanstalt. Komiteen for anstalten Bächtelen ved Bern erklærede sig på forespørgsel rede til at optage unge forbrydere under 16 år på højst 2 år i Bächtelen mod en betaling af mindst 200 frs., og forbundsrådet så i den prisværdige imødekommelse en god begyndelse til løsningen af det vigtige spørgsmål. Men den håbede udvej viste sig snart utilstrækkelig, fordi unge forbrydere over 16 år vare udelukkede fra anstalten. Da direktionen for Bächtelen dernæst det følgende år forhøjede betalingen til 300 frs. og på grund af den stærke tilgang ikke længere vilde modtage personer fra andre kantonen, opfordrede regeringen i St. Gallen 23 oktober 1882 til en ny konference. I den deltog Basel stad og land, Schaffhausen, St. Gallen, Graubünden, Aargau og Thurgau. På denne og på konferencen i Zürich 15 maj 1883 blev et udkast til overenskomst af regeringsråd Dr. CURTS fra St. Gallen forhandlet og vedtaget. Dette opstiller indgående bestemmelser om formål, indretning, bestyrelse af en interkantonal redningsanstalt, såvelsom om de konkorderende kantoners retsforhold (ejet af anstalten, tilbagetræden fra overenskomsten, opløsning af anstalten).

Storre vanskelighed frembød valget af en hensigtssvarende beliggenhed. Selskabet for det almennyttige i Basel havde tilbudt ejendommen Klosterfichten til korrektionsanstalt for unge forbrydere. Senere kom ogsaa fæstningen Aarburg og det til salg udbudte forhenværende kapuzinerkloster i Laufenburg i betragtning. Ejendommen Klosterfichten ligger en god halvmil fra centralbanegården i Basel på en solrig skråning. Bygningen, et større bondehus, med stue og en etage, som man ser det overalt på gårdene i øvre Basel, ligger midt i frugtbare jorder. Våningshus og økonomibygning ere byggede op til hinanden. Klosterfichten er for tiden forpagterbolig og modtager om somme-

ren nogle få ubemidlede syge, der søge et sundt opholdssted med mælkeri på landet.

Tidligere anbragte man nogle uskyldige fattiglemmer i Klosterfichten, hvilket forskaffede ejendommen navn af tvangsarbejdsanstalt. Af denne urigtige betegnelse opstod måske tanken om at anvende den til korrektionsanstalt for unge forbrydere. Klosterfichten sejrede i konferencen med alle stemmer mod en på grund af sin gunstige beliggenhed, sit landbrug og den billige pris. Konkordatskantonerne overtog ejendommen, som var vurderet til 85000 frs., for 50000 frs. og forpligtede sig til udelukkende at anvende den til forbedringsanstalt for unge forbrydere samt at holde den i sin nærværende stand.

Hidtil har Basel, Schaffhausen, St. Gallen, Graubünden og på betingelse af, at 6 kantonen (stænde) forene sig, Thurgau tiltrådt overenskomsten; Baselland undslod sig. Aargau, hvis ny forfatning forudsætter oprettelsen af eller understøttelse af anstalter for unge forbrydere, vil formodentlig følge efter, og konkordatet er da sket fyldest. Flere kantonen ere senere opfordrede til at tiltræde overenskomsten.

At et bondehus ikke realiserer de fordringer, som må stilles til en anstalt for unge forbrydere, ligger nær.

Forbindelsen mellem våningshus og økonomibygning, hvorved faren for ildebrand forøges, er en fejl. Indretninger, som muliggøre den sikre forvaring af de indsatte, mangle. Vinduerne have ikke gitre, væggene og gulvene befinde sig i en primitiv tilstand, dorene ere tynde, og ejendommen mangler en ringmur eller overhovedet en indhegning.

Pladsen er meget indskrænket. I opholdsrummene er der kun plads til 28 personer, og selv om der til nød kan anbringes 7 sengesteder under taget, ville dog de, som henligge der, lide af heden om sommeren og af kulden om vinteren. Således formår Klosterfichten ikke at tilfredsstille behovet hos de 7 kantonen.

Heller ikke til enkeltceller er der plads. Til omtrent 30 detenerede behøves mindst 6 celler, som tillige kunne

tjene til arbejdsceller. Personer, som udøve en slet indflydelse på de andre, må i det mindste til tider kunne isoleres. Gange og trapper ere for smalle.

Efter byggeplanen ville nogle mangler kunne afhjælpes; bag huset skal der således anbringes en mur eller palisadeværk. Den indvending, at gårdens indhegning giver ejendommen for meget karakteren af en strafanstalt, er ikke begrundet. En stram husorden kan kun opretholdes, når fangen indser, at en undvigelse er umulig. I Olsberg, en anstalt, som har sikrere rum end Klosterfichten og yngre detenerede, forekom der 50 undvigelser og forsøg derpå fra juli 1876 til i året 1883. De fandt oftest sted om natten, idet de unge mennesker sprang ud af vinduerne eller klatrede ned ad tove, som de lavede af sengetojet.

Omkostningerne til de bygningsforandringer, som ere forudsatte, anslås til 16000 frs. Desuden skal der, i tilfælde af overfyldning, opføres en ny bygning til 30 personer i to etager.

Kun når der tages fat på denne nybygning og der desuden sørges for sikkerhed mod brandfare og undvigelser, vil indretningen af en interkantonal anstalt i Klosterfichten lønne sig. Den interkantonale anstalt skal tjene den kantonale til mønster.

Navnlig må der træffes forholdsregler, hvorved den i det ondes tjeneste stående intelligens og kraft hos de unge mennesker kan trædes imøde med held. Først da vil anstalten Klosterfichten være mere end et forsøg. Den forbryderiske ungdom bør aldrig anvendes til eksperimenter. —

2. Forhandlingerne i den sveitsiske forening for straffe- og fængselsvæsen i Freiburg 20 september 1887.

På sit sidste møde i Freiburg beskæftigede foreningen for straffe- og fængselsvæsen sig i hovedsagen med arbejdet i fængslerne. Fængselsdirektorerne CHICHERIO (Lugano) og ZIMMERMANN (Luzern) fremsatte udtalelser om denne genstand, hvilke findes meddelte i beretningen om mødet.

CHICHERO kom til følgende slutninger:

Arbejdet bør udføres for statens regning eller på bestilling; til entreprenører skal det som regel ikke overlades. Med det fri arbejde skal konkurrencen gøres så lille som muligt. Ved valget af arbejderne skal navnlig fangens moralske udvikling og opdragelse til økonomisk selvstændighed have for øje. Arbejde ved landbrug og bygningsvæsen er nyttigt for kraftige fanger og også udførligt. Sådanne beskæftigelser bør anvendes som belønning for god opførsel og tjene til forberedelse af løsladelsen. Disse arbejder skulle såvidt muligt udføres i ubebyggede egne under iagttagelse af deres karakter som strafarbejde.

ZIMMERMANN opstillede følgende grundregler:

1. Straffangerne skulle holdes til alvorligt, anstrengende og nyttebringende arbejde.
2. Arbejdet skal såvidt muligt være muskelanstrengende og trættende, men ikke direkte skadeligt for sundheden.
3. Det skal ikke modarbejde straffeformålet, men understøtte det.
4. Det skal udøve en opdragende indflydelse og udvikle evnen til at erhverve, så at den løsladte med god villie kan skaffe sig brødet på en redelig måde.
5. Det skal under billigt hensyn til den fri arbejders interesser være så indbringende som muligt.
6. Disse fordringer opfylder i regelen på den fuldkomneste måde en velindrettet håndværksdrift, udøvet inden døre, for egen regning og med udelukkelse af fremmede entreprenører.

Diskussionen viste i det væsentlige tilslutning til de opstillede regler.

Af det øvrige indhold af forhandlingerne fremhæves navnlig *en historisk fremstilling af den freiburgske straffet* af statsråd SCHALLER (Freiburg).

3. *Forslag til love for den interkantonale forening af de sveitsiske selskaber til beskyttelse af løsladte fanger.*

Foreningens formål og omfang.

Art. 1. Foreningen har til formål:

- 1) at skabe en forbindelse mellem de fængselsselskaber, som findes i Sveits, og bringe resultatet af deres virksomhed og deres erfaring til hverandres kundskab;
- 2) at lette de løsladte fangers hjemvenden og anbringelse.

Den vil således sørge for den bedst mulige anvendelse af de fonds, som ere bestemte til at beskytte det borgerlige samfund mod recidivisterne, og tillige sætte de løsladte fanger af begge køn istand til at kæmpe mod de fristelser og vanskeligheder, som møde dem ved løsladelsen.

Art. 2. Foreningen omfatter alle patronageselskaber, som slutte sig til disse bestemmelser. Medlemmerne af disse selskaber komme hvert andet år sammen til et almindeligt ordinært møde samtidig med det sveitsiske fængselsselskab (La Société suisse des prisons). Beretningen om mødet vil blive offentliggjort samtidig med dette selskabs, efter forudgået aftale med dette.

Foreningens organer.

Art. 3. Foreningens organer ere: 1) en interkantonal kommission, 2) en central komite, 3) de forskellige sveitsiske selskaber.

Art. 4. En *interkantonal kommission*, sammensat af de forskellige selskabers præsidenter eller disses suppleanter, har følgende rettigheder og pligter:

a. Den udnævner hvert år, efter skriftlig forhandling, en centralkomite, som kan være den samme som det sveitsiske fængselsselskabs eller en af sektionernes komite, det vil sige en af de kantonale selskabers, som ere i foreningen;

b. den forhandler, skriftlig eller i møder, alle de forslag, som have til formål at fremkalde, i international eller

interkantonal interesse, ensartethed i de forholdsregler, som foreskrives i selskabernes statuter og reglementer, og i almindelighed alle de spørgsmål angående forebyggelse af forbrydelser, som blive henviste til dens undersøgelse;

c. den bestemmer de spørgsmål, som skulle forhandles i de almindelige ordinære møder, og udmelder rapportører og co-rapportører;

d. den træffer afgørelse om betimeligheden af at sammenkalde kommissionen til et møde eller et almindeligt ekstraordinært møde;

e. den søger at kalde patronageselskaber frem i de kantoner, hvor de ikke findes, og virker for ved småskrifter, bladartikler og møder at oplyse den offentlige mening om formålet, der ligesåmeget er beskyttelse af det borgerlige samfund som af de løsladte fanger.

Art. 5. Den *centrale komité*, foreningens executive organ, fordeler de forskellige funktioner mellem sine medlemmer. Den har følgende rettigheder og pligter:

a. Den meddeler ved cirkulærer patronageselskaberne kommissionens afgørelser og sender dem alle forslag og meddelelser, som ere tilstillede den, vedrørende international eller interkantonal patronage og i almindelighed alt, hvad der ligger indenfor selskabernes virksomhedssfære;

b. den er båndet mellem de sveitsiske patronageselskaber, og den er deres officielle repræsentant ligeoverfor den offentlige administration (nemlig justis og politi) og ligeoverfor patronageselskaberne i nabolandene;

c. hver gang dens mellemkomst påkaldes for at lette den løsladte fanges hjemvenden og anbringelse, korresponderer den med den kommunale administration i fødekantonet eller landet;

d. den sammenkalder de almindelige ordinære og ekstraordinære møder og fastsætter dagsordenen for dem;

e. den offentliggør årlig en beretning om sin bestyrelse og virksomheden i de selskaber, som høre til foreningen;

f. den kan, hvis det er nødvendigt for forretningernes skyld, antage en sekretær, som får en godtgørelse og arbejder under komiteens direktion.

Art. 6. Komiteen indsender årlig sit regnskab til den interkantonale kommission, som hvert andet år afgiver beretning på det almindelige møde.

Art. 7. *Patronageselskaberne*, som indtræde i foreningen, påtage sig:

a. at bidrage af deres hele kraft og gennem deres medlemmer til at realisere foreningens formål og at lette den interkantonale kommissions og den centrale komites arbejde;

b. at undersøge de spørgsmål, som sendes dem fra kommissionen eller komiteen til besvarelse.

Art. 8. De udtale sig i sidste instans om de afgørelser, der ere tagne af kommissionen, og som ere sendte til deres billigelse.

De resolutioner, som falde, ere kun forpligtende for de selskaber, som antage dem.

Art. 9. Optagelsen af de fremmede losladte fanger i det kanton, i hvis fængsel de have udsonet straffen, er et af foreningens mest betydningsfulde formål, og alle de sveitsiske patronageselskaber slutte sig til den internationale konvention, som er afsluttet mellem centralkomiteen for patronageselskaberne i storhertugdømmet Baden og komiteen for Basel patronageselskab.

Art. 10. Når det drejer sig om at sende en Sveitser hjem til hans fødekanton, gør ethvert selskab i god tid enten igennem centralkomiteen eller komiteen for selskabet i det kanton, hvorunder den losladte (betinget eller endelig) hører, alle de nødvendige skridt og opfylder alle de formaliteter, som flyde af den i den foregående artikel omtalte konvention.

De formaliteter og betingelser, som gælde i interkantonale henseende, ere de samme som i international.

Art. 11. Ethvert selskab forpligter sig til at yde sin bistand til at anbringe og føre tilsyn med fanger fra andre kantoner, som ere foreløbigt eller endeligt losladte, når det er ønskeligt at anbringe en fange, som loslades, på et andet sted end der, hvor han er født eller har levet før domfældelsen. Personerne sendes ikke til bestemmelsesstedet, førend betingelserne for oversendelsen ere bifaldte af begge parter efter de regler, som findes i konventionen med Baden og som også her tjene til mønster og type.

Art. 12. Presidenten for hvert selskab meddeler ved cirkulære de andre selskaber, hvilke individer der ønske patronageselskabernes bistand, og hvilke der have afslået den tilbudte hjælp.

Art. 13. Ethvert kantonal selskab organiserer sig, som det synes det nyttigt og godt. Det meddeler gennem sin præsident centralkomiteen sit reglement, navnene på sit bureaux medlemmer og deres adresse.

Art. 14. Ethvert selskab fremsender ved sin præsident hvert år før første marts en beretning om dets virksomhed til centralkomiteen. Denne beretning indeholder alle de erfaringer, som kunne have interesse for de andre selskaber, og ender med en statistisk oversigt overensstemmende med en særlig formel.

Art. 15. Udgifterne til bureauet og andre almindelige udgifter vedrørende foreningen betales solidarisk af patronageselskaberne.

Art. 16. De nærværende love, som antages provisorisk, skulle revideres på det næste almindelige møde.

Dødsstraffen.

Den efterfølgende Artikel af CHARLES LUCAS findes i Bulletin de la Société général des prisons for 1888, side 520. Den indledes med et brev til det nævnte selskabs sekretær FERNAND DESPORTES, hvori der henvises til en udtalelse af forfatteren, da selskabet 14 april 1886 fejrede hans 50-års jubilæum som medlem af det franske akademi.

CHARLES LUCAS, som er født 9 maj 1803, altså 85 år gammel, optrådte allerede i en meget ung alder som kriminalistisk forfatter. Af skrifter fra den tid er »*Système pénal et répressif en général et la peine de mort en particulier*« det betydeligste. Han optræder allerede heri som en bekæmper af dødsstraffen, en bestræbelse, som han ingensinde senere har sluppet, hvilket også efterfølgende udtalelse tilstrækkelig vil vise. Nogle år senere skrev han »*Système pénitentiaire en Europe et aux Etats Unis*«. Dette skrift præmieredes af akademiet, og den franske indenrigsminister Guizot udnævnte ham til generalinspektør for fængslerne. I hans virksomhed som sådan var behandlingen af de unge forbrydere et af hovedpunkterne, særlig deres adskillelse fra de ældre. I »*Théori de l'amendement de l'enfant par la terre et de la terre par l'enfant*« fremsatte han sine anskuelser i så henseende. Endelig udkom hans skrift »*Théori de l'emprisonnement préventif, répressif et*

pénitentiaire«, en redegørelse for principerne i straffefuldbyrdelsen, der skaffede ham, 1836, plads som medlem af akademiet. Hans store betydning for fængselsreformen ikke blot i Frankrig men også i andre lande er anerkendt. Denne betydning have årene ikke gjort mindre, ligesålidt som de have påvirket hans interesse for sagen eller formindsket hans arbejdssevne for reformen. Skønt den gamle mand alt i en lang årrække har været blind, findes der endnu jævnligt udtalelser af ham om de reformer, hvorpå der arbejdes rundt om i verden. —

Forslag til en lov om afskaffelse af dødsstraffen i Frankrig, fremsat af den deputerede FRÉBAULT og flere kolleger.

Spørgsmålet om dødsstraffen og bevægelsen for dens afskaffelse er iblandt dem, som ere belyste ved en undersøgelse, iværksat af Société générale des prisons i 1886. Det har allerede været genstand for en interessant forhandling og for en udtalelse, som var værd at lægge mærke til, af selskabets ærespræsident, senator RENÉ BÉRENGER.

To omstændigheder, som knytte sig hertil og som bør indtage en betydningsfuld plads, ere nylig fremkomne paa en senere dato.

Den ene er forslaget til en straffelov, som indeholder forslag om dødsstraffens afskaffelse, der 22 november 1887 er forelagt det italienske deputeretkammer af minister ZANARDELLI. Den anden er et forslag, som er fremsat i Frankrig ved privat initiativ og fremlagt i deputeretkammeret 23 februar 1888 af FRÉBAULT med flere kolleger.

Det er det sidste, om hvilket vi først skulle tale.

Vi tvivle ikke om, at det vil nå til en afstemning, som det allerede tidligere har været tilfældet; men vi vove ikke at tro på dets vedtagelse.

Bevægelsen for afskaffelsen har ganske vist vundet terræn i Frankrig, især efter offentliggørelsen i 1885 af bogen om *l'État anormal, en France, de la répression en matière de crimes capitaux et sur les moyens d'y remédier*.

For at bedømme stillingen i landet må man stille sig

såvel på folkemassens som på de oplyste klassers standpunkt. Folkets masser leve på indtrykkene alene. Og det går ikke med indtrykkene som med fornuftige overvejelser, de lade sig ikke modbevise, men i tidens løb udslettes de af andre indtryk. Man må lade lovenes myndighed få tid til at reagere mod massernes vildfarelser og til at erholde den indflydelse, som disse love ere bestemte til at udøve på sæderne i det humane fremskridts interesse. Folkets stemme er ikke altid guds stemme. Det råber idag: hosianna! og imorgen: korsfæst ham! Folket har kun den medfødte indsigt: på intelligensens, filosofiens og moralens område er dets kompetence utilstedelig. Man kan ikke lade det forhandle spørgsmål, som fordrer historisk lærdom, overvejende studium og praktisk iagttagelse, thi folket inspireres kun af indtryk og altfor ofte blot af øjeblikkets lidenskab.

Civilisationens reformer kunne kun realiseres gennem den mest oplyste del af folket. Juryen, som er et af landets legale organer, viser ved de vedblivende skiftende afgørelser, at den ikke har en afgjort mening om bibeholdelsen af dødsstraffen, når to motioner for afskaffelsen med stor majoritet ere tagne under overvejelse i deputeretkammeret.

Den sande stilling hos den oplyste del af folket og hos lovgivningsmagten i Frankrig med hensyn til spørgsmålet om dødsstraffen er sådan, at den er uafgørende. Man undgår at udtale sig, man vil ikke tage ansvaret på sig hverken for dens sikre fuldbyrdelse eller for dens afskaffelse.

I øvrigt må man lade de to forskellige synspunkter komme i betragtning, den faktiske afskaffelse og den retslige. Man bør i en nær fremtid regne på den faktiske afskaffelse, når man betænker, at antallet af skarprettere i 1810 var en for hvert departement, medens der i dette øjeblik kun er en eneste for alle departementer tilsammen, og at således fuldbyrdelsen af dødsstraffen i 1810 var reglen, medens den nu er undtagelsen.

Tilslutningen til FRÉBAULTS lovforslag omfatter 52 stemmer. Det er et betydeligt antal, men der er en om-

stændighed, som formindsker dens betydning, nemlig, at man må tage med i betragtning, at disse 52 stemmer, istedenfor at fordeles på alle sider i kammeret, kun tilhøre en eneste.

Historien lærer os i virkeligheden, at bevægelsen for afskaffelsen i sine usikre svingninger er gået ligesåmeget i politisk retning som i almindelig retslig, og hvormeget ligger der ikke vægt på at forene det, som man uklogt har skilt ad? Det er meget beklageligt, at man synes at have glemt erindringen derom.

Det drejer sig om en lov, som ikke hører til den kæmpende politik, men til den civilisatoriske, som er kaldet til at realisere de reformer i de moderne samfund, som det menneskelige fremskridt fordrer.

Den ærede deputerede deler ganske vor doktrin, at udarbejdelsen af en ny straffelov fordrer afskaffelsen af dødsstraffen for at opfylde betingelserne for ensartethed.

Men han mener, at dette spørgsmål bør afgøres først af hensyn til den indflydelse, som bibeholdelsen eller afskaffelsen af dødsstraffen må have på den ny straffelovs hele ordning.

I overensstemmelse med vor petition til senatet af 24 oktober 1884, som blev oversendt til justisministeren, fremhæver FRÉBAULT den påtrængende nødvendighed af, at der udnævnes en kommission til at udarbejde en ny straffelov overensstemmende med vor tids moralske krav og civilisationens fremskridt.

Den ærede deputerede anfører følgende citat i uddrag af vor bog: *L'État anormal, en France, de la répression, en matière de crimes capitaux*«

»Hvad er der tilbage af den i 1832 reviderede straffelov og af alle de love, som lidt efter lidt ere klistrede på redaktionen af denne lov, der ikke kan falde sammen med dem? Det, som er tilbage, er et kaos af usammenhængende bestemmelser uden indbyrdes forbindelse, uden ensartethed som følge af det successive lapperi! Særligt er der loven af 1854 om transportation, en lov, som har for-

styrret trinfølgen i straffestigen ved at forøge det frugtesløse ved afskrækkelsen, som dødsstraffen allerede var blottet for ved den voxende usikre fuldbyrdelse.

»Der er sikkert ingen grund til at sukke over, at straffeloven af 1810 er gået istykker, men det, som man må beklage, er, at, efterat straffeloven blev revideret, er undertrykkelsen af hovedforbrydelser i øjeblikket i en så anormal tilstand, at den reviderede lov ikke kan realisere nogen af de fire betingelser for dens betydning, nemlig sikkerhed i fuldbyrdelsen, monsterværdighed, afskrækkelse og trinfølge i straffen.«

»Hvad der endelig er mest beklageligt er, at modens Belgien, Preussen og Holland af de forskellige stater i Evropa, hvor lovbogen af 1810 var indført, have erstattet den ved ny fortræffelige lovbøger, beskæftiger man sig ikke i Frankrig med udarbejdelsen af et nyt system for en kodifikation, som kan tiltale vor tids moralske trang. Frankrig er derved kommet i en vanskelig stilling, som indadtil sætter garantien for den sociale orden på spil og udadtil æren i dets civilisation.

En undersøgelse af de tre artikler, hvoraf lovforslaget består, vil føre os ind i altfor vide udviklinger. —

Forslag til en straffelov, som indeholder forslaget om afskaffelse af dødsstraffen, fremlagt i mødet 22 november 1887 i Italiens deputeretkammer af den ærede minister ZANARDELLI.

Forslaget om afskaffelse af dødsstraffen, således som det fremstiller sig i Italien og Frankrig, har en større betydning og en videre horisont i det første land end i det andet. I Frankrig indskrænker det sig til et simpelt lovforslag. I Italien omfatter det en hel lovbog og påtrykker den ensartethedens præg. For at svare på den opfordring til os om en undersøgelse, som Hs. Excellence Hr. ZANARDELLI har stillet, have vi i akademiets møde 10 marts 1888 i den berømte ministers navn fremlagt et exemplar af det fortræffelige forslag til en straffelovbog, hvilket vi have helliget

afskaffelsen af dødsstraffen, og som akademiet har hørt med den følgende meddelelse, som særligt omfatter velvillie og interesse.

I. Straffeenheden i Italien ved genindførelsen af dødsstraffen i Toscana. Forslag til en straffelov af VIGLIANI, justisminister. — Senatets afstemning.

To systemer, som på en gang have interesse for den kriminelle lovgivnings nutid og fremtid, skille i vor tid kriminalisterne og statsmændene, på hvem ansvaret for den endelige afgørelse må hvile, ad: Det enes hovedhjørnesten (*clé de voûte*) er bevarelsen af dødsstraffen, hvis hundred-årige rødder ere stærkt angrebne af den fremadskridende tredobbelte bevægelse for en gradvis, en faktisk og en retslig afskaffelse. Det andet system er det, som for at gøre den skyldige uskadelig vil erstatte berøvelsen af livet med berøvelse af friheden for livstid eller på tid, og som ombytter teorien om »peines irréparables, infamantes et infligatives« med den om »emprisonnement préventif, répressif et pénitentiaire.«

Jeg skal ikke her beskæftige mig med spørgsmålet om dødsstraffens lovmæssighed set fra et filosofisk synspunkt, eller om dens virkeevne set fra et praktisk synspunkt, men alene se på den historiske interesse, som knytter det til Italien.

Man bebrejder de italienske kriminalister den langvarige udarbejdelse af en ny straffelov, hvortil de alt have anvendt 14 år. Den bebrejdelse synes mig ufortjent. Deresom Italien fra 1874 arbejder på kodifikationen af sin kriminallov, vil det sige, at imellem Europas store stater er den den eneste, som besluttet arbejder for at virkeliggøre dødsstraffens afskaffelse samtidig med løsningen af det alvorlige og vanskelige problem at gøre sin strafferet ensartet og organisere sit retsvæsen.

Der er i virkeligheden tre lovbøger, som endnu på én gang gælde i dette store kongerige, og tre kassationsretter, som ere bestemte til at anvende dem. Den første af disse tre love, den for de toscanske provinser, stadfæstet ved dekret af 20 juni 1853, afskaffer dødsstraffen.

Inspireret af Toscanas glørværdige eksempel og af den berømte MANCINI'S veltalende og overbevisende ord vedtog de deputeredes kammer, som var samlet i Turin, i 1865 dødsstraffens afskaffelse, og deraf opstod den parlamentariske konflikt, som trak længe hen.

Dødsstraffen blev ligeledes bibeholdt i den modificerede lov for de neapolitanske provinser ved dekretet af 17 februar 1861.

For at realisere straffeenheden og den retslige organisation måtte nu Italien nødvendigvis enten genoptage dødsstraffen i Toscana eller udstrække dens afskaffelse til hele Italien.

En fremragende retslærd, som skyldte sin kundskabsrigdom sin udnævnelse til justisminister, VIGLIANI, blev kaldet til at træffe afgørelsen mellem de to beslutninger. Han mente at måtte holde på den første, genoptagelsen af dødsstraffen i Toscana, og lod i den hensigt udarbejde en samlet lovbog for Italien, hvilken han forelagde senatet 24 februar 1874.

I motiverne erklærede VIGLIANI loyalt, at det ikke var fordringen på den offentlige og private sikkerhed, som foranledigede genoptagelsen af dødsstraffen i Toscana, men hensynet til staten. Han udviklede i så henseende de betragtninger, som måtte være bestemmende for kongeriget Italien, den påtrængende nødvendighed af straffeenheden og den retslige organisation samtidig med dets politiske enhed.

Han erindrede ved den lejlighed om det nordtyske forbund, som nylig af hensyn til straffeenheden havde genoptaget dødsstraffen i fire af forbundets stater uden at tage resultaterne af en lykkelig erfaring i betragtning.

Men motiverne omtale ikke den indflydelse, som de tyske retslærdes almindelige misbilligelse havde udøvet på forbundsdagen, som ved de to første afstemninger over straffelovforslaget med en betydelig majoritet vedtog genoptagelsen af dødsstraffen, medens ved tredje afstemning majoriteten kun var ni stemmer, da man havde skiftet mening. Dette præcedens havde således langtfra den mo-

ralske autoritet, som VIGLIANI i det italienske senat vilde lægge deri.

Forhandlingerne i senatet vare værd at lægge mærke til og fortjene en fremragende plads i annalerne for lovgivningens overvejelser af spørgsmålet om dødsstraf.

Afstemningen i senatet om genrejsningen af skafottet i Toscana, som blev bekæmpet af en betydelig og veltalende minoritet, der i sine rækker talte flere berømte øvrigheds-personer, fremkaldte i Toscana protester fra byråd, provinsforsamlinger og folkeforeninger, og denne bevægelse strakte sig endog udenfor Toscana til Italiens retsskranker og universiteter, som sørgede over således at se Italiens civilisation gå tilbage.

VIGLIANI, som havde taget udmærket del i senatets forhandlinger, blev snart efterfulgt i justisministerposten af den berømte MANCINI, der ikke kunde følge i hans fodspor.

Det var 25 november 1876, at MANCINI i deputeretkammeret forelagde den første bog af sit forslag til en straffelovbog, som udstrakte afskaffelse af dødsstraffen til hele Italien med de modifikationer, som måtte følge deraf, i straffestigen. I mødet 28 november 1877 vedtog deputeretkammeret med stor majoritet straffeenheden ved afskaffelsen af dødsstraffen i hele kongeriget. Denne afstemning skabte en konflikt mellem parlamentets to kamre, af hvilke det ene, senatet, havde vedtaget genoptagelsen af dødsstraffen i Toscana, medens det andet havde udtalt sig for en almindelig bortrydning af skafottet i hele kongeriget. Dette forhold, som blev endnu vanskeligere ved ministerkriser og politiske bevægelser, påbød nødvendigvis en vis seen tiden an og en stor holden tilbage for at give de afvigende meninger tid til at komme til ro.

II. Straffeenheden i Italien ved at udvide afskaffelsen af dødsstraffen til hele kongeriget. — Minister MANCINI's forslag til en straffelov. — Deputeretkammerets afstemning. — Parlamentarisk konflikt. — Faktisk afskaffelse af dødsstraffen.

Under lovgivningsmagtens forhandlinger, fra det øje-

blik, da spørgsmålet om dødsstraffens håndhævelse eller undertrykkelse var sat på dagsordenen i parlamentet, havde fuldbyrdelsen af dødsdomme været suspenderet i kongeriget. Denne neutralitet måtte nødvendigvis forlænges ved den parlamentariske konflikt. Men i 1879 under indtrykket af den almindelige indignation, som PASSAMANTES attentat på kongen frembragte, fremkaldte spørgsmålet om at dræbe en kongemorder en levende strid i pressen. Skrækken, som dette attentat indgød alle, var den samme; men måden at bedømme virkningen af dødsstrafsfuldbyrdelse på vakte dybtgående uoverensstemmelser. Idet kongen så på forholdene med en rolig ånd og en højsindet sjæls sikkerhed vilde han, at stillingen ligeoverfor den parlamentariske konflikt om dødsstraffen skulde være den samme efter attentatet som før dette. Han negtede således at underskrive dødsdommens fuldbyrdelse. Skafottet skulde ikke blive en piedestal og martyrglorie for den fanatiske kongemorder, og PASSAMANTE blev kun en almindelig morder.

Kongens urokkelige fasthed gjorde det ganske naturligt til pligt for ministrene at håndhæve den faktiske afskaffelse af dødsstraffen i hele kongeriget og at fortsætte studiet af den retslige afskaffelse, hvorpå Toscana havde givet et holdigt eksempel.

Da VICTOR DESTUTT DE TRACY i 1830 havde forelagt det franske deputeretkammer sit forslag om dødsstraffens afskaffelse, var det en misforståelse at tro, at det var nok til at iværksætte en så betydelig reform at forkynde afskaffelsen i en lovparagraf og lade den et trin lavere straf træde istedenfor den.

Langtfra at slutte mig til denne fremgangsmåde, som syntes mig utilladelig, erklærede jeg, at for at realisere denne store civilisatoriske og humane reform var det ikke nok at undertrykke dødsstraffen, men også systemet »des peines irréparables, infamantes et inflictives,« hvortil denne var noglen, at således påtrængte de to betingelser sig, en ny straf og en ny lov, som satte den skyldige ud af stand

til at skade ved at pålægge frihedsberovelse på livstid eller på tid istedenfor døden.

Det var overensstemmende med den tankegang, at den berømte MANCINI havde besluttet udarbejdelsen af en ny straffelov, hvor straffen med »ergastolo« (tugthus) skulde erstatte skafottets pinsler med samvittighedens for mordere, der vare kendte skyldige uden formildende omstændigheder.

Men de politiske begivenheder drog ham bort fra disse arbejder, og da han forlod justisministeriet, var kun den første bog af hans lov, om straffene og særligt om afskaffelsen af dødsstraffen, vedtaget af deputeretkammeret.

MANCINI fik heldigvis en værdig efterfølger i ZANARDELLI. Denne fremragende kriminalist fuldendte med dygtighed udarbejdelsen af den ny straffelov, idet han bevarede den tankegang, hvori den var begyndt.

Men han nåede ikke til at forelægge den i deputeretkammeret, fordi ministeriet, hvoraf han var medlem, faldt 14 dage efter trykningen af hans ny forslag.

Det er dette arbejde af sin forgænger, som den kundskabsrige retslærde SAVELLI forelagde for deputeretkammeret 26 november 1883, når undtages nogle modifikationer, hvilke han motiverede i en forudskikket kort meddelelse. Den ny straffelov var således ZANARDELLI's forslag med SAVELLI's meddelelse og med tilføjelse af den af MANCINI i 1876 forelagte første bog.

Fremragende retslærde fulgte siden efter hinanden som Italiens justisministre, men uden at have haft tid til at beskæftige sig med straffelovgivningen, og da ZANARDELLI vendte tilbage som justisminister, fandt han sin lov med nogle modifikationer, som det blev overladt til ham selv at beholde.

Når man ofte har bebrejdet de italienske kriminalister, at de i deres lærde arbejder om den kriminelle lovgivning lidt for meget have forsømt studiet af teorien om »emprisonnement préventif, répressif et inflicatif,« vilde denne bebrejdelse i dette øjeblik være ufortjent. Dette fremgår af

den anseelse, de to bekendte tidsskrifter nyde, som nu ere udgivne i flere år, det ene *Rivista penale* under ledelse af LUCCHINI, professor ved universitetet i Bologna, det andet *Rivista di discipline carcerarie* under ledelse af BELTRANI SCALIA, generaldirektor for Italiens fængsler. Dersom jeg i dette øjeblik skulde udtale min mening om den ny straffelov af ZANARDELLI, vilde jeg finde meget at rose uden dog at gå lige til en billigelse uden reservation.

III. Forslag til en ny fuldstændig straffelov af ZANARDELLI, justisminister. — Ophævelse af den parlamentariske forhandling for hver paragraf. — Obligatorisk afskaffelse af dødsstraffen i marts 1889.

Af den givne historiske oversigt har man set, hvor ubilligt det vilde være at søge årsagen til, at udarbejdelsen af straffeloven og den fremadskridende udvikling af den abolitionistiske bevægelse blev hæmmet i dette land, i forsammelighed fra de fremragende retslærdes side, som have fulgt efter hinanden som justisministre i Italien.

Den sande årsag ligger i de uforudsete forandringer i den politiske bevægelse, i de hyppige ministerkriser, i tidens utilstrækkelighed til at give studiet og forhandlingen den nødvendige modenhed.

Hr. ZANARDELLI har ment, at for at opnå lovgivningens sanktion af den ny straffelov, måtte man slå ind på en ny vej, hvor parlamentets forhandling af hver paragraf ikke vilde være obligatorisk. På den anden side vilde undersøgelse og forhandling af enhver paragraf af to grunde være ufordeagtig, først fordi vedtagelsen af forslaget i én session blev umulig, og dernæst fordi der vilde fremkomme en mængde, ofte improviserede, ændringsforslag, som vilde forstyrre lovens orden og harmoni.

For at godkende offentliggørelsen af den ny lov er parlamentet ikke opfordret til at forhandle hver paragraf i loven for sig, men dem alle af det omtalte forslag; og ved denne forhandling undersøger det ikke blot lovens grundprinciper, men også alle de punkter, som synes at fortjene en særlig undersøgelse.

Man kan også for enkelte partiers eller paragrafers

vedkommende fremsætte ønsker, som det er overladt regeringen at tage hensyn til.

I flere meddelelser har jeg haft lejlighed til at henlede akademiets opmærksomhed på den vanskelighed for ikke at sige umulighed under det parlamentariske regime at bevare forhandlingen af hver paragraf i kodifikationsarbejdet, og jeg udtalte ønsket om løsningen af problemet. Jeg mener ikke at kunne anføre propositionen af minister ZANARDELLI som den almindelige og eneste løsning, men jeg tror at kunne anbefale Italien den, hvor den alt har været forsøgt med held for andre love, særligt civilloven i 1865.

Det italienske parlaments to kamre, som for mere end tretti år siden begyndte på arbejdet med straffeloven, ere gennem de meddelelser, de i så henseende have modtaget, forberedte til at erklære sig i forståelse med sagen, undertagen for nogle punkters vedkommende, som endnu kunne fordrø udførligere oplysninger.

Jeg er overbevist om, at Italiens regering og parlament ere bestemte på ikke længere at udsætte straffeenheden og den retslige organisation i dette store kongerige, uden at offentliggøre en ny straffelov, som er i overensstemmelse med vor tids moralske trang og civilisationens fremskridt.

Siden 1874 har den abolitionistiske bevægelse gjort store fremskridt i Italien. Den politiske konflikt har ikke længere nogen fast grund; deputeretkammeret holder fast ved sin afstemning; der er ikke længere noget at frygte af senatets opposition, thi de fleste af senatorerne høre til abolitionisterne, til hvilke kongen har vist sin højsindede tilslutning.

Den faktiske afskaffelse af dødsstraffen er nu udstrakt til hele Italien, hvor der nu kun står tilbage at gøre den retslige afskaffelse almindelig, som Toscana på så heldig en måde har realiseret tidligere.

Man må undgå den første klippe, hvorpå de tidligere straffelove ere strandede, det vil sige, vanskeligheden eller rettere umuligheden af at forhandle paragraf for paragraf i et lovforslag, som indeholder 500 paragrafer.

Det er for at forvare sit straffelovforslag mod denne klippe, at den forudseende og dygtige minister ZANARDELLI i spidsen for dette har sat den lov, som skal befuldmægtige til at offentliggøre den ny straffelov for hele kongeriget Italien, idet han har indsat i teksten de modifikationer, i henhold til parlamentets afstemninger, som syntes nødvendige for at knytte bestemmelserne til hverandre og til dem i andre love.

For at hans straffelov ikke på det ubestemte skal overlades til omstændighederne, erklærer den kloge minister, at loven ikke vil blive offentliggjort senere end 31 december 1888, og at den vil træde i kraft i hele kongeriget to måneder efter offentliggørelsen.

Således er den meddelelse, i hvilken, som jeg alt har sagt, jeg ikke skulde beskæftige mig hverken med dødsstraffens lovlighed eller virkeevne, men alene med en historisk fremstilling af den progressive udvikling af den abolitionistiske bevægelse i Italien i de sidste 40 år, som strækker sig fra minister VIGLIANI til ZANARDELLI.

Den abolitionistiske bevægelse er allerede kommen til et betydeligt resultat, idet den på engang er trængt igennem i de små stater og mellemstaterne; men dens indførelse i de store stater er et endnu vanskeligere resultat og en endnu større betydning, som den må nå.

Da jeg i 1874 af de italienske abolitionister blev kaldet til at medvirke til med dem at holde reaktionen tilbage, som bestræbte sig for genoprejsningen af skafottet, der var afskaffet i Toscana, lovede jeg at bidrage dertil med mine svage kræfter. Jeg tror at have holdt ord, således som det godtgøres af mine skrifter, som jeg efterhånden fra 1874 til idag har helliget ikke blot til bevarelsen af det lykkelige precedens i dødsstraffens afskaffelse i Toscana, men også til dens udvidelse til hele Italien.

Takket være den udmærkede og almindelige bistand, som den abolitionistiske bevægelse har fundet hos så mange fremragende mænd i regeringen, parlamentet, ved universiteterne, af øvrighederne og af advokaturen, der ere en

ære for Italien, stræber dette land hen til i en nær fremtid at gøre en glimrende begyndelse til, også i de store stater, at nedbryde skafottet såvel retslig som faktisk.

Jeg vil med troskab og sympathy bevare erindringen om disse så langvarige kampe, der ere førte under det samme banner.

Gid forsynet vil lade mig leve til den dag først i marts 1889, som loven bestemmer for den ny straffelovs ikrafttræden i Italien, indtil den mindeværdige dag, da jeg som abolitionisternes ældste med en følelse af pligtopfyldelse vil kunne tage del i den fælles glæde, når ekkoet fra Alperne vil forkynde den civiliserede verden, at dødsstraffen er afskaffet i BECCARIA's fodeland.

Danmarks fængselsstatistik

1861.—1885.

(Slutning.)

Den meddelte oversigt indeholder som sidste afsnit »Finansielle Oplysninger«. Der goes heri først opmærksom på, at man har fulgt statsregnskaberne med hensyn til de anførte tal, kun at disse ere afrundede. Dernæst bemærkes, at man derved kommer til fejle resultater for de to vigtigste posters vedkommende, »Arbejdsvirksomhed« på udgiftssiden og »Indtægt af fangernes Arbejde« på indtægtsiden, og at man derfor her har foretaget sådanne forandringer i tallene, at resultatet kan blive klart.

Sagen er nemlig, at man ved periodens begyndelse anvendte fangearbejdet for statens regning, men snart gik over til at udleje arbejdskraften til entreprenorer. Ved den første måde måtte staten selv købe sit materiale, derved fremkom der betydelige beløb på udgiftssiden »Arbejdsvirksomhed«. På den anden måde ere disse udgifter bortfaldne. Differencen 290273 kr. er efterhånden, som materialet er oparbejdet og intet nyt indkøbt, gået ind som arbejdsfortjeneste. Denne, der også omfatter fortjeneste på råstoffet, menes ikke rettelig at kunne medtages, da den som udgift hører til en tidligere periode, og er derfor fra-

draget. Når der iøvrigt i de indledende bemærkninger til afsnittet bemærkes, at udgiften til arbejdsvirksomheden og indtægten ved fangernes arbejde stå således i inderlig forbindelse med hinanden, at det vilde være uden al betydning at betragte hver for sig, så er bemærkningen naturligvis rigtig i sin almindelighed. Hvor lidt den imidlertid har at sige, når man arbejder med entreprenører, vil bedst ses af, at råstoffets beholdnings værdi ved periodens begyndelse, da man arbejdede for statens regning, var 331370 kr., medens den ved det nærværende arbejdsystem kun er 9055 kr. ved periodens slutning.

På vedføjede oversigt over udgift og indtægt er således beholdningernes værdi fradraget nettoindtægt ved fangernes arbejde og lagt til tilskud af statskassen.

I den hele samlede periode har udgiften til straffanstalterne været 10,487393 kr. Af dette beløb er lidt mere end $\frac{1}{5}$ (20,42 pct.) dækket af indtægten ved fangernes arbejde og næsten $\frac{4}{5}$ (78,11 pct.) ved tilskud af statskassen. Vil man til dette tilskud lægge bygningsrenten af de tre straffanstalters værdi, som anslås til 3,500000 kr., forøges tilskuddet med 140000 kr. årlig. Denne rente fordelt pr. fange årlig giver for den første periode 81 kr., for den sidste 167 kr. Med andre ord, jo mere fangeantallet falder, desto større rentebeløb kommer der på den enkelte fange. Vil man derfor spørge, hvad har *fængselsvæsenet* kostet i en større periode, kan man muligt nok med billighed tage bygningsrenten med i betragtning, men bliver spørgsmålet, hvad den *enkelte fange* i et begrænset tidsrum årlig koster staten, vil det være ubilligt at tage dette beløb med, hvad man heller ikke vil finde i andre staters beretninger, desuden er det jo en selvfølge, at fangen bliver dyrere, jo mere institutionen opnår sit øjemed, eller andre forhold bidrage dertil, at formindske forbrydernes antal.

Bortset altså fra bygningsrenten var den årlige udgift for en fange i

1861—65	262 kr.
1866—70	326 -

	1861—65	1866—70	1871—75	1876—80	1881—85
Udgift.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Lønning af embedsmænd og betjente . .	924054	1,004910	907439	895535	900668
2. Fangernes underhold	1,096013	999726	853882	799167	763493
3. Vedligeholdelse af bygninger	128667	131968	145319	197494	181421
4. Forskellige mindre udgifter	110954	112514	113651	106871	113617
Tilsammen . . .	2,259688	2,249118	2,020321	1,999067	1,959199
Indtægt.					
1. Nettoindtægt ved fangernes arbejde . .	619443	522940	337498	383598	277821
2. Forskellige mindre indtægter	31584	18763	37088	32920	34208
3. Ved tilskud af statskassen	1,608661	1,707415	1,645735	1,582549	1,647170
Tilsammen . . .	2,259688	2,249118	2,020321	1,999067	1,959199
Det årlige gennemsnitstal af fanger	8629	6895	4737	4214	4201

Funktionærer ved de danske strafanstalter:

	Antal funktionærer.			Laveste løn.	Alderstillæg for 5 års tjeneste.	Højeste løn.	Emolumenter in natura.
	Chrhvn.	Vridsløse.	Horsens.				
				Kr.	Kr.	Kr.	
Direktor	1	1	1	ulønnet			
Inspektør	1	1	1	2,800	400	4,000	Embedsbolig og brændsel (med undtagelse af præsten ved Christians- havns strafanstalt).
Præst	1	1	1	2,400	400	3,600	
Læge	1	1	1	1,000	»	1,000	
Bogholder	1	1	1	2,400	300	3,000	Embedsbolig og brændsel.
Økonomiforv. og kasserer .	1	1	1	2,400	300	3,000	
Assistent	1	1	1	2,100	300	2,700	
1ste Kontorist	1	1	1	1,200	100	1,500	Ved Chrhvn.: Brændsel; ved Vridsl.: Bolig og brændsel.
2den —	1	1	1	900	100	1,200	Ved Vridsl.: Bolig og brændsel.
Lærerinde	1	»	»	1,200	100	1,500	Bolig og brændsel.
1ste Lærer	»	1	»	1,800	300	2,400	
2den —	»	1	»	1,200	300	1,800	
Dejn	1	»	1	600	»	600	
(I Vridsløselille strafaustalt fun- gerer 2den lærer tillige som degn og organist).							
Organist	1	»	1	360	»	360	
Værkmester	1	1	1	1,200	200	1,800	Bolig, brændsel og uniform.

Maskinmester	1	1	»	1,200	100	1,500	Ved Vridsl.: Bolig og brændsel samt uniform.
Gasmester	»	1	»	1,200	100	1,500	Bolig og brændsel.
Spisemester	»	1	1	1,200	100	1,500	Bespisning, bolig, brændsel og unif.
Kogekone	1	»	»	600	60	720	Bespisning og bolig.
Overbetjent	»	1	1	1,200	200	1,800	Bespisning, bolig, brændsel og unif.
Overopsynskone	1	»	»	780	60	900	Bespisning og bolig.
Overbetjentens medhjælper	»	1	1	840	60	960	Bespisning, brændsel og uniform.
Sygebetjent	»	1	1	780	60	900	Bespisning, bolig og uniform.
— , kvindelig	1	»	»	600	60	720	Bespisning og bolig.
Opsynsbetjente	»	24	40	660	60	780	Bespisning, kasernerung og uniform.
— , kvindelige	16	»	»	300	60	420	Bespisning og kasernerung.
Portner	1	1	1	660	60	780	Bespisning, bolig og uniform
Bud	1	»	1	720	60	840	Uniform og ved Christianshavn desuden bespisning.
Vagtmester	»	»	1	840	60	960	} Bespisning og uniform.
Dagvagter	»	»	7	540	60	660	
Nattevagter	»	»	13	540	60	660	
Vægttere	1	3	»	600	60	720	Uniform.
Natopsynskoner	3	»	»	480	60	600	} Bespisning, bolig og uniform.
Kuske	»	1	»	420	60	540	
Arbejdskarl	»	1	»	336	»	336	
do.	»	1	»	312	»	312	} Bespisning og kasernerung.
Tilsammen	39	49	79				

1871—75	425 kr.
1876—80	477 -
1881—85	466 -

Disse tal godtgøre tilstrækkelig klart, at udgiften til fangen ikke aftager forholdsvis med fangetallet. Dette er nemlig, som alt tidligere anført, faldet fra 1694 til 805 eller med 52 pct. Udgiften derimod er i samme tidsrum stegen næsten til det dobbelte.

Sporger man om årsagen hertil, viser beretningen først hen til, at hele apparatet ikke forandres, særligt formindskes ikke personalet og derfor heller ikke lønningerne, ved det faldende fangetal. Udgiften til *lønninger* udgjorde således efter den vedføjede oversigt i det første femår 924054 kr., i det sidste femår 900668 kr. At nedlægningen i perioden navnlig af de to strafanstalter i Viborg og på Christianshavn (for mandsfanger) måtte have medført nogen nedgang i lønningernes samlede beløb ligger nær, men der er så atter kommet pensioner til og en lønningsforhøjelse på grund af de stigende priser på livsfornødenheder til de lavere funktionærer. Af den foranstående oversigt over funktionærerne og deres vilkår vil det ses, at de givne lønninger ingenlunde kunne kaldes overdrevne efter vore forhold, snarere knappe nok, dog skal det fremhæves, at der gennemgående gives alderstillæg til alle funktionærer.

Foruden de på oversigten opførte lønninger kan der	
årligt anvendes til lønning af reservebetjente	
i Vridsløselille og Horsens strafanstalter	4,000 kr.
og til undervisning af fangerne i Horsens straf-	
anstalt ved timelærere	800 -
Til de ovenfor nævnte emolumenter påregnes årligt	
at medgå:	
Til opsynets bespisning (ca. 280 kr. pr. mand)	34,000 kr.
Til uniformer og kapper	5,600 -
Til opsynets vask	800 -
Til vedligeholdelse af dets sengerekvister	300 -
samt endelig til brændselsdeputater	3,200 -

Udgiften til fangernes *underhold* var 4,512281 kr. eller 43,03 pct. af den samlede udgift, hvilket er lidt mindre end lønningsudgiftens forholdstal. Fordelt på femårene er der en nedgang fra det første med 24,20 pct. til det sidste med 16,02 pct. Dog svarer denne nedgang ikke, som det ses, til fangetallets. Omvendt er den årlige udgift pr. fange til underholdet stegen fra 127 kr. i det første femår til 182 kr. i det sidste. Stigningen har dels sin grund i livsforholdenes priser, dels i en forandring i reglementerne, hvorved der er givet fangerne flere kvælstofholdige føde-midler.

Iøvrigt omfatter fangeunderholdet også beklædning, sengerekvisiter, varme, lys, vadsk og renlighed. Forholdet mellem disse enkelte slags har været:

bespisning	60 pct.
beklædning	14 -
sengerekvisiter	2 -
opvarmning	9 -
belysning	11 -
vadsk og renlighed	4 -

Følgende korte oversigt over forplejningen i de danske strafanstalter meddeles ordret efter beretningen.

Enhver fange erholder daglig 1½ pd. rugbrød samt ½ pot ol om morgenen og mandsfangerne derhos i de 5 vintermåneder november til marts daglig ½ pd. rugbrød. Desuden gives der ugenlig følgende middagsspiser:

- Søndag: afvejlende oxekødsuppe og ærter på flæsk,
- Mandag: byggrønsteg med smør,
- Tirsdag: rumfordsuppe,
- Onsdag: ærter på hestekød,
- Torsdag: kål på hestekød,
- Fredag: rumfordsuppe, og
- Lørdag: blodbudding med smør.

De til disse retter anvendte levnetsmidler indeholde i forbindelse med en daglig brødkvantitet af 1½ pd. brød følgende stoffer:

	Fedt.	Kvælstof- holdige substanser.	Melstof og sukker.
	Gram.	Gram.	Gram.
Søndag, den ene gang	9 ₉₀	115 ₀₄	471 ₁₂
— , den anden gang	70 ₀₂	130 ₈₀	530 ₀₀
gennemsnitlig	39 ₉₆	122 ₀₅	501 ₀₅
Mandag	38 ₃₀	85 ₇₈	536 ₆₅
Tirsdag	8 ₁₂	91 ₃₁	531 ₃₀
Onsdag	10 ₅₇	147 ₃₄	531 ₈₅
Torsdag	11 ₂₀	104 ₅₃	466 ₈₆
Fredag	8 ₁₂	91 ₃₁	531 ₃₀
Lørdag	78 ₂₃	108 ₀₇	568 ₂₂
Tilsammen	194 ₅₀	752 ₁₉	3,667 ₂₃
Altså i gennemsnit pr. dag	27 ₇₉	107 ₁₆	523 ₈₉
Disse stoffer ere således gennemsnitsindholdet af en kvindes daglige forplejning, og når der hertil lægges indholdet af den yderligere brødration, som tildeles mandsfangerne i vintermånederne, og som udgør daglig fordelt på hele året	0 ₄₅	6 ₃₆	51 ₃₄
bliver indholdet af en mandsfangeres daglige forplejning således	28 ₂₄	113 ₅₂	575 ₂₃
Da det efter de nyeste undersøgelser antages, at en voksen person i den kraftigste alder med jævnt arbejde daglig behøver:			
af mandkøn	56	118	500 og
af kvindeskøn	44	92	400*)

*) For gamle mandspersoner behøves der omtrent $\frac{1}{5}$ og for gamle kvindepersoner omtrent $\frac{1}{7}$ mere fedt; derimod en tilsvarende mindre del af kvælstofholdige levnetsmidler og for gamle af begge køn omtrent $\frac{1}{3}$ mindre af melstoffer.

vil man se, at fangerne i de danske strafanstalter erholdt rigeligt af melstofholdige og tilstrækkeligt af kvælstofholdige levnetsmidler (for mandsfanger fattes der dog omtrent 4 gram daglig), men derimod alt for lidt fedt, hvoraf der næsten ikke gives mere end omtrent halvdelen af, hvad der antages at behøves. Men herved må det dog bemærkes, at fangerne have tilladelse til for halvdelen af deres såkaldte overarbejdsfortjeneste, hvorefter nærmere oplysning findes i den kongelige anordning af 13 februar 1873 § 14, at indkøbe levnetsmidler, og at fangerne som følge heraf ofte anskaffe sig mælk, smør eller andre fedtstofholdige levnetsmidler for dermed at bode på, hvad der i så henseende mangler efter bespisningsreglementet. Desuden blive fangerne jævnlig vejede, og når det viser sig, at de tabe i vægt, blive de, når lægen anbefaler dem dertil, støttede ved extraforplejning af sød mælk, hvedebrød og lignende, hvad der selvfølgelig også er tilfældet, når deres sundhedstilstand på anden måde svækkes, og lægen formener, at en anden og bedre kost vil være hensigtsmæssig.

Med hensyn til *bygningernes vedligeholdelse* har udgiften i de 25 år været 784899 kr. eller 7,48 pct. af hele udgiften. Fordelt på hver fange i de femårige perioder er den stegen fra 15 kr. årlig i 1861—65 til 47 kr. i 1876—80, og var den 43 kr. årlig pr. fange i 1881—85. Årsagen til den betydelige stigning må søges i de sidste års omfangsrige foranstaltninger mod ildsvåde, der ere foretagne i strafanstalterne. Ligeledes er et nyt sygehus indrettet for 25200 kr. i kvindefængslet. Det hidtil brugte lå mod nord og var »fuldstændigt odelagt af svamp og rådenhed«. I så henseende henvises til oplysningerne side 41 om sygeprocenten i kvindefængslet og side 42 andet stykke.

Oversigten oplyser, at der udenfor strafanstaltnernes budget, på konto »andre og overordenlige statsudgifter«, i hele perioden er anvendt 1,060500 kr. på ombygninger af strafanstalterne. Iblandt denne sums beløb er der 3300 kr. til fælles soverum i Horsens. Sammenholdes dette beløb med de ovennævnte 25200 kr. til et sygehus i kvindefængslet, hvil-

ket er optaget på strafanstalternes konto, synes det næsten at bero på tilfældet, hvor summen opføres. I hvert tilfælde kan ingen principiel regel være fulgt hverken i retning af forandringens omfang eller summens størrelse.

Forskellige mindre udgifter have udgjort 5,32 pct. af den samlede udgift i perioden. Dermed er afholdt skatter, assurancepræmier, transport af løsladte fanger m. m. Denne sidste afgiver i forholdet mellem de forskellige grene af denne konto den næststørste procent, nemlig 27. Af denne kontos udgift der faldt årlig på 1 fange i første femår 13 kr., i sidste 27 kr., altså en fordobling, der svarer til nedgangen i fangetallet.

På *indtægtssiden* kommer som den første og væsentligste *nettoindtægt* af fangernes arbejde. Denne var ialt 2,141300 kr., som fordelt procentvis på femårene giver 28,93 for det første og 12,98 for det sidste. Fordeles den som årlig gennemsnitsindtægt pr. fange på femårene, er den 72 kr. i 1861—65 og 66 kr. i 1881—85 og for hele perioden 75 kr. Dette sidste ligger i, at den 1866—70 er 76 kr. og 91 i 1876—80. Grunden til denne sidste betydelige forskel for det nævnte femår i modsætning til de øvrige, lå i, at fangernes arbejdskraft i Horsens strafanstalt i den periode var udlejet til et aktieselskab for 64 ore pr. fange og dag.

Oversigten meddeler i anledning af de foran anførte tal for nettoindtægten af fangearbejdet forskellige oplysninger om fangernes arbejdskraft i almindelighed og om fangebehandlingen i forhold til arbejdet i strafanstalterne ligesom også om de forskellige arbejdssystemer, der anvendes i de forskellige staters strafanstalter. Disse oplysninger skulle forhåbenlig senere i Tidsskriftet blive gjorte til genstand for betragtninger. Her skal dog anføres, at oplysningerne slutte med en bemærkning om, at spørgsmålet om hensigtsmæssigheden af det i Danmark i en lang årrække anvendte arbejdssystem vistnok endnu må betragtes som åbent.

Hvad de udforte arbejder angår, have de i *mandsfængslerne* været raspning af farvetræ, forarbejdning af

uldne sager, linnede- og bomuldsvarer, possement, hægter, nåle, knapper, fajence, trætråde til tændstikker, cigarer, flaskehylstre, propper, børster, måtter, konvolutter samt skrædderi, skomageri, snedker- og smedearbejde og oplukning af værk. I *kvindefængslerne* er der udført syning af handsker, skotøj og stråhatte, linned, knipling, filering og hækling, fabrikation af tændstikæsker, papirposer, spind, strikning, vadske og reparation af linned, pilning af krølhår og plukning af værk, ligesom fangerne såvel i mands- som i kvindefængslerne have udført husgerning.

De *forskellige mindre indtægter* svare til 1,47 pct. af den samlede indtægt, men have iøvrigt ingen særlig interesse.

Statskassens tilskud har udgjort 78,11 pct. af hele indtægten og falder temmelig ligeligt på hvert femår med 19 og 20 pct.

I forhold til fangetallet har tilskuddet været i stadig stigning som følge af det faldende fangetal. Tilskuddet var således i gennemsnit årlig pr. fange 186 kr. i 1861—65, men 392 kr. 1881—85.

Når fangens fortjeneste sættes lig 1, var forholdet mellem denne og statskassens bidrag:

i 1861—65	—	fortjeneste	1	—	bidrag	2,00
1866—70	—	—	1	—	—	3,26
1871—75	—	—	1	—	—	4,89
1876—80	—	—	1	—	—	4,13
1881—85	—	—	1	—	—	5,04

I begyndelsen af nærværende redegørelse for de væsentligste momenter i det udgivne sammendrag af Danmarks fængselsstatistik blev det fremhævet, hvor stor interesse, en slig oversigt over en femogtyveårig periode kan have, og således også det fortjenstfulde ved udgivelsen.

De anførte oplysninger om de forskellige forhold, sam-

mendraget omfatter, godtgøre dets betydning i al almindelighed.

Opgaven for et sligt sammendrag er dobbelt. Det skal fremstille de enkelte forhold, der ere led af institutionen, således at de, hvert for sig, stå klart også for den mindre indviede, ikke-fagmanden, og det skal igennem fremstillingen af de enkelte led give et samlet billede af institutionens liv og virken. Det kommer derfor dels an på, at sammendraget tager alle forhold med. På den anden side er det ikke nok, at nogle forhold, således de, der tjene fortrinsvis til sammenligning mellem den fri befolkning og strafanstaltens befolkning, ere tilstrækkeligt oplysende behandlede, medens andre, som skulle belyse institutionens indre tilstande, mangle klarhed.

I sidstnævnte henseende er der tre momenter, som væsenligst bidrage til bedømmelsen, og det er arbejdsvirksomheden, de disciplinære forhold og recidivistforholdene.

Det er i de foranstående meddelelser udtalt, at de i sammendraget givne oplysninger om disciplinærstraffene ikke ere tilfredsstillende. Det fremgår tydeligt nok af oplysningerne, at der i den hele periode har været store svingninger i disciplinens opretholdelse i de forskellige strafanstalter gennem straffe og i formen for de anvendte straffe. Men der er meget, som tyder på, at svingningerne have været afhængige af den til de forskellige tider rådende nærmeste autoritet snart i en, snart i en anden strafanstalt. Herom får man imidlertid ingen detaljerede oplysninger.

Om arbejdsvirksomheden gælder det samme, som er sagt om disciplinærstraffene. Oplysningerne gøre ikke fyldest til at stille forholdene klare. Manglerne i fremstillingen bidrage netop til at give et uklarere billed, fordi de give plads for formodninger. At villien ikke har manglet til at gøre fremstillingen tydelig, er der ingen tvivl om, men man har manglet ligesom forståelse af de nævnte momenteres fremtrædende betydning for et sligt sammendrag. Muligt har man, hvad formen angår, ladet sig lede noget

af de tidligere femårige beretninger, som, uagtet deres i flere henseender store omstændelighed, altid have haft deres svageste side på de to nævnte områder.

Om det tredie af de foran nævnte momenter til bedømmelsen af straffeinstitutionens betydning, recidivistforholdet, tier sammendraget stille. Dette må selvfølgelig beklages i højeste mål. På dette punkt lægger jo enhver sand fængselsmand den største vægt. Det er proberstenen for systemerne. Grunden til, at oplysninger i så henseende mangle, kan kun være den, at de foreliggende ikke have kunnet bringes i en tilfredsstillende form, så at de kom til at afgive en nogenlunde pålidelig dom om strafanstaltens virken. Men manglen er desuagtet en falliterklæring.

På et punkt i de foranstående meddelelser er der gjort opmærksom på tilsyneladende mangler ved de til statistikens besvarelse gjorte spørgsmål. Det samme kan være tilfældet også i dette punkt. Hovedårsagen til manglerne ved vor statistik ligger dog vistnok i de femårige beretninger. Hvis statistiken bearbejdedes årlig og var lagt i enkelt mands hånd, vilde opmærksomheden for dens enkelte momenter blive større også hos fængselsbestyrelsen. Som det hidtil har været, må de femårige beretninger blive et stort arbejde, der, såvidt vides og hvad rimeligt er, må fordeles på flere hænder. Det hele bliver derved mindre overskueligt, og enkelthederne blive mindre, ikke at tale om, at modsigelser fremkomme i ræsonnementerne fra den ene beretning til den anden, hvilket kan påvises.

Kunde derfor dette sammendrag af femogtyve års statistik, der i virkeligheden er forud for sin tid, idet det går til 1885, medens beretningerne kun ere nåede til 1883, også få den fortjeneste at hidfore beretninger om strafanstalterne for hvert år, vilde dets betydning forøges ikke lidt.

Litteratur.

Handbuch des Gefängniswesens, udgivet af Dr., Prof. juris *Frantz von Holtzendorff*, i München, og Dr. *Eugen von Jagemann*, Ministerialråd, i Karlsruhe. Hamburg. J. F. Richters forlag. Første bind. Pris 25 mk.

Detto værk, som udgives af ovennævnte med bistand af bekendte forfattere på fængselsvæsenets område, er et vellykket forsøg på at give en samlet systematisk fremstilling af fængselsvæsenet. Det vil således være af stor betydning for fængselsvidenskaben. Værket udkommer i to bind, hvoraf det første foreligger delt i fire bøger af følgende indhold:

Første Bog: Det videnskabelige grundlag for fængselsvidenskaben. I. Dens væsen, forhold og almindelige litteratur (Holtzendorff). II. Den kriminelle psykologi i forhold til fængselsvæsenet (Kirm). III. Den kriminelle statistik som kilde til kundskab. (Mischler).

Anden Bog: Fængselsreformens historie og standpunkt. I. Udviklingen af fængselsvæsenet fra midten af det 16 århundrede til nutiden (Wahlberg). II. Det tyske fængselsvæsen siden 1830: Almindelige bestræbelser og resultater (Jagemann). Preussen, kongeriget Sachsen og de øvrige nordtyske stater (Liszt); storhertugd. Baden (Jagemann, Bayern og Württemberg (Streng). III. Europas fængselsvæsen uden for Tyskland siden 1830, Sveits, Italien, Spanien og de øvrige sydeuropæiske lande (Jagemann); Østerrigo-Ungarn, Frankrig, Belgien og Nederlandene (Liszt); Storbritanien, de skandinaviske lande og Rusland (Goos). IV. Fængselsvæsenet udenfor Europa siden 1830 (Jagemann).

Tredie Bog: De retslige principer for straffefuldbyrdelsen: Straffetheorierne som grundlag for straffefuldbyrdelsen, frihedsstraffene, deres udmåling og varighed; frihedsberøvelse uden straffedom (Holtzendorff).

Fjerde Bog: Bygningskunsten anvendt på fængslerne: dens historie, grundsetninger og bygningsomkostningerne (Krohne).

Det norske klassereglement for fælles- strafanstalterne.

Det første reglement for klasseinddeling og arbejds-
penge m. v. i fælles-strafanstalterne udfærdigedes af justis-
departementet den 27 januar 1886 i henhold til kongelig
resolution af 20 s. m. og trådte nogle få dage efter i kraft
i Thronhjems strafanstalt, som jeg har haft den ære at
bestyre siden 1 august 1887. Imidlertid blev der 5 maj
s. å. i reglementet foretaget en del forandringer, væsentlig
gæende ud på for recidivisternes vedkommende at forlænge
varigheden af opholdet i 1ste og 2den klasse og kun und-
tagelsesvis at tilstede deres oprykning i øverste klasse,
hvorhos der blev givet nogle tillægsbestemmelser vedkom-
mende arbejdspenge m. v.

Dette forandrede reglement er sålydende:

1ste klasse.

a. Korteste ophold i denne klasse er:

For fanger, der ikke tidligere har hensiddet i strafan-
stalt, ordentligvis 4 måneder,

for fanger, der for 1 gang har hensiddet i strafanstalt,
mindst 6 måneder,

for fanger, der for 2 gange har hensiddet i strafanstalt,
mindst 9 måneder,

for fanger, der for 3 eller flere gange har hensiddet i strafanstalt, mindst 12 måneder.

- b. Arbejdspenge tilstås ikke.
- c. Efter 2 måneders ophold gives undervisning i religion og læsning og efter omstændighederne i skrivning.
- d. Fra bogsamlingen udlånes hver 4de uge en bog af religiøst indhold.
- e. Fangen tillades at afsende og modtage brev samt at modtage besøg hver 3dje måned.

2den klasse.

- a. Korteste ophold i denne klasse er ordentligvis 6 måneder, men for fanger, der for har hensiddet i strafanstalt, mindst 9 måneder.
- b. Arbejdspenge tilstås fangen efter udvist flid og dygtighed med 4 eller 5 eller 6 øre pr. arbejdsdag.
- c. Der gives undervisning i religion, læsning, skrivning og regning.
- d. Fra bogsamlingen udlånes hver 3dje uge en bog af religiøst eller belærende indhold.
- e. Der kan tilstås 1 $\frac{1}{2}$ cm. tobak eller 2 $\frac{1}{2}$ gram snus daglig.
- f. Brevvexling og besøg tillades hver 2den måned.
- g. Fangen erholder regnetavle til brug på sovelokalet.
- h. Til brug på søn- og helligdage kan uddeles skrivesager og skrivesager.
- i. Fangen kan tilstedes billeder af familien.

3dje klasse.

- a. Korteste ophold i denne klasse er ordentligvis 8 måneder.
- b. Arbejdspenge tilstås efter udvist flid og dygtighed med 7 eller 8 eller 9 øre pr. arbejdsdag.
- c. Undervisning som i 2den klasse med norsk i stedet for læsning.
- d. En bog også af underholdende art udlånes af bogsamlingen hver 2den uge.

- e. Der kan tilstås 3 cm. tobak eller 5 gram snus daglig.
- f. Brevvexling og besøg tillades hver 6te uge.
- g. Til benyttelse på søn- og helligdage kan, foruden skrivebøger og skrivesager, også uddeles tegnebøger og tegnesager.
- h. Fangen kan overlades visse nyttige og gavnlige genstande udenfor de reglementerede.

4de klasse.

- a. Korteste ophold i denne klasse er ordentligvis 12 måneder. Fanger, der tidligere har hensiddet i straffanstalt, bør i regelen ikke opflyttes højere end i denne klasse.
- b. Arbejdspenge tilstås efter udvist flid og dygtighed med 10 eller 11 eller 12 ore pr. arbejdsdag.
- c. Undervisning kan tillige gives i historie, geografi og sang.
- d. Udlån af en bog hver uge.
- e. Tobak kan tilstås som i 3dje klasse.
- f. Brevvexling og besøg tillades hver måned.
- g. Der kan tilstås 1 eller 2 salmodikoner på hvert værelse om søn- og helligdagene.
- h. Skrivebøger kan benyttes også i hviletiderne om hverdagene.
- i. Fangen kan anvendes til sådanne arbejder, hvortil kræves større tillid, såsom til arbejde i køkken, bageri, vaskeri, renholdelse m. v.

5te klasse.

- a. Arbejdspenge tilstås efter udvist flid og dygtighed med 13 eller 14 eller 15 ore pr. arbejdsdag.
- b. Fangen kan tilstås lån af 2 bøger om ugen.
- c. Salmodikon og tegnesager kan benyttes også i hviletiderne om hverdagene.
- d. Foruden de i foregående klasser indrømmede begunstigelser kan fangen, når han vedblivende viser god

opførsel, af bestyreren tilstedes andre og større friheder, for så vidt de kan forenes med tilborlig orden i anstalten.

- e. Fangen tillades at bære skæg i det sidste år af straffetiden.

Almindelige bestemmelser.

- a. Fange opflyttes ikke fra lavere til højere klasse, med mindre han ved sin opførsel har gjort sig dertil fortjent.
- b. Fange, der måtte udmarke sig ved en i alle dele god opførsel, kan opflyttes i højere klasse efter kortere ophold i lavere klasse end foran bestemt.
- c. Fange, der er straffet for en i anstalten begået forseelse, kan ikke opflyttes i højere klasse før mindst 1 måned efter at straffen er udstået, hvis han er i 1ste eller 2den klasse, og mindst 2 måneder efter udstået straf, hvis han er i 3dje eller 4de klasse.
- d. For udvist slet forhold kan fange nedsættes i lavere klasse lige indtil i den nederste.

Sådan nedsættelse kan anvendes såvel som eneste straf som i forbindelse med anden straf.

- e. Spørgsmål om opflytning fra eller nedsættelse i en klasse har bestyreren at forelægge til drøftelse af funktionærforsamlingen, forend han tager sin bestemmelse. Også angående fastsættelse af arbejdets størrelse bør bestyreren konferere med vedkommende underordnede funktionærer.
- f. For fanger, hvis arbejde anses for at være af særdeles liden værd, kan der fastsættes lavere arbejdspenge end de for vedkommende klasse i almindelighed bestemte. Er fangen arbejdsudygtig, tilstås der ham ikke arbejdspenge.
- g. Arbejdspenge indsættes for hvert halvår på fangens konto, men til disposition af bestyreren, i auktoriseret sparebank. Efter fangens anmodning kan dog bestyreren bestemme, at indtil halvdelen af optjente arbejds-

penge udbetales til fangens trængende ægtefælle, børn eller forældre.

Ved fangens løsladelse afgør bestyreren, om de oplagte arbejdspenge skal udbetales til fangen eller på anden måde anvendes til dennes bedste.

- h. Gør fange sig skyldig i grovere forseelse, kan optjente arbejdspenge forbrydes. Dog må justis-departementets bestemmelse herom for hvert enkelt tilfælde indhentes.
- i. Ødelægger eller beskadiger fangen med hensigt eller af grov uagtsomhed nogen anstalten tilhørende genstand, kan bestyreren bestemme, at erstatning herfor bliver at udrede af fangens arbejdspenge.
- k. Arbejdspenge er ikke at anse som fangens ejendom, forinden de er givne ham ihænde, og kan derfor ikke beslaglægges, udsædsværes eller udpantes, saa længe de henstå under bestyrerens omsorg.
- l. Dør fangen under opholdet på anstalten, bliver arbejdspengene at tilstille vedkommende skifteret.
- m. Nærværende reglement gælder fra 1ste februar 1886 og indtil videre.

I skrivelse af 24 november 1887 har derhos justis-departementet givet en del fortolkninger til reglementet. Disse fortolkninger er sålydende:

Det fremgår af reglementets »almindelige bestemmelser«
litr. a — »fange opflyttes ikke fra lavere til højere klasse, med mindre han ved sin opførsel har gjort sig dertil fortjent« — at det ikke giver nogen fange noget krav på at opflyttes efter udløbet af den for opholdet i vedkommende klasse fastsatte minimumstid, at hans opførsel har været sådan, at han ikke har forbrudt sig mod nogen af de i strafanstalten gældende bestemmelser eller regler, så at han har undgået refselse eller irettesættelse. For at fangerne skal få nyde godt af den begunstivelse eller opmuntring, som klasseopflytningen er ment at skulle medføre, udfordres, at bestyreren efter samråd med de øvrige funktionærer finder, at fangen har udvist en så god opførsel og

en så kendelig stræben efter at opfylde sine pligter og at tage straffen på den rette måde, at han »har gjort sig fortjent« til at opnå de goder eller de lettelser, som vil tilflyde ham i en højere klasse.

Det er en selvfølge, at til god opførsel hører ikke mindst flid i arbejdet, og at således den fange, der ikke med flid og nidkærhed udfører de ham pålagte arbejder, ikke fortjener at opflyttes.

Når en fange opflyttes til højere klasse, tilstås der ham fra først af arbejdspenge efter den for vedkommende klasse fastsatte laveste sats, medens det er overladt til bestyreren efter konference med vedkommende underordnede funktionærer at afgøre, hvor hurtigt fangen efter udvist flid og dygtighed kan rykke op på de højere satser.

Med hensyn til forståelsen af de almindelige bestemmelsers litr. f, 1ste passus, hvis anvendelse selvfølgelig beror på et skøn, vil departementet ikke undlade at bemærke, at det næppe vil være rigtigt i alt for høj grad at urgere ordet »særdeles«.

Når en fange i henhold til de almindelige bestemmelsers litr. d (jfrt. med refselsesreglementet § 1 f) for udvist slet forhold nedsættes i lavere klasse, bør dette ikke ske for nogen forud bestemt og fangen tilkendegivet tid; men det må komme an på hans opførsel, hvor vidt og hvor snart han igen kan flyttes op i højere klasse. —

I det følgende skal jeg tillade mig i korthed at angive de fordele og tillige de væsentligste ulemper, som jeg under anstaltens bestyrelse har fundet at være tilstede ved et klassesystem efter ovenanførte reglement.

Fordelene:

Det norske klassesystem er, som man ser, forbundet med progression. Jo højere fangen rykker op i klasse, desto flere begunstigelser kommer han i besiddelse af. Der ligger heri for fangen en kraftig spore til at opføre sig vel, da dette er en betingelse for oprykningen, og det progressive klassesystem må for så vidt siges at have betingelser

for at virke meget godt i disciplinær henseende. Allerede det ikke at rykke op, når minimumstiden for en fanges ophold i en klasse er udløbet, altså at blive tilbageholdt i klasse, er for fangen en straf, skont det af styrelsen ikke betragtes som sådan. Så meget hårdere føler fangen da den straf, som består deri, at han flyttes ned i klasse, måske helt ned i den nederste. Det er et stort gode, at man på denne måde er i besiddelse af straffe, der ikke skade hverken fangen eller anstalten. Disse straffe skade nemlig ikke fangens helbred, således som f. ex. berøvelse af måltider, anvendelse af mørk celle o. s. v. kan gøre, lige så lidt som de skade anstaltens økonomi, således som enhver hensættelse i straffecelle uden sysselsættelse gør, idet anstalten for den tid, sådan refselse varer, går glip af fangens arbejdskraft. Det er kun skade, at ikke også tilbageholdelse i klasse foruden af fangerne også af styrelsen betragtes som refselse og som sådan kan træde i stedet for anden refselse.

Ulemperne.

1) I følge reglementet for fangebehandlingen måtte fanger, der tilhørte forskellige klasser, ikke være i samme lokale om natten og i fritiderne. Skulde derfor fangerne grupperes efter alder, dannelse, moralsk forhold, første gangs forbrydere skilles fra recidivister, lapper fra normænd o. s. v., så måtte sådan gruppering foregå særskilt inden hver klasse, og måtte således for hver klasse tiltrænges adskillige lokaler, da der jo i hver klasse kunde være fanger af alle slags. Imidlertid var der i den herværende anstalt kun ganske få lokaler for hver klasse, og måtte folgelig grupperingen, selv om den foretoges med størst mulige omhu, blive meget mangelfuld.

2) Ved opflytning eller nedflytning i klasse måtte fangerne skifte lokale og dermed også kammerater. Herved forvoldes jævnlig uro i anstalten og bryderi for funktionærerne, i det med fangerne også skulde flyttes deres sengklæder tillige med de sager, der var bleven dem tilladt at have hos sig. Det værste ved denne ordning var imidlertid,

at fangerne, efterhvert som de enten selv rykkede op i klasse eller andre rykkede op i deres klasser, gjorde bekendtskab med stadig flere og flere fanger og det meget intimt bekendtskab, idet de i hviletiderne om dagen havde anledning til på sovelokalerne at passiare ukontrolleret med hverandre, 4 timer daglig om hverdagene og hele dagen om søn- og helligdage. Medens det har været meningen med at holde de forskellige klasser særskilt fra hverandre, at de bedre fanger herved skulle hindres fra de sletteres påvirkning, havde man i virkeligheden ved klassesystemets gennemførelse i vore fællesanstalter bevirket, at fangerne blandedes mere om hverandre end ved noget andet behandlingssystem.

3) I hvert enkelt værelse måtte være en del ledige pladser i anledning af den jævnlig pågående opflytning eller nedflytning i klasse; thi det vilde f. ex. ikke være rigtig at lade en fange sidde igen i sin klasse af den grund, at man ikke havde plads i den højere klasse. En anstalt med progressivt klassesystem og fælles sovelokale kan altså på denne måde ikke rumme så mange fanger, som den ellers kunde have, og bliver folgelig dyrere at drive, idet udgifterne til belysning, ved og betjening, bliver de samme, enten der i lokalerne er få eller mange fanger.

4) At fangerne skal leveres tobak på anstaltens regning fordyrer også anstaltens drift.

5) Da 1ste classes fanger ikke skulde have tobak, medens alle de øvrige klasser fik sådan, var det nødvendigt, så vidt muligt, at holde 1ste classes fanger ganske fjernet fra alle øvrige fanger og fra alle de lokaler, hvori de øvrige klasser var.

Medens således de øvrige classes fanger fik arbejde sammen på fælles værksteder, måtte 1ste classes fanger beskæftiges i for denne klasse egne lokaler, og der kun med sådant arbejde, som i disse drives, væsentlig drevplukning, notbinding, træskæreri og snedkeri. De fanger, der vare smede, mekanikere, gørtlere, blikkenslagere, skrædere, skomagere o. s. v., kunde således, så længe de var i 1ste

klasse, ikke beskæftiges med det håndværk, de forstod, skøndt der for disse håndværk fandtes værksteder i anstalten. Der blev således en hel del arbejdskraft anvendt på en for anstaltens økonomi lidet fordelagtig måde. Også for fangebehandlingen var denne ordning mindre heldig, idet fangerne så ofte nødsagedes at beskæftige sig med arbejde, for hvilket de ingen interesse havde, hvad der gav dem ulyst til arbejde og gjorde dem bitre, vrange og vanskelige at omgås.

6) Tobakken, der for anstaltens regning gaves til fanger i alle de højere klasser, men som 1ste classes fanger ikke måtte have, medførte følgende ulemper:

- a. Smugling af tobak f. ex. gennem vinduer, nøglehuller, trækhullerne på lokum eller fra andre aftalte pladser, hvor tobakken henlagdes til afhentning. Denne smugling voldte funktionærerne adskilligt bryderi og fangerne adskillige afstraffelser, skøndt det utvivlsomt var et forholdsvis kun ringe antal smuglinger, der opdagedes.
- b. For at forebygge denne smugling blev der i 1ste classes lokaler anbragt ståltrådsnet for vinduer og trækhuller, men herved hindredes i betydelig grad lokalernes udluftning.
- c. Tobakken opsparedes og brugtes som byttemiddel, hvorfor fangerne tilkøbte sig af hverandre dels mad, dels en eller anden villighed.

7) Arbejdspengene, hvis størrelse væsentlig var afhængig af den klasse, fangen var i, og altså væsentlig bestemtes efter hans opførsel, virkede på denne måde ikke i nogen synderlig grad som spore til flid og arbejdsdygtighed. I nogen grad kunde de vistnok have virket ansporende, hvis det, inden det for de enkelte klasser fastsatte spatium for arbejdspenge, havde været tilladt at fastsætte deres størrelse efter fangernes flid og dygtighed, således som det i reglementet hedder. Departementet havde imidlertid fortolket den herhen hørende bestemmelse i reglementet således, at ved oprykning i højere klasse skulde alle fanger

begynde med klassens laveste sats, hvorefter de flittige og dygtige successive skulde rykke op til højere satser. Når på denne måde også varigheden af fangens ophold i klassen skulde være en medvirkende faktor ved ansættelsen af arbejdspenge inden det for de enkelte klasser bestemte lille spatium, så tabte arbejdspengene omtrent resten af sin evne til at anspore til flid og dygtighed.

8) Da der for alle fanger, som tilhørte samme klasse, var bestemt samme termin for bogbytte fra anstaltens bogsamling, uanset om fangerne var på fælleslokale eller i enecelle, blev der for de forskellige fanger af samme klasse stor forskel på antallet af bøger, som de fik adgang til at læse. I 1ste klasse, for hvilken terminen for bogbytte var 4 ugentlig, kunde således fangerne, om de var 12 sammen på fælleslokale, i løbet af 4 uger læse 12 bøger, idet det nemlig ikke kunde gå an at forbyde fanger, der var på samme lokale, uden kontrol mindst 4 timer daglig, at læse hverandres bøger, medens fanger i enecelle ikke havde adgang til at læse mere end 1 bog i løbet af 4 uger, og det uagtet fanger i enecelle trænger til mere lektüre end fanger på fælleslokale. Fanger af 4de og 5te klasse, der kunde få resp. 1 og 2 bøger hver uge, havde, om de var 12 sammen på lokale, adgang til i løbet af 4 uger at læse resp. 48 og 96 bøger, hvad de naturligvis ikke på langt nær hverken kunde eller burde kunne række.

9) I skolen var fangerne fordelt i klasser, ikke efter deres kundskaber og udvikling, men efter ganske andet hensyn, idet skoleklasserne faldt sammen med disciplinærklasserne. På denne måde skete det, at fanger på det forskelligste kundskabstrin sad i samme skoleklasse, og at opflytning som også nedflytning på skolen fandt sted ikke som ellers ved skoler almindelig, væsentlig ved skolens begyndelse efter ferierne, men uafbrudt og nærsomhelst hele året igennem.

10) En første gangs forbryder, som opførte sig vel, kunde efter $2\frac{1}{2}$ års forløb have nået op i øverste klasse, og var der således senere ikke nogen progression for ham.

En gentagne gange recidiveret fange, der opførte sig vel, kunde efter forløbet af mindre end $2\frac{1}{2}$ år nå op i 4de klasse, den højste klasse, recidivisterne kunde nå, og var der da heller ikke for ham længere nogen progression. For mange fanger, der var inddømt for lang tid, var der således progression kun i de første år af deres straffetid, medens deres hele øvrige straffetid var uden nogen som helst progression.

11) Spørgsmålene om fangers opflytning i klasse afgjordes efter det løseste skøn og med fuldstændig vilkårlighed. Fanger, der holdtes tilbage i klassen, kom ikke sjelden og spurgte om årsagen hertil; de vidste ikke, hvori de havde forgæet sig; thi ingen funktionær havde nogen sinde talt irettesættende til dem; de vilde gerne vide, hvad man havde at udsætte på dem, for at de kunde rette herpå. Og man kunde ofte ingen årsag angive. Fangerne fik på denne måde indtryk af, at oprykning eller tilbageholdelse beroede på funktionærernes vilkårlighed eller partiskhed, og at der ikke gaves retfærdighed i strafanstalten, men at alt kun beroede på den rå magt.

12) I henhold til reglementets almindelige bestemmelser litr. c blev en refselse af forskellig hårdhed, eftersom fangen på den tid han refsedes havde kortere eller længere tid igen til oprykning. Den, der havde flere måneder igen at være i klasse, kunde uagtet refselsen til ret tid rykke op i højere klasse, medens den, hvis tid i klassen næsten var udløbet, nødtes at forblive der 1 à 2 måneder længere.

13) Kun fanger i 4de og 5te klasse skulde bruges til arbejde i køkken, bageri, vadskeri, til renholdelse m. v. At skaffe fanger af nævnte klasse til disse arbejder voldte den største vanskelighed og var det endog undertiden umuligt at overholde denne bestemmelse. At kun fanger af de øverste klasser skulde foretage tømning af lokumer eller rengørelse af kloaker o. s. v. syntes derhos lidet stemmende med princippet om progression i begunstigelser.

14) Kun fanger i 4de og 5te klasse kunde få under-

visning i sang. Herved indskrænkedes man så betydelig i udvalget af stemmer, at det blev meget vanskeligt at få noget sangerchor i stand for gudstjenesten.

Omkring på sovelokalerne, hvor fangerne opholder sig i deres fritid, c. 4 timer om hverdagene og hele dagen om søn- og helligdagene, var det fangerne tilladt at synge når som helst, kun ikke om natten, og det enten de var i fælleslokale eller i enecelle, enten de sang solo eller i kor. På samme tid som det søgtes hindret, at fanger fra et lokale talte med fanger, der tilhørte et andet lokale, var det ikke forbudt fangerne gennem sang at sætte sig i forbindelse med hverandre.

Omkring på sine resp. lokaler havde 4de og 5te klassens fanger lov til at benytte musikalske instrumenter, såkaldte »salmodikons«.

Forbud mod slig sang eller salmodikonspillen, om det så kun var for celleafdelingens vedkommende, kunde muligt være blevet anset stridende mod forudsætningerne for flere af de gældende bestemmelser.

Under 25 september 1888 har justisdepartementet atter udfærdiget et forandret reglement, der få dage efter trådte i kraft, og som er sålydende:

Grundregler.

- a. Fange opflyttes ikke fra lavere til højere klasse, med mindre han ved god opførsel og flid og ved en kende-
lig stræben efter at opfylde sine pligter og at tage
straffen på rette måde har gjort sig dertil fortjent.

Fange, der på sådan måde særlig måtte udmærke sig, kan, for så vidt han ikke har hensiddet i strafanstalt, opflyttes i højere klasse efter kortere ophold i lavere klasse end nedenfor bestemt.

- b. For udvist slet forhold kan fange nedsættes i lavere klasse lige indtil i den nederste. Sådan nedsættelse kan anvendes såvel som eneste straf som i forbindelse med anden straf.

Ved god opførsel kan fangen efter mindst 2 må-

neders ophold i 1ste, 3 måneders i 2den og 4 måneders i 3dje klasse atter gøre sig fortjent til at rykke op i den klasse, hvor han var for nedsættelsen, men skal da forblive der mindst i den for klassen bestemte korteste tid. Er fangen nedsat fra 5te klasse, kan han ikke komme tilbage til den.

- c. Fange, der er straffet for en i anstalten begået forseelse uden tillige at nedsættes i lavere klasse, kan ikke opflyttes i højere klasse for mindst 1 måned efter at straffen er udstået, hvis han er i 1ste eller 2den klasse, og mindst 2 måneder efter udstået straf, hvis han er i 3dje eller 4de klasse.
- d. Spørgsmaal om opflytning til højere klasse har bestyreren at forelægge til drøftelse af funktionærforsamlingen, førend han tager sin bestemmelse.

Også angående fastsættelse af arbejdspenges størrelse bør bestyreren konferere med vedkommende underordnede funktionærer.

- e. Der kan efter bestemmelse af præsten med bifald af bestyreren udlånes fangerne i de forskellige klasser bøger af bogsamlingen efter en såvel i henseende til bogernes art som til udlånenes hyppighed rimelig progression og i forhold til fangernes antal på lokalerne.
- f. Optjente arbejdspenge kan for hvert halvår indsættes på fangens konto, men til disposition af bestyreren, i autoriseret sparebank. Efter fangens anmodning kan dog bestyreren bestemme, at indtil halvdelen af optjente arbejdspenge udbetales til fangens trængende ægtefælle, børn eller forældre.

Ved fangens løsladelse afgør bestyreren, om de oplagte arbejdspenge eller en del deraf, som ikke findes at burde anvendes til fangens opklædning eller til rejsepenge for ham, skal udbetales til fangen eller på anden måde anvendes til dennes bedste.

- g. Gør fange sig skyldig i grovere forseelse, kan optjente arbejdspenge forbrydes. Dog må justis-departementets bestemmelse herom for hvert enkelt tilfælde indhentes.

Optjente, men til fangen endnu ikke udbetalte arbejdspenge forbrydes, når fangen på nyt indsættes i strafanstalt.

- h. Ødelægger eller beskadiger fangen med hensigt eller af grov uagtsomhed nogen strafanstalten eller dens funktionærer tilhørende genstand, kan bestyreren bestemme, at erstatning herfor bliver at udrede af fangens arbejdspenge.
- i. Arbejdspenge er ikke at anse som fangens ejendom, forinden de ere givne ham ihænde, og kan derfor ikke beslaglægges, udexceqveres eller udpantes, så længe de henstå under bestyrerens omsorg.
- k. Dør fangen under opholdet i strafanstalten, bliver arbejdspengene at tilstille vedkommende skifteret eller rette vedkommende.

Specielle bestemmelser.

1ste klasse.

- a. Korteste ophold i denne klasse er:
For fanger, der ikke tidligere har hensiddet i strafanstalt, i regelen 4 måneder,
for fanger, der for 1 gang har hensiddet i strafanstalt, mindst 6 måneder,
for fanger, der for 2 eller flere gange har hensiddet i strafanstalt, mindst 9 måneder,
for fanger, der for 3 eller flere gange har hensiddet i strafanstalt, mindst 12 måneder.
- b. Arbejdspenge tilstås ikke.
- c. Efter 2 måneders ophold gives undervisning i religion og læsning og efter omstændighederne i skrivning.
- d. Der kan tilstås fangen, efter at han er anbragt på fælleslokale (jfr. fangebehandlings-reglementets § 5), 1,5 cm. tobak eller 2,5 g. snus hver anden dag.
- e. fangen tillades at afsende og modtage brev samt at modtage besøg hver 3dje måned.
- f. Til brug på søn- og helligdage kan uddeles regnetavler og grifler.

2den klasse.

- a. Korteste ophold i denne klasse er:
For fanger, der ikke tidligere har hensiddet i strafanstalt, i regelen 6 måneder,
for fanger, der for 1 gang har hensiddet i strafanstalt, mindst 9 måneder,
for fanger, der for 2 eller flere gange har hensiddet i strafanstalt, mindst 12 måneder.
- b. Arbejdspenge kan tilstås fangen efter udvist flid og dygtighed med indtil 6 ore pr. arbejdsdag.
- c. Der gives undervisning i religion, læsning, skrivning og regning.
- d. Der kan tilstås 1₅ cm. tobak eller 2₅ g. snus daglig.
- e. Brevvexling og besøg tillades hver 2den måned.
- f. Regnetavler kan benyttes også i hviletiderne om hverdagene.
- g. Til brug paa søn- og helligdage kan uddeles skrivebøger og skrivesager.
- h. Fanger kan tilstedes billeder af familien.

3dje klasse.

- a. Korteste ophold i denne klasse er:
For fanger, der er dømte til mindre end 6 års strafarbejde, for så vidt de ikke tidligere har hensiddet i strafanstalt, i regelen 9 måneder,
men ellers mindst 12 måneder;
for fanger, der er dømte til strafarbejde i 6 år eller derover eller på livstid,
for så vidt de ikke tidligere har hensiddet i strafanstalt, i regelen 18 måneder,
men ellers mindst 2 år.
- b. Arbejdspenge kan tilstås efter udvist flid og dygtighed med indtil 8 ore pr arbejdsdag.
- c. Undervisning som i 2den klasse med norsk i stedet for læsning.
- d. Der kan tilstås 3 cm. tobak eller 5 g. snus daglig.
- e. Brevvexling og besøg tillades hver 6te uge.

- f. Til benyttelse på son- og helligdage kan, foruden skrivebøger og skrivesager, også uddeles tegnebøger og tegnesager.
- g. Fangen kan overlades visse nyttige og gavnlige genstande udenfor de reglementerede.

4de klasse.

- a. Korteste ophold i denne klasse er:
For fanger, der er domte til mindre end 6 års strafarbejde, 18 måneder,
for fanger, der er domte til tidsbestemt strafarbejde i 6 år eller derover, 2 år,
for livstidsfanger 3 år.
Fanger, der tidligere har hensiddet i strafanstalt, kan ikke opflyttes højere end i denne klasse, ej heller fange, som under opholdet i denne klasse er bleven irettesat eller revset.
- b. Arbejdspenge kan tilstås efter udvist flid og dygtighed med indtil 10 øre pr. arbejdsdag.
- c. Undervisning kan tillige gives i historie og geografi.
- d. Tobak kan tilstås som i 3dje klasse.
- e. Brevvexling og besøg tillades hver måned.
- f. Der kan tilstås fangen salmodikon til brug på son- og helligdage.
- g. Skrivebøger kan benyttes også i hviletiderne om hverdagene.

5te klasse.

- a. I denne klasse kan kun opflyttes fanger, som særlig måtte have udmærket sig ved en i alle henseender god opførsel.
- b. Arbejdspenge tilstås efter udvist flid og dygtighed med indtil 12 øre pr. arbejdsdag.
- c. Salmodikon og tegnesager kan benyttes også i hviletiderne og om hverdagene.
- d. Foruden de i foregående klasser indrømmede begunstigelser kan fangen, når han vedblivende viser udmærket god opførsel, af bestyreren tilstedes andre og

store friheder, for så vidt de kan forenes med tilbørlig orden i anstalten.

e. I det sidste år af straffetiden tillades det mandsfanger at bære skæg.

Samtidig bestemte justis-departementet, at i stedet for fangebehandlings-reglementet § 8, — i følge hvilken fanger henhørende til forskellige klasser ikke skulde kunne anbringes i samme soverum, medens derhos klasseinddelingen, så vidt dertil var anledning, også skulde lægges til grund ved fangernes anbringelse på arbejdsrummene — skal følgende bestemmelse indtil videre gælde: »Ved anbringelse af fangerne på de fælles arbejdsrum og soverum bør, navnlig hvad soverummene angår, så vidt mulig iagttages, at sådan klassifikation af fangerne finder sted, som måtte anses hensigtsmæssig og gavnlig.«

I følge dette senest forandrede reglement for klasseinddeling og arbejdspenge m. v. i fælles-strafanstalterne og i følge justis-departementets bestemmelse om forandring i fangebehandlings-reglementet § 8 blir fordelene ved klasse-systemet de samme som før, medens en stor del af de med det tidligere reglement forbundne ulemper er bleven fjærnet. Jeg skal her tillade mig at nævne de væsentligste forbedringer ved det senest udfærdigede reglement:

Det vil herefter være tilladt, når det måtte findes tjenlig, at have fanger af forskellige klasser i samme lokale. På denne måde vil fangernes gruppering kunne blive hensigtsmæssigere end hidtil.

Da den tidligere nødvendighed af med forandring af klasse også at skifte lokale er ophævet, vil de forskellige lokaler kunne bedre udnyttes.

Da nu fangerne i 1ste klasse skal have tobak, blir det ikke længere nødvendigt at holde denne classes fanger så strengt skilt fra de øvrige klassers fanger som hidtil, og bortfalder derfor de ulemper, som var forbundne med den tidligere strenge adskillelse.

For arbejdspengene er der i hver klasse givet adgang til et større spatium end hidtil, idet de nu kun har en

maximumsgrænse, medens der intetsomhelst minimum er sat for dem, og skal de derhos, inden det for de forskellige klasser fastsatte maximum, gives udelukkende efter flid og dygtighed.

For udlån af bøger fra anstaltens bogsamling er truffen heldigere bestemmelser.

For såvel recidivister som fanger med lang straffetid vil oprykningen i klasse herefter blive langsommere.

Ved valget af fanger til de forskellige slags arbejder er man ikke længer bunden til bestemte klasser, men har frit valg gennem alle klasser.

Sangundervisningen er ikke længere indskrænket alene til 4de og 5te klasse, men kan alle klassers fanger nu deltage i øvelserne i kirkesang.

Skøndt der vistnok fremdeles er forbunden en del ulemper også med det senest udfærdigede reglement for klasseinddeling og arbejdspenge m. v. i fælles-strafanstalterne, må imidlertid dette reglement anses for at være hensigtsmæssigere end det forrige, og er det derfor bleven modtaget med den største glæde og taknemmelighed.

I November 1888.

A. DAAE.

Direktør for Trondhjem strafanstalt.

Om arrestvæsenet i Danmark.

C. N. DAVID skrev 1841 i indledningen til sin artikel om »De nyere Fængselssystemer«: »Strafanstalterne og arresthusene hidrøre for en stor del fra en tid, da man næsten udelukkende anså forbryderens uskadelighed for samfundet for fængslingens hovedøjemed. Begrebet om straffens væsen og hensigt var den gang endnu dunkelt, og paa at efterforske de forskellige strafarters fysiske og psykiske virkninger på fangen havde man endnu ikke tænkt.« Og fremdeles siger han: »Også vi have måttet erfare, at strafanstalter, i hvis hele indretning det ligger, at strafondet hverken er tilstrækkeligt afskrækkende eller kan virke reformatrisk på forbryderen, blive en ny årsag til forbrydelsernes tiltagen...« Det var altså den rationelle behandling af fangen, som efter de anførte udtalelser manglede i vort daværende straffevæsen.

Hvad nu de forandringer af vort straffevæsen, som de 48 år, der ere gåede, siden disse ovennævnte ytringer nedskreves, have bragt os i retning af en rationel fangebehandling, angår, da er forandringen meget betydelig for vore centrale strafanstalters vedkommende. De ere alle tre indrettede ikke blot efter de i rent ydre henseende og lokal indretning godkendte forbedringer og fordringer til velindrettede fængsler; men straffens fuldbyrdelse foregår tillige efter former, som tilstræbe en reformatrisk indflydelse på fangen, og således

som disse findes i almindelighed anerkendte og vidt om udførte i den civiliserede verden. At man først i disse anstalter søgte at komme til en rationel fangebehandling lå i, at her, hvor et større antal fanger var samlet, trådte de mislige forhold stærkest frem, og herfra havde man de fleste oplysninger. Fangerne, som loslodes fra disse anstalter, vare rykkede længere frem i forbryderudviklingen end dem, der afsonede straffene for mindre forbrydelser i arresthusene, og deres gentagne forbrydelser fik derfor i almindelighed en dristigere og for samfundet mere truende karakter. Hertil kom, at en reform lettere lod sig gennemføre i disse som statsanstalter under en fælles overordnet ledelse.

Anderledes forholder det sig derimod med vore arresthuse. Også disses bedre ordning faldt ind under den i 1840 nedsatte fængselskommissions opgave. Men resultaterne blev langt fra så indgribende som de ovenfor nævnte. Reformen blev her kun en ydre; nogen rationel fangebehandling er derimod ikke nået. På bygningsvæsenets og de deraf afhængige sanitære forholds område har man næsten overalt søgt at frembringe så heldige betingelser for fangens ophold som muligt, men dermed er egentlig også alt sagt. Cellesystemet, som er indført, bærer mange steder dårligt nok sin negative virkning, forhindring af fordærvelse gennem andre medfanger, med sig. Det er vel et middel til en rationel fangebehandling, men ikke behandlingen selv. Denne kan kun komme gennem de personer, der bringe straffen til udførelse.

Ved arrestreglementet af 7 maj 1846 tilstræbtes, og i enkelte retninger er også nået, en mere ensartet ordning; men også denne er bleven og kunde gennem reglementets døde bogstav alene kun blive en ydre forbedring. I reglementet findes de fleste ældre bestemmelser om arresterne og fangerne optagne, og flere ny ere føjede til.

Vende vi nu tilbage til den rationelle fangebehandling og til dem, i hvis hænder den må siges at være lagt, må det være givet, at en slig behandling ikke kan tænkes udført af flere uden en overledelse i én hånd, som samler kræfterne til det fælles arbejde. Går hver for sig sin egen

vej, bliver der ikke blot intet samarbejde, men den ene kommer meget let til at modarbejde den anden. — Politimesteren er den, som har den ledende bestyrelse og det daglige tilsyn, og under ham står arrestforvareren. Men i hvor mange tilfælde vil man kunne vente, at den første, som har så mange forskelligartede forretninger at varetage, særlig skal have interesse for fængselsvæsenet, hvortil han slet ingen uddannelse har modtaget, og fortrinsvis hellige sig til arresthusets bestyrelse. Denne vil snarere blive betragtet som noget underordnet. Desuden går jo arrestforvareren den hele dag over fangerne. Til ham glider således bestyrelsen, det vil sige den, der har betydning for fangens daglige gøren og laden, over. Han skal sørge for husordenens overholdelse, for renlighed, for badning, »så ofte det findes fornødent«, for kost, for arbejde, for disciplinens opretholdelse. Han er den, der daglig omgås fangen, han skal evne at råde, opmuntre, dadle, styrke, kort sagt, han leder som et faktotum den rationelle fangebehandling. Ingen vil vel tvivle om, at man ikke hos den klasse af mænd, hvoraf han tages, skal kunne vente øje for og forstand på den sag. Det kan vel endogså i mange tilfælde være tvivlsomt, om det afskrækkende moment i straffen kommer til sin ret. Betegnende er det i så henseende, at den del af reglementet, som vedrører arrestforvareren, er den omfangsrigeste. Der ligger ligesom en antydning af hans fremragende betydning for arrestanterne.

Dernæst er der lægen. Efter reglementet var det tilstrækkeligt, at han besøgte arrestanterne, naar de vare syge. Ved circ. af 28 januar 1869 forandredes dette til, at lægen skal besøge fængslet en gang om ugen, og det blev gjort ham til pligt at undersøge renlighed, kost, bakkedning, kort sagt alt, hvad der kunde have sanitær betydning. Hans ugentlige besøg noteres af ham selv i en protokol, som en gang **årlig** forelægges amtmanden. Det er vel sandsynligt, at disse bestemmelser i almindelighed overholdes; men at disse besøg benyttes i den rationelle fangebehandlings interesse er mindre sandsynligt, og om noget samarbejde mellem lægen

og arrestforvareren er der næppe nogensinde tale. Mærkeligt nok foreskriver reglementet ikke noget lægesyn ved arrestantens indsættelse i fængslet og ved hans losladelse derfra, og såvidt mig bekendt, finder et sådant i almindelighed heller ikke sted. Man skulde dog mene, at staten ved at berøve individet friheden overtager et så stort ansvar, at det måtte være i dens interesse og i individets, lige så vel som det må være i vedkommende retsbetjents, at et sådant lægesyn fandt sted.

Endelig er der præsten. Reglementet foreskriver intet om præstens besøg, og det er mig ikke bekendt, at der findes nogen bestemmelse i så henseende. Dog antyder reglementet, at fangen efter ønske kan komme til at tale med præsten. Gudstjeneste er der slet ikke tale om, dette dog vistnok på grund af arresthusets indre indretning. Frdn. af 13 marts 1763 var for så vidt omhyggeligere, idet den pålagde sognets præst og herredets præster på omgang at besøge misdædere, som kunde vente dom på livet, således at de hveranden dag kunde høre guds ord. Forudsat imidlertid, at præsterne jævnlig besøge arresthusene, thi kun ved jævnlige besøg kunne de vinde indflydelse på fangerne, mon da derved samarbejdet under arrestforvarerens ledelse bliver fremmet? Jeg tror det ikke, fordi der ikke kan blive tale om samarbejde af så uensartede kræfter og under en ledelse, som hverken lægen eller præsten vil eller med grund kan bøje sig for.

Desuden skal amtmanden i følge frdn. 5 april 1793 **en gang årlig** foretage syn af arresthusene og ved dette efter cirk. 11 februar 1867 påse, at lægens besøg ere noterede i den dertil bestemte protokol. Betydningen af kontrollen i sidstnævnte henseende er naturligvis meget ringe.

Til belysning af disse forhold i almindelighed tjener en udtalelse, side 32 ad X, i den beretning, som chefen for kontoret for fængselsvæsenet afgav i 1871 (den sidste af den slags, som foreligger offentligt) i henhold til indberetninger efter et bestemt skema, som ved cirk. 19 maj 1870 forlangtes af retsbetjentene. Det hedder heri: »Ganske vist

er der enkelte arresthuse, hvor hele tilstanden alt i flere år har været udpeget som slet . . . men der er også andre, hvor en endnu slettere tilstand ingensinde så lidt som ved denne lejlighed er påtalt hverken af amtmanden, lægen eller politimesteren.« Hertil må føjes, at denne bemærkning refererer sig til den ydre tilstand. Hvorledes mon det da er gået med den rationelle fangebehandling?

Selv om ingen anker kan gores mod lægens og præstens gærning og tilsyn, strander dog det hele på arrestforvarerens person. Den rationelle fangebehandling, psykologisk blik for fangens ejendommeligheder, indflydelse på hans livssyn, på hans sind, hans moralitet, alt dette fordrer mænd ikke blot med personlighed, men med sans for den hele behandlings betydning og med evne til at bringe de forskellige faktorer til at handle i samklang. Jeg vil slet ikke tale om kvindefangernes behandling, som stiller endnu større fordringer. En sådan overlegenhed kan man ikke vente af arrestforvareren, han være ellers så brav en mand som muligt.

Men der gives foruden alt, hvad foran er omtalt, også andre betingelser, som først må være tilstede, for at fængslet kan få nogen betydning, og de ere, om jeg så må sige, de ydre betingelser for en heldig ordning. Jeg tænker herved på bygningerne, beliggenheden, indretningen, renligheden, føden, arbejdet m. m. Flere af disse spille tillige en ikke uvæsentlig rolle i den rationelle behandling, således renligheden og arbejdet. Hvad enten man nu vil anse arbejdet som en del af straffen eller som en ret for fangen, så må det i alle tilfælde blive en pligt for staten at påse, at der sørges for, at det er tilstede; hvilket i almindelighed vistnok ikke er tilfældet. Dette hidrører måske i mange tilfælde ikke fra ligegyldighed lige over for fangen; men det hænder naturligvis også. Derimod er den hele ordning af arrestvæsenet ved siden af vanskeligheden ved overhovedet at skaffe arbejde i fængslerne en anstødssten, som i øjeblikket ikke let ryddes af vejen. Med god vilje kan der imidlertid gores meget i den retning, når man blot vil huske på, at

den gamle sætning: Lediggang er Fandens hovedpude, får forøget betydning i et fængsel.

Hvad der først virker uheldig på den hele ordning er, at disse fængsler have en kommunal karakter uden nogen indgribende og tilstrækkelig kontrollerende, statsmæssig overledelse, lagt i en hånd. Deraf må der udspringe en mangel på ensartethed i mange retninger, som med hensyn til føde, renlighed, arbejde, præstetilsyn m. m., der ikke bør findes i slige anstalter. Dernæst bidrager den ringe størrelse af de 93 arresthuse, som landet har, til at forøge vanskelighederne ved en tidssvarende ordning. Det vil nemlig være indlysende, at fængsler, som kun have plads til fra 4 til 10 fanger, og af dem er der ikke få, gøre den hele økonomi kostbarere og lægge hindringer i vejen for at skaffe arbejde, for ikke at tale om, at erfaring og dygtighed i behandlingen af fangerne og dermed interessen for gærningen ikke let frembringes under så små forhold. I sammenligning i henseende til antallet af arresthuse, hvormed størrelsen for en del hænger sammen, skal jeg anføre, at Norge har 55 og England med Wales 69, medens det for hundrede år siden havde 244.

Svagheden i det hele forhold ligger, som det vil ses, ikke så meget i mangelfulde bestemmelser som i selve ordningen af arrestvæsenet. Og dette får en forøget uheldig indflydelse, når man ser hen til den rolle, disse fængsler spille i vort straffevæsen. Derom giver »Statistisk Tabelværk« nogle oplysninger. Efter dettes meddelelser om den kriminelle retspleje i 1876—80 straffedes af samtlige straffede i dette tidsrum 54,81 pct. med vand og brød; 21,00 pct. med sædvanlig fangekost, simpelt fængsel og legemlig straf. Altså 76,81 pct. eller over tre fjerdedele af samtlige straffede afsonede straffen i arresthusene, foruden at de, der idømtes højere straffe, havde ophold der, indtil deres dom fuldt. Disse tal må gøre det klart for enhver, hvor stor betydning straffefuldbyrdelsen i disse fængsler må have, og det kan således ikke blive en ligegyldig sag, om den fuldbyrdes uden mål

eller efter en rationel methode, eller om ordningen er en sådan, at en slig behandling kan finde sted.

Straffen må, i korthed sagt, være en straf og derfor såvel indeholde de nødvendige afskrækkende momenter som forbedrende, idet den skal lede til ikke-gentagelse af forbrydelsen. Disse fordringer skulle altså arresthusene opfylde. At de ikke kunne gøre det, er påvist foran. Og dog ere de ikke blot et led i vort straffevæsen, men også det første og derfor det vigtigste. Man huske på, at her foregår undersøgelserne før domfældelsen, her afsones den første eller de første og korte straffe. Her træder individet første gang i forhold til straffelovens håndhævelse, et tidspunkt, der kan være af afgørende betydning. På opholdet her vil det i mange tilfælde bero, om individet standser eller går videre på forbryderbanen. Disse fængsler have således den vigtige opgave at redde, hvad der på nogen måde kan reddes ved det første fald. De skulle påvirke forbryderen i den tid, der går forud for dommen, og berede ham til den følgende straf. De skulle vække erkendelsen og forberede angeren, og dette vil i mange tilfælde kunne lykkes ved en rationel behandling lige over for individer, ofte meget unge, som for første gang ere i kollision med loven. De må derfor være udrustede med alle de egenskaber, som kunne anvendes til at virke på fantasien, følelsen, forstanden, kort sagt på alle de strenge, der kunne give genlyd i et menneskesind; men det er de ikke. Og nu de tidligere straffede personer, som indsættes her, hvorledes skulle de evne at virke på disse? Ved afskrækkelsen? Umuligt! En person, tidligere straffet for bedrageri, domtes for mishandling af sin moder og for at have truet med at ville dræbe hende med 4 gange 5 dages vand og brød. Denne straf afsones i et arresthus. Tror nogen, som er kendt med forbryderverdenen, at denne vand- og brødstraf vil kunne omvende en slig person, eller mener man, at behandlingen i arresthuset skal kunne magte det? Og dog afsones alle vore lave straffe for vold sammesteds. Det var utvivlsomt en fejl, da man gik til at nedsætte straffene for mange almin-

delige forbrydelser, at man ikke tog hensyn til, hvad arresthusene kunne præstere.

Hvad foran er sagt om arresthusene i almindelighed, gælder vel ikke i alle enkeltheder om nogle få større, hvor forholdene særlig af den grund ere forskellige fra mængdens. Iblandt disse træder selvfølgelig Københavns frem med det langt overvejende fangeantal. Derimod må, hvad selve ordningen, set under et, angår, bemærkningerne gælde om dem alle, også Københavns, og fortrinsvis Københavns, hvis bestyrelse ganske vist bør lægges i en fagmands hånd. Det kan siges med sikkerhed, at man ikke i noget land vil finde et så stort hovedstadsfængsel uden sagkyndig ledelse.

Om resultaterne af straffefuldbyrdelsen i arresthusene foreligger der ikke nogen oplysning. Der gives intet statistisk materiale til at bedømme deres indflydelse efter. Også dette er en væsentlig mangel, som bidrager til at gøre vanskelighederne for en omordning større. Proceskommissionens bidrag til en sådan er ikke stort, idet den hovedsagelig har indskrænket sig til at foreslå antallet formindsket til omtrent halvtreds, og overlader administrationen resten. Der er så mange forhold: Økonomi, beliggenhed, befolkning, administration, arbejde m. m., som må undersøges tildels på stedet, og mange forhold, hvorom statistiske oplysninger må søges tilvejebragte. Dette betydelige arbejde må være gjort, når man skrider til en omordning af strafferetsplejen, thi dens resultater ere meget afhængige af arresternes ordning. Desuden kan man først, når en nogenlunde heldig ordning i så henseende er truffen, arbejde videre på en reform af de centrale anstalter. Det får ellers udseende af, at den rationelle fangebehandling blev en slags præmie for de udviklede forbrydere, ligesom det vilde være en urimelighed at lægge hovedvægten på disse og intet gøre for dem i arresthusene, der efter ethvert sundt skøn må stå en rationel fangebehandling nærmest.

Når først vore arrestforhold blive tilbørligt belyste, og der foreligger oplysninger om resultaterne af straffefuldbyrdelsen i arresthusene, fejler det ikke, at vi med C. N.

David komme til at sige: Også vi have måttet erfare, at straffeanstalter, i hvis hele indretning det ligger, at straffesondet hverken er tilstrækkeligt afskrækkende eller kan virke reformatorisk på forbryderen, blive om ikke en ny årsag til forbrydelser så dog en rig kilde til tilbagefald. —

Til delvis bekræftelse af foranstående udtalelse hidsættes et uddrag af forhandlingerne i folkethinget 3 december 1888 om en forespørgsel til justitsministeren, stillet af P. Holm, folkethingsmanden for Københavns 5 kreds, i anledning af anholdelse af skomagersvende i København. Da interessen i tilfældet kun knytter sig til de udtalelser, som ligefrem berøre arrestvæsenet og dets udførelse og bidrage til at belyse dets detaljer, ere alene sådanne medtagne i uddrag af forhandlingerne.

Forespørgeren (P. HOLM): ... Vi have et reglement, der skriver sig fra absolutismens tid, fra 1846, som siger, at der ikke må pålægges arrestanterne anden plage end den, der pålægges dem ved berøvelsen af friheden; det må ikke negtes dem, at de få penge og extraforplejning, så længe de ikke ere andet end varetægtsarrestanter. Men til trods for dette negtede assessoren hans hustru at tale med ham og negtede hende at bringe penge og mad til ham. Hans hustru gik til politidirektøren og bad ham om tilladelse, men han henviste til assessoren. Nu ved jeg meget godt, at i disse dage er man ved at svinge, og nu er tilladelsen kommen, efter at man har set, at sagen er kommen frem for offentligheden, og man mærker, at der skal røres lidt stærkere ved den. Nu har man givet tilladelse til at bringe penge. Assessoren har sagt, jeg tror det var igår eller i forgårs, oppe i retten til en af hustruerne, at det var en misforståelse, når de troede, at det var negtet. Ja, hvorledes ordene faldt, vil jeg ikke forpligte mig til at svare for her, men meningen har altså været den, at det har været en misforståelse, når de have ment, at han havde noget med det forhold at gøre, om de måtte bringe mad eller penge til deres arresterede mænd eller ikke; det var noget, der sorterede under politiet, og det burde de henvende sig til

politiet om. Men nu er sagen faktisk den, at her har assessoren i følge sin egen erklæring, hvis han har sagt således, tiltaget sig en myndighed, som han ikke har, idet han har negtet hustruerne at tale med arrestanterne, idet han personlig har negtet dem at bringe mad og penge til dem. Han har ikke sagt dem fra begyndelsen, da de spurgte, at de kunde henvende sig til politiavtoriteterne; han har simpelt hen negtet det og har tiltaget sig denne myndighed og tiltaget sig en mine, som om han var manden. Først nu i de sidste dage siger han: det er ikke mig, men en anden, og følgen blev, at en af hustruerne gik til politidirektoren. Han svarede: Det kan jeg ikke gøre noget ved, det er vedkommende assessor, der selv afgør det. Assessoren har henvist til politiet, og politiet til assessoren, således ser sagen faktisk ud. Jeg ved nu ikke, om man mener, at en sådan fremgangsmåde er, som den bør være; jeg antager ikke, at dette things medlemmer billige den, og jeg antager ikke, at vi her i landet kunne være tjente med, at borgerne ere udsatte for den slags ting, selv om der opstår en eller anden konflikt mellem dem. Det forekommer mig dog, at selv om vi have en forkvaklet og elendig retspleje, burde de, der ere satte til at udøve denne retspleje, dog erindre, at vi have en løfteparagraf i grundloven, som siger, at offentlighed og mundlighed så snart som muligt skal indføres i alle retsforhold, og at retsforholdene i det hele skulle være langt anderledes for at være tidssvarende. Det er meningen dermed, og derfor burde de erindre, at de skulle gå forsigtig frem, når de arrestere folk, som de ikke ere overbeviste om, ere forbrydere, og ikke handle således, at de komme i strid med de forældede reglementer, som eksistere endnu fra absolutismens tid; de burde erindre, at borgerne have ret til en ganske anden retspleje, navnlig under de nuværende forhold, hvor der er foregået en udvikling både af de økonomiske og politiske forhold, som hjemler borgerne en ret til at kræve, at dommerne skulle se anderledes på retsforholdene, og hjemler dem, at de have myndighed til at kontrollere domsmagten og have myndighed til selv at udøve

retsplejen her i landet. Jeg håber da også, at den ærede justisminister vil bringe retsautoriteterne, sine underordnede, til at indse, at de have en pligt til at behandle borgerne på en anden måde, end de have gjort i dette tilfælde, når det ikke allerede er påvist, at de ere forbrydere.

Jeg skal altså i anledning af den foreliggende sag tillade mig at rette følgende forespørgsel til den højtærede justisminister:

Billiger ministeren:

1) De af Københavns politi foretagne masseanholdelser af skomagersvende?

2) Den behandlingsmåde, som er anvendt overfor de anholdte?

3) Den udvisning af en af de uskyldig anholdte, som politiet har foretaget?

Og i modsat fald, hvad agter ministeren at foretage i anledning af de vedkommende autoriteters fremgangsmåde i de nævnte tilfælde?

Justisministeren (NELLEMANN): . . . Jeg må nu først forudskikke en almindelig bemærkning, og det er den, at den ærede forespørger synes at svæve i en højst besynderlig misforståelse, som man ikke skulde tro, at noget af dette things medlemmer kunde svæve i, idet jeg forudsætter, at medlemmerne af dette thing dog have nogen kundskab om den grundlovmæssige ordning her i landet, nemlig for så vidt han synes uden videre at betragte retten og retsautoriteterne som værende mine underordnede. Det turde dog vel være tilstrækkelig bekendt, at det ere de ikke, og at en af grundsætningerne i vor forfatning er domstolenes uafhængighed af administrationen, og at derfor justisministeren hverken er berettiget eller forpligtet til at indblande sig i den måde, hvorpå retterne øve deres virksomhed, men at den eneste vej, der i så henseende kan benyttes, er anke til højere ret. Denne bemærkning vil jeg forudskikke, fordi den får sin betydning med hensyn til besvarelsen af de enkelte spørgsmål.

Når således den ærede forespørger først spørger mig,

om jeg billiger de af Københavns politi foretagne masseanholdelser af københavnske skomagersvende, har jeg nemlig dertil at svare, at disse masseanholdelser ere foretagne efter ordre af undersøgelsesdommeren, og at det som følge deraf aldeles ikke tilkommer mig at billige eller misbillige dem. De ere foretagne efter undersøgelsesdommerens ordre, altså på hans ansvar, men på ansvar overfor højere domstole, og ikke overfor administrativ myndighed, og jeg anser mig end ikke for berettiget til at affordre ham oplysninger om, på hvilke grunde han har bygget denne anholdelsesordre. Det er som sagt ikke min sag at kritisere hans optræden i så henseende.

Det næste spørgsmål er, om jeg billiger den behandlingsmåde, som er anvendt over for de anholdte. Dertil har jeg at bemærke først og fremmest dette, at der er ingen, der har klaget. Jeg har ikke modtaget nogensomhelst klage fra nogen i anledning af dette, og som følge deraf har jeg ikke haft nogensomhelst anledning til at beskæftige mig med dette spørgsmål. For at jeg skulde komme til at billige eller misbillige noget i denne retning, måtte der foreligge klage fra bestemte personer over bestemte ting, og over disse klager måtte der jo naturligvis gives den anklagede — i dette tilfælde politidirektøren — lejlighed til at ytre sig, og førend den anden part således er hørt, kan der ikke være spørgsmål om, at jeg kan billige eller misbillige noget vedrørende denne sag. Men der er, som sagt, indtil dette øjeblik ikke kommen nogen klage til mig, og hvad det angik, som den ærede taler fremkom med, ser jeg egentlig ikke efter hans ytringer — i det mindste står det som meget tvivlsomt — at der er noget som helst for de pågældende at klage over. Meget af det, den ærede forespørger anførte, er ting, der ikke kan gøres noget ved. Det, at arrestanterne anbringes på Kristianshavn, og at det som følge deraf er nødvendigt at transportere dem i omnibus frem og tilbage, lige som også de omtalte skabe, som man også tidligere har gjort til genstand for omtale her, er jo alt sammen en følge af det

almindelige og velbekendte faktum, som flere gange har foreligget i dette thing til forhandling, at Københavns arrestvæsen ikke er i tilfredsstillende stand. Men derfor er det, man er i begreb med at bygge ny arrester. Derfor er det, at dette thing for nogle år siden gav sit samtykke til en overenskomst, hvorefter Københavns magistrat påtog sig opførelsen af ny arrester både i umiddelbar nærhed af kriminal- og politirettens lokaler og andensteds. Et af de ojemed, man vil opnå ved denne plan, er at skaffe så mange arrester i umiddelbar nærhed af kriminalretten, at denne transport frem og tilbage så vidt mulig kan ophøre. Altså de klager, der hidrore fra det københavnske arrestvæsens almindelig utilfredsstillende tilstand, kan det ikke nytte at tage hensyn til. Og hvad det ærede medlem fremdeles anførte, kan jeg, som sagt, ikke have nogen mening om, thi jeg dommer ikke om ting, før jeg har hørt, hvad den anden part har at sige. Men i og for sig kan der ikke opstilles det princip, at man kan tillade arrestanterne at få mad tilbragt hjemme fra, thi det åbner muligheden for en kommunikation med omverdenen, som det ingenlunde altid kan tilstedes anholdte at have. Det er derfor i og for sig ikke noget, der uden videre kan anføres som bevis på slet eller utilbørlig behandling, at en sådan tilladelse er blevet negtet. Hvad klagerne over kosten angår, vil jeg spørge: Hvorledes kan man vido noget derom, når der ikke foreligger bestemte undersøgelser i den retning? Men så meget kan man sige sig selv, at den kost, som det offentlige yder arrestanter, der ikke selv kunne eller ville forskaffe sig noget, kan ikke være meget glimrende. Man er indskrænket til at skaffe dem, hvad man kan skaffe dem for de underholdspenge, som vedkommende kommune vil tilstå, hvilke forøvrigt flere steder ved justisministerens foranstaltning ere blevne satte ikke lidet op, men med hensyn til hvilke man ikke kan ove tvang mod kommunerne. Jeg kan derfor med hensyn til det andet punkt kun erklære, at når der foreligger bestemte klager, klager fra bestemte personer over bestemte ting, skal sagen

blive undersøgt fra min side, men så længe der ikke foreligger sådanne klager, kan jeg hverken udtale nogen billigelse eller misbilligelse i den henseende.

Jeg kan altså i henhold til, hvad jeg har udtalt, svare på den sidste del af forespørgselen, spørgsmålet om, hvad jeg agter at foretage mig i anledning af, hvad der er sket, at, hvad det første punkt angår, agter jeg slet intet at foretage, thi det vedkommer ikke mig. Dersom de pågældende ville klage over undersøgelsesdommerens fremgangsmåde, så må de henvende sig andensteds. Med hensyn til det andet punkt, den behandlingsmåde, der er anvendt over for de anholdte, er mit svar dette, at når der foreligger bestemte klager fra bestemte personer, så ville de blive undersøgte, men så længe der ikke foreligger sådanne klager, vil jeg intet foretage. . . .

LAURIDSEN: Der er særlig et punkt i den foreliggende forespørgsel, hvorom jeg ønsker at udtale mig. Det, der har givet mig anledning til at tage ordet, er hverken det første eller det sidste punkt i forespørgslen. Med Hensyn til disse punkter skal jeg foreløbig efter de oplysninger, der i øjeblikket foreligger, anerkende korrektheden af den ærede justisministers svar; der er efter lovgivningen ikke andet svar muligt. . . .

Det, der giver mig anledning til at tage ordet, er det andet stykke i denne forespørgsel, spørgsmålet om den behandlingsmåde, der anvendes over for de anholdte. Nu vil jeg strax gøre en enkelt bemærkning, nemlig den, at jeg ønsker at frigøre dette spørgsmål fra enhver personlig betragtning, frigøre det også overfor den i sagen nærmest implicerede undersøgelsesdommer; thi jeg føler mig overbevist om, at hans adfærd ikke i fjærneste måde er forskellig fra, hvad der foretages af den største del af dommerne mod anholdte. Det er derfor, jeg ikke ønsker, at de bemærkninger, som jeg gør om denne ting, skulle blive opfattede som bemærkninger, der ere rettede mod denne sag, men jeg mener, at her foreligger et punkt, som det er nødvendigt en gang bliver gjort til genstand for offentlig diskussion,

og som det er nødvendigt, tror jeg, at man foretager en rettelse ved. Det er den måde, hvorpå man i masser af tilfælde behandler de anholdte i anholdelsestiden. Det er en ting, som jeg har lagt mærke til i mangfoldige tilfælde, som jeg i mange tilfælde har haft lejlighed til at høre bag- efter således, at jeg tror, at man kan sige om de danske myndigheder, at under straffeeksekutionen udvise de som regel al den mildhed, der efter reglementet kan udvises, og i mange tilfælde måske lidt mere. Jeg har haft lejlighed til at tale med forskellige, som have udstået straf, og har altid hørt dem tale derom på en sådan måde, at min opmærksomhed er bleven henledet på den ganske overordenlige forskel, der er på den måde, hvorpå en mand bliver behandlet i varetægtsfængsel, og den måde, hvorpå han bliver behandlet, når straffeudsoningen kommer. Det er en ting, som efterhånden er bleven mig klar, og som næsten, tror jeg, hvis den kom udenfor denne sal, lod sig oplyse med vidner. I alt fald, hvis man vil anerkende, at et bevis kan tilvejebringes med tildels lovfaste og måske ganske ulovfaste vidner, kunde der fores fuldt bevis for, at der mange steder her i landet udvises under anholdelsen en adfærd mod de sigtede, som er fuldstændig urigtig og efter min mening også fuldstændig i strid med arrestreglementet. Arrestreglementet er, såvidt jeg ved, affattet på foranstaltning af et par mænd, der både theoretisk og praktisk havde kendskab til den ting og måtte forudsættes at kunne forstå det, hvorom der her er tale, idet det nemlig er fremkommet på foranstaltning af afdøde konferentsråd David og minister Ørsted. Nu er jeg efterhånden bleven overbevist om, at man for det første i strid med arrestreglementet næsten alle- vegne negter anholdte extraforplejning. Det er, ligesom der var en stiltiende overenskomst tilstede om, at det skulde være et supplement til den inkvisitoriske maxime, at man negter dem enhver extraforplejning og mange gange an- vender en methode, som faktisk er sult. Det er denne me- thode per modum sult, mod hvilken jeg mener, at det er rigtigt at udtale sig. Jeg mener, at det er rigtigt en gang

at få denne sag draget frem og få opmærksomheden henledet på den. Det er en slags stiltiende overenskomst og en ting, som finder sted de fleste steder, at man negter de anholdte extraforplejning, lige indtil bekendelsen har fundet sted. Dette er efter min mening fuldstændigt i strid med den lovgivning, vi have om arrestvæsenet, og også fuldstændig i strid med varetægtens hensigt. Varetægtens hensigt er nemlig frihedens berøvelse og isolation, men varetægtsfængslets mening omfatter ikke mere end netop disse to ting, og jeg forstår ikke, hvorledes man kan bringe negtelse af extraforplejning, hvor der ikke foreligger disciplinær forseelse, i overensstemmelse med arrestreglementet. Jeg ser ikke, hvorledes det vil være muligt at gøre det. Men i virkeligheden og praktisk turde forholdet være dette, at — uden at jeg derved vil sige, at undersøgelsesdommeren gør sig det klart — opfattes her i landet det, at den sigtede ikke strax tilstår, som en disciplinær forseelse af den gennemeste art, en disciplinær forseelse, der medfører, at man er berettiget til at negte ham enhversomhelst extra behagelighed, og at man gør det. Men den ting er ikke rigtig, det er noget, man må se at komme bort fra, og det skulde interessere mig, om den højtærede justisminister, der vistnok med rette har ord for at være landets skarpsindigste jurist, skulde kunne bringe denne fremgangsmåde, som jeg er overbevist om er almindelig praxis her i landet, i overensstemmelse med arrestreglementet. Men kan han ikke det, og jeg tror ikke, at det lader sig gøre, forekommer det mig, at så var det rigtigst, om der fra ministeriets side ved et cirkulære eller på anden måde blev gjort opmærksom på, at denne ting ikke er lovlig, ikke i overensstemmelse med lovgivningen og heller ikke med humaniteten. Thi det skulde interessere mig at høre, om man, når man ikke ud fra den positive lovgivning kan forsvare disse ting, da fra sagens natur og fra humanitetens og retfærdighedens grundsætninger vilde være i stand til at forsvare, hvad der finder sted. Jeg vil iøvrigt sige, at på mange måder er det danske arrestvæsen i høj grad uheldigt ordnet, fordi

arrestvæsenet i reglen er i hænderne på en mand, der står direkte under dommeren som politibetjent, på en betjent altså, der naturlig må komme til at opfatte sin stilling som en tjenende stilling under dommeren. Dertil er nu i de fleste tilfælde intet at sige. Det følger af den måde, hvorpå administrationen og domsmyndighederne her i landet er samlet, og så længe det er indrettet som det er, lader det sig vanskelig hindre uden overordenligt betydelige bekostninger. Jeg skal indrømme, at det på dette punkt vil være den højtærede justisminister muligt at sige: Ja, bevilg pengene og lad os få adskilt retsplejen fra forvaltningen her i landet med større retskredse og større fængsler, så komme vi ud over denne ting, og så behøve vi ikke at have en politibetjent til at våge over dem, som ere i arrest, så kunde man anvende en civil og uafhængig mand. Det lader sig ikke negte, at en civil og uafhængig mand er et bedre værn for hævdelse af arrestreglementet til fordel for den anholdte, end en politibetjent kan være, som jo i mange tilfælde har en underordnet stilling under dommeren og i landjurisdiktionen i virkeligheden næsten er dommerens tjener. Det er en selvfølgelig og letforståelig ting. Men jeg skal indrømme, at det for landets vedkommende vilde være forbundet med overordenlig store bekostninger. For mit vedkommende er jeg nu villig til at yde disse bekostninger, til — hvis det lå for — at stemme for disse bekostninger, fordi jeg mener, at det er statens første pligt at gennemføre en fornuftig retsordning og at sørge for, at den anholdte ikke underkastes extra tvangsmidler eller forulempes mere end nødvendigt efter undersøgelsens beskaffenhed, inden hans dom er falden, og jeg ser ikke, at vort land, der jo på mange områder har vist sig som et land, der har godt råd, ikke skulde have råd også til dette. Som sagt, der er i sin tid fra den ærede justisminister forelagt et forslag i denne retning, og derfor kan man ikke komme tilbage dertil for landets vedkommende i dette øjeblik, fordi der lader dadlen sig ikke rette mod nogen bestemt, men derimod for Københavns vedkommende er det

min overbevisning, at der lader tingene sig indrette anderledes. Da København har så store fængsler, var det naturligt, at de ikke vedblev at sortere under politiet, det var naturligt, at alle funktionærer ved disse fængsler ikke vedblev at være politibetjente. Thi man kan sige, hvad man vil, og jeg skal ikke rette noget som helst personligt udfald mod de københavnske politifunktionærer, under hvem fængslerne her i byen sortere, men forholdet bliver i virkeligheden det, at den omstændighed, at betjentene på grund af hele deres livsstilling ganske naturligt, om jeg så må sige, blive anholdelsesbetjente gennem hele deres liv eller det meste af det, og den omstændighed, at dommerne vedvarende blive undersøgelsesdommere, må indvirke således på disse menneskers psykologiske habitus, at de altid naturligt komme til den opfattelse, at de anse den anholdte eller sigtede for skyldig. Derfor er muligheden for, at der indirekte kan udøves tvang, og at arrestreglementet ikke overholdes overfor den anholdte, i høj grad tilstede under den ordning, vi have, og derfor forekommer det mig, at det da vilde være i høj grad ønskeligt, om man skilte arrestvæsenet ud og overantvordede det i andre hænder. Jeg tror, det vilde være den fornuftigste og rigtigste ordning, både for domstolene og politiet og ikke mindst for de anholdte, for dem, der skulle anbringes i fængslerne. Dette er imidlertid kun en bibemærkning, men det, jeg ønsker at sige, og det, der forekommer mig rigtigst at drage frem i denne sag, er en ting, som jeg tror kan gøres uden forandring i lovgivningen, og som det også forekommer mig kan finde sted, uden at man behøver at komme ind på spørgsmålet om retsplejen i almindelighed, og det er, at man gør noget for, at arrestreglementet bliver hævdet, gør noget for, at man vender tilbage til det princip, at varetægtsfængsel ikke skal være andet end en isolation og frihedsberøvelse, og at det ikke bliver, som det nu på mange steder er blevet. Jeg tror ikke, at man kan komme bort fra, eller at det er muligt at komme ud over, at her er et svagt sted i den danske retspleje af overordenlig væsenlig

betydning, nemlig det torturmæssige supplement til inkvisitionsmaximen. Det er urigtigt, at dette er tilfældet, og derfor er det, der mest interesserer mig i denne forhandling, og som jeg mest ønsker, at man må komme til, at man får noget ud af punkt 2 i forespørgslen, at det kunde lykkes at få den højtærede justisminister til gennem et cirkulære eller på anden måde at henlede opmærksomheden på, at det er ulovligt og uberettiget at negte en anholdt extraforplejning, når han ikke har gjort sig skyldig i nogen virkelig disciplinær forseelse. Tillige turde der måske være anledning til samtidig at henlede opmærksomheden på, at den føde, der ydes de anholdte, skal være den lovmæssig foreskrevne, thi jeg er bange for, at de — jeg sigter ingen — i mange tilfælde ikke få dette, jeg vil i alt fald kunne fremføre ganske vist ikke fuldgyldige vidner, men dog vidner, som have sagt, at der var en væsenlig forskel på den fangekost, de fik, medens de vare anholdte, og den fangekost, der blev tildelt dem som straf. Det vilde være rigtigt, om den højtærede justisminister tog dette under overvejelse, og jeg antager ikke, at den højtærede justisminister skulde anse det for at ligge udenfor sine opgaver at blande sig i den slags ting, det forekommer i alt fald mig, at det er en ting, der absolut sorterer under ham. Han er i stand til derved at fjerne en bråd fra den nuværende retspleje. Han vil kunne foretage det rent administrativt, og han vil derved fjerne mange klager, klager, der have en overordentlig stor betydning, ja, som måske er dem, der mand og mand imellem have størst betydning mod det nuværende retssystem. Det er derfor, at jeg tillader mig at henstille til ham, at det danske fængselsvæsen som helhed og særlig det københavnske bliver optaget til ny overvejelse og helst taget ud af politiets hænder, således at man kan vende tilbage til det, som jeg tror er meningen med arrestreglementet og ganske overensstemmende med dets ordlyd. Det er dette, jeg meget vilde ønske, at denne diskussion kunde bidrage til, samt til, at der bliver givet pålæg om, at man ikke er berettiget til at negte den anholdte extraforplejning.

Jeg vil også håbe, at der kommer en virkelig forbedring i den føde, som de anholdte her i landet i mange tilfælde nyde. Denne føde er ikke nogen lukullisk føde, og når den så ovenikøbet, hvad jeg er bange for sker i mange tilfælde, afknaptes, bliver det en overordenlig dårlig middag og en sparsom aftensmad og frokost, der gives de pågældende. Dette er urigtigt, det er ikke nødvendigt, og det er ikke overensstemmende med varetægtsfængslets hensigt. Jeg tror ikke, det lader sig forsvare, og jeg vilde ønske, at det måtte blive anderledes. —

Endelig skal her anføres den del af arrestreglementet af 7 maj 1846, som hedder »Reglement for arrestanterne.«

§ 1. Enhver arrestant skal, med mindre vedkommende politimester derfra dispenserer, cfr. litr. D § 11, strax ved sin ankomst i arresten visiteres og fratages foruden de rede penge, han måtte have hos sig, enhver ting, hvormed han kunde gøre sig og andre skade, ligesom også alt, hvad der enten måtte findes tjenligt til sagens oplysning, eller som det måtte være uforeneligt med den i arresthuset indførte orden at lade ham beholde.

§ 2. Alt, hvad en arrestant findes i besiddelse af, skal nøjagtigen specificeres i en dertil indrettet protokol, og specifikationen, efter at være forelæst arrestanten, underskrives af ham, i al fald, hvis han ikke kan skrive, med påholden pen.

§ 3. Arrestanten maa ikke forstyrre den strenge orden og rolighed, som bør finde sted i arresthuset, det være sig ved støjen, syngen, råben, ved opkryben i vinduerne, banken på døre eller deslige, og ligesom arrestanterne ikke uden særlig tilladelse tør sætte sig i forbindelse med nogen udenfor arrestbygningen, således skal det i særdeleshed være dem, der hensidde i forskellige lokaler, forbudt at have forbindelse med hverandre indbyrdes. Det er arrestanten fremdeles forbudt, ved at skrive, male eller kradse på vægge og døre eller på nogensomhelst anden måde at tilsmudske arrestlokalet, ligesom det ikke mindre er ham forbudt at bedærve eller ødelægge inventariet og at forvanske de til forarbejdning leverede materialier. Endelig skal arrestanten nøje holde sig de angående renligheden, såvel med hensyn til hans person som med hensyn til arrestlokalet og inventariet, gældende regler efterrettelig.

§ 4. Når flere arrestanter hensidde i det samme lokale eller træffe sammen på ét sted, må de ikke indbyrdes tilføje hverandre fornærmelser,

enten i ord eller gerning, ej heller nogensinde afhænde eller bortbytte deres klædningsstykker o. a. d.

§ 5. For ethvert brud på disciplinen vil den eller de pågældende blive draget til ansvar, og forsåvidt overtrædelsen ej er så grov, at den kvalificerer sig til offentlig påtale, vil vedkommende efter omstændighederne være at anse med berøvelse af midler til beskæftigelse eller af lys om aftenen, forsåvidt sådant tidligere har været de paagældende indrømmet, fortabelse af rettigheden til extraforplejning eller korporlig revselse med 3 til 15 rottingslag, alt ifølge politimesterens efter foregående undersøgelse afgivne resolution; og indtil denne kan indhentes, villo de ustyrlige, når rolighed ikke på anden måde er at tilvejebringe, foreløbigt blive at behøge med en spændetroje eller en spændesele, hvilken også indtil 24 timer, efter politimesterens bestemmelse, kan anvendes som straf i henhold til reglementets litr. B § 12.

§ 6. Hvor forplejningen ikke bliver givet arrestanten in natura, vil han dagligen erholde de anordnede forplejningspenge udbetalt, for hvilke gode og forsvarlige fødemidler skulle besørges indkøbte. Brøddportionerne villo, som forhen, altid blive leverede in natura, 1 pd. for hvor varetrægsarrestant og 2 pd. for hver vand og brødarrestant. Fremdeles villo arrestanterne, forsåvidt, de ikke hensidde på vand og brød eller i simpelt fængsel på sædvanlig fangekost, mod betaling efter gangbare priser kunne forskafe sig andre fødemidler som extraforplejning.

§ 7. Nydelsen af brændevin eller andre spirituøse drikke, ligesom brugen af røgtobak tilstodes ikke uden med fængselsbestyrerens samtykke eller efter lægens ordination.

§ 8. Men hensyn til renligheden bliver følgende at iagttage. Ved den i § 1 omhandlede visitation på arrestantens person ved ankomsten i arresten, skal tillige renlighedstilstanden undersøges, og såfremt det måtte være nødvendigt, skal arrestanten, forinden han indsettes i et arrestnummer, være pligtig at vaske, rense og kæmme sig, lade sig klippe og barbere, samt føre i bad, forsåvidt sådant haves, alt efter som omstændighederne måtte udfordre det, ligesom den pågældende også, såfremt klædningsstykker måtte mangle ham, eller samme formedelst smuds eller slid findes ubrugelige, bliver at forsyne med det fornødne. Hver morgen skal arrestanten vaske sig og rede sit hår m. v. Under opholdet i arresten skal arrestanten have en gang om ugen ren skjorte eller særk, rent halstørklæde og rene strømper; rene lagener til sengen gives om sommeren hver 4de uge, og om vinteren hver 6te, og, så ofte det anses fornødent, rene håndklæder, vår til sengemadratterne og ny halm til disse. Så ofte rent tøj leveres arrestanterne, have de ordenligen at aflevere det smudsige. Arrestanterne bør vaske og rengøre den arrest, hvori de hensidde, samt deres inventarium m. v. til de tider, det efter vejrligets og årstidens beskaffenhed bliver

dem pålagt; endvidere bør de hver morgen rede og oplægge deres sengo. De have at omgås ordenlig med inventariet og henlægge hvert stykke på sit sted, samt stedse i deres klædedragt at iagttage den fornødne orden og anstændighed.

Ligesom imidlertid politimesteren kan dispensere fra den ovenanførte kontrol med arrestantens personlige renlighed, når det fremgår af dennes livsstilling og personlighed, at et sligt tilsyn er overflødigt, således skal det også være de arrestanter, der have de fornødne midler dertil, uformet at overlade til arrestforvareren at drage omsorg for deres arrestlokalers og utensiliers rengørelse og deres senges opredning, mod en billig godtgørelse efter politimesterens bestemmelse, der i intet tilfælde må overskrides.

§ 9. Ingen arrestant må, medmindre dertil af politimesteren på grund af særegne omstændigheder og navnlig med hensyn til den pågældendes alder eller svagelighed gives særlig tilladelse, benytte sin sengo eller køje om dagen til at ligge i, hvorfor denne af arrestforvareren ved morgenvisitationen vil blive tillåst eller på anden måde gjort utilgængelig. Han er derfor pligtig til, strax, efter at han er stået op til den for arresten bestemte tid (efr. litr. B § 18), at rede sin sengo eller tilsnøre sin køje, for at arrestforvareren kan varetage, hvad der med hensyn til arrestantens natteleje påligger denne.

§ 10. Enhver arrestant, der frivilligen vil påtage sig det, skal, når den undersøgende dommer ikke af særdeles grunde forbyder det, såvidt muligt beskæftiges med et eller andet passende arbejde, såsom værkpudsning, spind, syning, strikning o. desl.; og ligeledes vil det blive tilladt de i enkeltecellerne hensiddende arrestanter, der have lært en kunst eller et håndværk, at udøve dette i arresten, for såvidt det kan ske uden skade for den indførte orden og de bestående regler.

§ 11. Arbejdsprovenuet, med fradrag af alle udgifterne, tilfalder arrestanterne, som kunne anvende det til ekstraforplejning, til fordel for deres familie, eller lade det oplægge, indtil de i sin tid udgå af arresten, og for at enhver kan forvisse sig om, hvor stort et beløb der tilkommer ham, skal den pågældende, på forlangende, gives den fornødne oplysning herom.

§ 12. Det anbefales arrestanterne, fornemmeligen på søn- og helligdagene, flittigen at læse i de til inventariet hørende bøger, og med den undersøgende dommers samtykke kunne de forvente, at læsningen af andre gode og nyttige bøger også vil vorde dem tilladt.

§ 13. Uagtet arrestanten i almindelighed ikke må modtage besøg af andre end af præsten, lægen og sin beskikkede sagfører, kan han dog, i særdeleshed når de mod ham indledede undersøgelser ere tilendebragte, med politimesterens samtykke forvente tilladelse til at tale med

sin nærmeste familie og med sine venner, hvorved dog efter omstændighederne den indskrænkning kan være forbundet, at det kun må ske i arrestforvarerens overværelse.

§ 14. Arrestanten skal holde sig de af lægen anordnede sundhedsregler efterrettelig og nøjagtigen bruge de af ham anordnede lægemidler. Såfremt der måtte påkomme en arrestant, der hensidder i en enkeltcelle, nogen øjeblikkelig svaghed, eller han måtte have noget nødvendigt at andrage, kan han ved at ringe på den klokke, der er anbragt i enhver af disse celler, tilkalde opsynet.

§ 15. Forsåvidt vejrliget og årstiden måtte tillade det, vil enhver arrestant, hvis helbreds tilstand ej er til hinder derfor, dagligen to gange, en halv time hver gang, blive nedladt i gården for at bevæge sig og drage frisk luft.

§ 16. Da arrestanten i varetægtsarresten ikke skal udsættes for et større onde end det, der er en nødvendig følge af hans friheds indskrænkning og hans persons bevogtning, indtil hans skæbne ved dom er afgjort, vil det ikke blive ham forment, såfremt han har midlerne dertil, at forskaffe sig anden eller bedre forplejning end den reglementerede, lige så lidt som at lade indføre til sig i arresten sengklæder, effekter eller klædningsstykker, der måtte anses at være til nytte eller bekvemmelighed; men denne tilladelse vil dog kun blive tilstået, forsåvidt den kan bestå med den orden og det mådehold, der nødvendigvis bør finde sted i et arresthus, hvilket politimesteren i ethvert enkelt tilfælde har at afgøre.

Forbudet mod nydelsen af brændevin og andre spirituøse drikke, samt af røgtobak, uden politimesterens samtykke eller udenfor dettes grænser, vil også her komme til anvendelse.

§ 17. Skulde en arrestant tro sig forurettet og derom vil føre klage, ligesom også når han ellers måtte have noget andragende eller nogen meddelelse at gøre, kan han begære sig fremstillet for politimesteren, der, forsåvidt arrestantens besværing er adresseret til overøvrigheden, vil have at besørge den afsendt med sin erklæring derover. Skulde han ønske at få den undersøgende dommer, sin beskikkede sagsfører, præsten eller lægen i tale, har han at anmeldte sådant for arrestforvareren, som i den anledning er givet de behørigte forskrifter.

§ 18. Ingen arrestant må uden politimesterens tilladelse have afbenyttelse af skrivematerialier eller uden hans samtykke afsende noget skriftligt.

§ 19. Til efterretning og indskærpelse for arrestanterne skulde de her givne bestemmelser særskilt aftrykkes og opslås i hvert arrestkammer.

Når den del af arrestreglementet, der særligt angår arrestanternes forhold og stilling i arresten, er aftrykt foran,

er det sket, fordi det vil fremgå af dette, at det afsnit ikke egentlig bærer nogen skyld for den rejste beklagelse. Det bærer, ligesom også de øvrige dele af arrestreglementet, i så høj grad vidnesbyrd om den humane ånd, der var den tids og de mænds, der have affattet det, og om disse mænds omsigt og indsigt på dette område. I det store hele kan der ikke siges at trænges til nogen væsentlig forandring eller forbedring i så henseende.

Blev det blot håndhævet og udført overensstemmende med hensigten, vilde der næppe komme til at lyde mange beklagelser. Men deri ligger, som det foran er påvist, netop ulykken, at dette ikke altid er tilfældet, eller, og det er desværre næppe for meget sagt, at det i de fleste tilfælde ikke sker. Grunden dertil ligger på den anden side ganske vist ikke såmeget hos de personer, som i øjeblikket have overledelsen af de enkelte arresthuse, som i den praxis, der i tidens løb har udviklet sig dels på grund af vor ejendommelige ordning, at politimester og dommer ere en person, dels på grund af manglende anvisning og kontrol og dels på grund af de elementer, hvoraf arrestforvarerstillingen beklædes.

Den sidste grund vil enhver med lidt blik for sagen snart få øje på blot ved at besøge nogle arresthuse. Jeg har set smukke, ny, vel indrettede arresthuse, hvor man strax folte den uhyre afstand mellem den ydre indretning og opsynet, der skulde anvende den. Fangerne lufte i cellegårdene, hvis døre, der sidde i den smalle ende af strålegårdene tæt ved siden af hinanden, ikke ere lukkede. Medens arrestforvareren sidder i sit kontor, skal hans pige fra køkkenvinduet passe på fangerne. Naturligvis talte fangerne sammen, hvad pigen et øjeblik efter mældte. Et andet sted har arrestforvareren kun opmærksomhed for den elektriske alarmklokke, der mælder ham, når en fange søger at undvige gennem celledøren. Et tredje sted spiller opsynet (der er flere betjente) kort og ryger tobak i tjenestetiden. Disse eksempler kunne forøges i ikke ringe grad.

Og nu den anden grund, kontrollen, hvorledes kan

den blive effektiv? Politimesteren kolliderer med sin anden egenskab som dommer, derpå har der jo endog ligget klare beviser for offentligheden. Lægens tilsyn kunde være af betydning, men det vil i mange tilfælde kun være af ringe betydning, særligt hvis han ikke opfylder sin instrux, og derpå er der også eksempler. Præstens tilsyn er ifølge forholdenes natur og reglementets bestemmelser af meget ringe betydning, og amtmandens årlige tilsyn sågodtsom betydningsløst.

Overinspektøren for fængselsvæsenet skal også føre et tilsyn, men dette kan på grund af forholdene og arresthusenes store antal ikke blive indgående, hvilket også fremgår af den før omtalte beretning fra 1871.

Og dog er det alene på dette ene punkt, tilsynet, at et skridt henimod en reform af vort arrestvæsen lader sig iværksætte. I alt øvrigt er nemlig en reform så inderlig knyttet til ordningen af retsplejen, at den må afvente denne.

Københavns arresthus bør uomtvistelig underlægges en særlig inspektør eller bestyrer, der er fagmand og kan ofre sig helt til sagen. Hvorledes kan man overhovedet mene, at et fængsel, der er ligeså omfangsrigt som de fleste strafanstalter, kan styres af en mand, hans dygtighed og ihærdighed ufortalt, der har nok i sin øvrige gerning og derfor nødvendigvis må overlade meget til sine underordnede, af hvilke ingen har særlig fagdannelse? Hvis der for de øvrige arresthuse ansattes en overinspektør for fængselsvæsenet, vilde en sådan mand igennem sin fagdannelse, thi denne måtte blive en forudsætning, snart få en betydning, som vilde spores i hvert enkelt arresthus. Og endelig, da vore arresthuse ere kommunale indretninger i en vis forstand, hvorfor ikke lade kommunerne føre et lokalt tilsyn gennem udvalgte mænd i kommunerne? Ved denne sidste forholdsregel kom man ikke blot i overensstemmelse med forholdene i andre på dette område vidt udviklede stater, f. ex. England, men man kom også derved til at knytte befolkningen mere til sagen. Overhovedet er det beklageligt, at befolkningen hos os nærer så ringe interesse

for og ofte vrang forestillinger om vore penitentiære institutioner. Grunden ligger, tror jeg, væsenlig deri, at staten gør så overordentlig lidt for at knytte befolkningens interesse til disse institutioner. Et kommunalt tilsyn med arresthusene i forbindelse med et effektivt officielt vil utvivlsomt være et fremskridt af indgribende betydning.

FR. STUCKENBERG.

Dødsstraf fuldbyrdet ved elektricitet.

Det er betegnende, at hver gang dødsstraffen idømmes eller fuldbyrdes eller overhovedet kommer på tale, er det ligesom folkenes eller samfundenes samvittighed bliver berørt deraf. Det er ligesom man i sit stille sind dog ikke er ganske vel ved fremdeles at fuldbyrde en straf, hvis opmindelse fra den barbariske tid ikke lader sig negte, i civiliserede og humane samfund.

Og dødsstraffen er jo den sidste af en gammel tids barbariske straffe, som endnu er bibeholdt i nogle civiliserede stater. En rå tidsalder med stor afstand mellem højbåren og træl, rig og fattig, mellem krænkelsen af de førstes ejendom og tro og krænkelsen af de sidstes legemer og sjæle bragte de mange barbariske straffe, hvoraf den tid betjente sig, med sig. Iblandt disse havde dødsstraffen en udbredt anvendelse selv for ubetydelige ejendomsindgreb.

At disse straffe måtte fuldbyrdes offentligt lå i deres karakter. Det var jo ikke blot synderen, der skulde pines og skæmmes. Den store hob måtte være vidne dertil, den skulde jo advares og skræmmes fra at forbryde sig. Efter tidens opfattelse var den jo den mest syndefulde del af menneskeheden, enhver af dens midte måtte kunne ventes at handle som den synder, der straffedes. Ved ingen af den

tids straffe var den offentlige fuldbyrdelse mere nødvendig end ved dødsstraffens. Man vilde jo gøre indtryk gennem råheden.

I Kristian d. IVs tid begyndte den tidligere hyppige anvendelse af dødsstraf at blive mindre; det er dog endnu ikke 50 år siden, at resterne af de øvrige rå straffemåder faldt bort, og som sidste rest står, som alt sagt, dødsstraffen endnu tilbage.

Vor tid har en skræk for at kaldes rå, der kan næsten ikke siges noget værre, mere nedsættende om personer eller folk, end at de vise råhed. Tiden vil være human, men den har dog ikke mod til at skille sig af med dødsstraffen. Man begrænser dens anvendelse til få, alvorligere forbrydelser, og så udfører man som oftest alligevel ikke straffen i de givne tilfælde, hvor den idømmes. Men derved forvirrer man begreberne og gør straffen betydningsløs. Den udviste humanitet bliver i det sjældne tilfælde, hvor straffetrusselen udføres, næsten til inhumanitet.

Man har også forsøgt en anden udvej, netop i erkendelsen af dødsstraffens råhed og dens demoraliserende indflydelse på mængden, når den fuldbyrdes offentligt. Man lader fuldbyrdelsen foregå hemmeligt, det vil sige indenfor fængslets mure, udenfor den store hobs påsyn. Derved kaster man et slør over råheden, og hoben lider idetmindste intet ved den fremgangsmåde. Men ligesom straffen derved mister sin oprindelige karakter at virke advarende og skrækkende på mængden, taber den også sin betydning, idet mængden ikke ret fæster lid til, at fuldbyrdelsen virkelig er foregået.

I dødsstraffens blomstringstid var galgen hos os, og vel overalt, den almindelige form for fuldbyrdelsen, i hvert fald lige over for menigmand. Denne form har holdt sig indtil vore dage i flere lande, således i England. Derfra er den gået over til de forenede Stater i Amerika. På den ene side kan det vel forklares, at disse forholdsvis unge stater, som have været samlingsplads for meget af Europas bærme, have været betænkelige ved at afskaffe dødsstraffen,

som de nu engang havde taget i arv. På den anden side er det, netop fordi de ikke have nogen lang tradition at se hen til, og på grund af deres hele, raske udvikling forståeligt, at spørgsmålet om en forandret fuldbyrdelsesmåde har kunnet opstå netop der.

I 1885 udtalte præsidenten for staten New-York, at henrettelsen af forbryderen ved hængning er kommen til os gennem middelalderens mørke tider, og det er vel et spørgsmål, om ikke vor tids videnskab vil kunne finde en måde at berøve den dødsdømte livet på, som er mindre barbarisk end den nuværende ved hængning. Dette førte til nedsættelsen af en kommission, som i 1888 afgav en betænkning til fordel for en forandret henrettelsesmåde. I mellemtiden forelå et temmeligt opvækkende eksempel på en mislykket hængning i England. Dr. BLEYER erklærede i kommissionen hængning for en ufuldkommen, smertelig og grusom måde at berøve livet på. Han foreslog elektricitet, indsprøjtning under huden af en stærk morfindose på mindst 6 gram, kloroformering, anvendelse af blåsyre. Fra anden side foresloges at dræbe den dødsdømte i hans celle ved kuloxydgas.

Resultatet blev, at det vedtoges fra 1 januar d. å. at fuldbyrde dødsstraf ved elektricitet. Ifølge en meddelelse i bladene er for kort tid siden den første dødsstraf fuldbyrdet i overensstemmelse med den vedtagne beslutning, altså ved elektricitet. Fuldbyrdelsen siges foretaget, omtrent som det alt tidligere er blevet fremstillet i et illustreret blad, på den måde, at den domfældte er anbragt på en armstol med metalsæde, med arme og ben fæstede med metalbånd til stolens arme og ben. På stolens hovedstykke er anbragt et opad og nedad bevægeligt metalstykke, som altså lader sig rette efter den domfældtes højde, en lignende indretning som den, der findes på barberstole. Til dette metalstykke fæstes hovedet med en metalbøjle om panden. Stolens forskellige metaldele, sædet og hovedstykket, sættes i forbindelse med en kraftig elektricitet udvik-

lende maskine. I det givne øjeblik sættes den elektriske strøm i bevægelse, og dødsstraffen fuldbyrdes.

Om fuldbyrdelse af dødsstraf har en fransk fysiolog PAUL LOYE udgivet en bog »doden ved halshugning«. Han behandler deri også spørgsmålet, om der er god grund til at indføre fuldbyrdelse af dødsstraf ved elektricitet (fulguration). Efter det norske tidsskrift »Naturen« no. 10, 1888, gengives det resultat, forfatteren kommer til, og som han kortelig angiver således:

»Det afhuggede hoved viser ikke det ringeste tegn til sjæleligt liv fra det øjeblik af, da det er skilt fra kroppen. Oftest er ansigtstrækkene aldeles ubevægelige. Undertiden indtræder dog inden forløbet af et eller to minutter nogle sammentrækninger; men disse bevægelser er ikke bevidste handlinger; de viser kun, at en svag reflexvirksomhed og bevægeevne for et øjeblik er vendt tilbage hos visse underordnede nervecentre. For de iagttagere, som har været mindst forudindtagne, har de halshuggedes ansigtsudtryk aldrig vist et eneste tydeligt tegn på bevidst liv: udtrykket har aldrig lignet udtrykket hos en, der føler eller lider.

Strax efter halshugningen befinder i virkeligheden hovedet sig under fysiologiske forhold, som gør al sjælelig virksomhed umulig. Det rigelige blodtab og blodtrykkets pludselige mindskning gør, at al psykologisk virksomhed øjeblikkelig umuliggøres, og den voldsomme irritation af rygmærven hjælper yderligere til, at alt bevidst liv momentant ophører. Tilintetgørelsen af »jeg'et« må derfor antages at finde sted umiddelbart efter, at hovedet er skilt fra kroppen.

Det er videre sandsynligt, at det vilde være umuligt, endog kun for et øjeblik, at genoplive den åndelige virksomhed, og det selv om man strax efter halsens overhugning forsøgte på det, f. ex. ved indsprøjtning af blod.

Døden i lovens betydning, det vil sige tilintetgørelsen af alt bevidst liv, indtræder i samme øjeblik som øxen falder. Filantroperne og moralisterne kan derfor slå sig

tiltåls: henrettelse ved halshugning er ingen pinefuld døds-
måde.

Den henrettelsesmåde, som skal tilfredsstille humani-
tetens fordringer, må opfylde to fordringer: det bevidste
livs ophør må indtræde øjeblikkeligt og uigenkaldeligt. Det
er uden betydning, om hjertet vedbliver at slå, om ner-
verne beholder sin evne til at fremkalde uvilkårlige bevæ-
gelser, og om musklerne er istand til at trække sig sam-
men, når kun den åndelige virksomhed er tilintetgjort. De
øvrige livsfunktioner behøver ikke jurister eller moralister
at bryde sig om eller at lade sig forurolige af. Vi bruger
altid lang tid til at dø helt og holdent, og vore forskellige
væv ophører altid et efter et sin virksomhed. Det væsent-
lige er derfor kun, at de nervecentre, som behersker for-
standen og viljen, blir forstyrrede og tilintetgjorte så plud-
selig som mulig.

Af alle de henrettelsesmåder, som er i brug hos de
forskellige folk (hængning, kvælning, skydning, halshugning),
er det ubestrideligt halshugningen, som bedst tilfredsstiller
de to nævnte fordringer. Den bevirker, at det sjælelige
liv øjeblikkelig tilintetgøres, og den gør det umuligt, at
bevidstheden kan vende tilbage. Efter henrettelse på de
andre måder, og særlig efter hængning, har det derimod
hændt, at vedkommende før nogle øjeblikke atter er vendt
tilbage til livet.

Frygten for, at døden ikke skal være øjeblikkelig og
uigenkaldelig efter kvælning, hængning eller endog hals-
hugning, har gjort, at man i humanitetens navn har søgt
efter henrettelsesmetoder, som skulde være i stand til at
tilfredsstille de ideale fordringer. Det var da naturligt, at
man måtte komme til at tænke på elektriciteten: de ulykkes-
tilfælde, som lynet eller den elektriske strøm undertiden
har forvoldt, synes i virkeligheden at vise, at denne mo-
derne naturkraft i et øjeblik formår at tilintetgøre ethvert
spor af sjæleligt liv.

Den offentlige mening har derfor vist sig tilbøjelig til
at kræve guillottinen afløst af fulgurationen, og amerikanerne,

som ere hurtige i sine fremskridt, har besluttet, at de dødsdomte skal aflives ved det elektriske stød.

Vi ved imidlertid endnu lidet om, hvorledes det elektriske stød fremkalder døden. Om det end i enkelte tilfælde ganske pludseligt har udslukket livet, så er i andre tilfælde hjerteslaget vendt tilbage og bevidstheden vågnet op igen efter stødet. Elektricitetens virkning er videre højst forskellig alt efter den modstand, vedkommende individs legeme gør mod strømmens gennemgang: den strøm, som dræber ét menneske, frembringer hos det andet kun rent forbigående ulemper. For vi kender strømmens virkninger bedre, end vi nu gør, har vi derfor ingen ret til at udsætte den dødsdomte for dens usikre påvirkning.

Og fulgurationen vil ikke, så kraftig dens virkning end synes at være, fremkalde døden med større hurtighed eller større sikkerhed, end halshugningen gør. Den elektriske strøms dræbende virkning beror på, at den ophæver nervecentrernes virksomhed. På samme måde virker også halshugningen og det i den stærkest mulige grad. Men halshugningen har den store fordel fremfor fulgurationen, at den berøver legemet det blod, som er nødvendigt til underhold af nervecentrernes virksomhed, og at den følgelig gør det umuligt for disse at genoptage sine funktioner. Det er derimod ikke umuligt, at bevidstheden efter fulguration kunde vende tilbage.

Hvorfor skulde man da lade fulgurationen træde istedenfor guillotinen?

Hvad selve følelsen af smerte angår står begge døds måder, så vidt vi kan skønne, lige, idet den smerte, aflugningen af halsen frembringer, ikke får tid til at blive følt. Den eneste fysiske smerte, patienten føler, kommer af legemets stilling på blokken og båndene om arme og ben; mindre kan det ikke være. Den virkelige smerte, det er rædselen, angsten for at dø, og den kan ikke fjærnes af nogen henrettelsesmåde, da loven ikke tillader at lade døden ramme den domte, uden at han ved om det.«

Hvad enten nu amerikanerne have ret, når de fore-

trække fulguration for hængning, eller den franske fysiologs standpunkt er mest holdbart, at fulgurationen er mindre sikker end halshugning, så er dommen over dødsstraffen som den sidste af fortidens rå straffe dog ikke røkket derved. Fulgurationen, som vistnok foregår i et eller andet rum i selve fængslet, gør dødsstraffen end mere lydlos ligeoverfor det store publikum, og straffen taber i så henseende end mere i betydning.

Jo mere vi overhovedet fjærne os fra dødsstraffens råhed i ydre væsen og form, desto mere bliver kun hensynet til den dødsdømte forbryder tilbage. Og det er i grunden i vor tid kærnepunktet i dødsstraffen. Om dens afskaffelse af hensyn til ham er alt, hvad der kan siges til fordel derfor, sagt så ofte. For ham har dødsstraffens fuldbyrdelsesmåde kun ringe betydning, når den iøvrigt er lige afgørende for liv og død. Hvilken måde man end vælger, vil hans sjæleangst hverken forringes eller forøges, denne sjæleangst, der, som den franske fysiolog også siger, er den virkelige smerte ved dødsstraffen.

I den foran anførte udtalelse af præsidenten for Staten New-York siger han, at dødsstraf ved hængning er kommen til os gennem den mørke middelalder — men det mørke ligger ikke mindre i fulgurationen, som i virkeligheden kun lader samfundet glide lettere over afgørelsen, for det mørke ligger og bliver liggende, hvad form man så vil vælge, i at slå et menneske ihjel, og det foler samfundet meget godt.

FR. STUCKENBERG.

Frants von Holtzendorff.

Den internationale penitentiære Kommission har udsendt følgende cirkulære, dateret St. Petersburg og Neuchâtel den 7 februar 1889.

Højstærede hr. kollega! Det er med den dybeste smerte, at vi meddele Dem den sorgelige nyhed, at Hr. Professor **Frants von Holtzendorff** er bukket under for en sygdom, hvoraf han i længere tid har lidt.

De vil med os beklage tabet af den udmærkede lærde, den dybe tænker, den oplyste filantrop, af manden med adel og med hjerte, af den elskværdige og sympathiske kollega, som har åbnet strafferetsvidenskaben og den penitentiære videnskab ny horisonter, bragt liv i vore internationale kongresser og som har været sjælen i den permanente, penitentiære kommission, hvis vicepræsident han var i mange år. Det er næppe otto dage siden, at han endnu med varme beskæftigede sig med de forberedende arbejder til kongressen i St. Petersburg, som han håbede at tage del i. Desværre blev det ham ikke forundt at bringe dette næste internationale møde til et heldigt udfald, som vilde have været sikkert ved hans kundskaber og værdifulde medarbejde.

Dr. GUILLAUME,
Sekretær.

M. GALKINE WRASKOV,
Præsident.

Forvisningen til Siberien.

Følgende henvendelse om ovenstående emne fra formanden for det bekendte Howard Selskab i London FRANCIS PEEK og dets sekretær W. TALLACK til Times er optagen i sammes blad for 8 januar d. å.

»Sir, Howard Selskabets bestyrelse har tid efter anden fra uafhængige og troværdige kilder modtaget oplysninger om den yderlige elendighed og dødelighed, som karakteriserer systemet i Rusland med landsforvisning til Siberien. Vi ere overbeviste om, at håbet om at mildne denne grusomhed alene beror på den indflydelse, den offentlige mening i kristenheden har, og på at bringe den for den russiske regerings øre, i den hensigt søge vi til Deres bistand.

Medens mange folk i Rusland, deriblandt nogle af de højeste autoriteter, uden tvivl ere besjælede af humane følelser, er det en sorgelig erkendelse, at regeringen i Rusland endnu ikke har været istand til at finde på midler til at afhjælpe den officielle straf, hvis hovedindhold er lidelser og kamp, og som udbreder sorg og fordærvelse ikke blot blandt landets egen mere oplyste befolkning, men også hos andre nationer.

Blandt de mange forkastelige momenter i den nuværende forvisning til Siberien fordrer følgende en forandring til det bedre, nemlig sammenhobningen af politiske syndere og forbrydere i forening med disses uskyldige koner og børn i snavsede fængsler, hvor forholdene derved ere gjorte næsten ligeså skrækkelige som i det bekendte »Black Hole« i Calkutta. I nogle af disse ere hundreder af personer, af begge køn og alle aldre imellem hverandre, anbragte også om natten, i rum, som ikke kunne give dem tilstrækkelig

plads, så at de ulykkelige forviste ere tæt pakkede såvel under som ovenpå sengestederne — en tilstand, der nødvendigvis medfører de groveste krænkelse af sømmelighed og moral.

De farligere forviste og forbrydere drives tilfods tusinder af mile til bestemmelsesstedet, med utilstrækkelig forplejning undervejs, idet denne for en del afhænger af det distrikts tilfældige medlidenhed, som de passere, og i almindelighed under omstændigheder, som forårsage sygdom og død, fordi netop de syge og svage køres, meget mangelfuld påklædte i åbne vogne, udsatte for regn og streng kulde, som virker pinefuld og skrækkelig på deres udmattede lemmer.

En amerikansk rejsende i Siberien, GEORGE KENNAN, har nylig i New York Century magazine oplyst, efter officielle russiske meddelelser, at i et af de største fængsler er mere end 25 pct. af befolkningen altid syg, og mere end 10 pct. dør; ligesom også at dødeligheden blandt de forviste under marschen omfatter en syvendedel af hele antallet. Han anfører også følgende oplysning fra en af cheferne for fængselsadministrationen i St. Petersburg: »Alle fanger, som vare syge på vejen, (til Irkutsk) holdtes samlede uden hensyn til alder, køn og sygdommens slags og uden de bekvemmeligheder, som et hospital kan have. Der var hverken sygeplejersker, eller senge, eller sengetøj, eller madkar.«

Mange politiske fanger, mænd og kvinder med oplysning og opdragelse, ere blevne drevne hen for at tage ophold, fjærnt fra civilisationen, i langt mod nord liggende landsbyer og i halv civiliserede racers svinske hytter under så usle og nedtrykkende forhold, at de have drevet adskillige forviste, særligt kvinder, til at begå selvmord.

De forvistes fængselspladser, særligt i Nercheusk solvminer, ere af et pålideligt øjenvidne fremstillede for os som rædselsfulde; således i Øst-Siberien er den grusomme praxis indført, at politiske forbrydere lænkes til skubkarren dag og nat. Det er bekendt, at en af de øverste autori-

teter i det distrikt nedlagde sin stilling, fordi han havde afsky for den barbarisme, som han var sat til at påse, medens andre humane siberiske embedsmænd gentagende og alvorligt have anmodet regeringen i St. Petersborg om at afskaffe, eller i det mindste forbedre den brugelige behandlingsmåde af forviste.

Endvidere er det fortalt såvel af englændere som amerikanere, der nylig have besøgt Rusland, ligesom det også er udtalt i en russisk bog, som har passeret den offentlige censur, at ved overførelsen på dampere af mange hundrede forbrydere fra Odessa til Saghalin er disciplinen til tider bleven opretholdt ved at oversprøjte dem med koghed damp fra maskinerne, medens nogle af fangerne bestandig havde tunge boldte og kæder smedede til deres legemer.

Hvad angår indespærringen for livstid af politiske forbrydere i fæstningen Schlüsselburg i europæisk Rusland er der klaget over, at deres slægtninge ikke have lov til at korrespondere med dem, og at ingen underretning om dem, som have været indespærrede, har fået lov til at meddeles, undtagen tilfældige antydninger fra officielle kilder om, at en er skudt for insubordination, en anden har sultet sig ihjel, og at andre ere blevne afsindige.

En virkningsfuld bekæmpelse af forbrydelsen er af betydning for enhver nations regering; men det er givet, at i intet andet »civiliseret« land undtagen Rusland er denne bekæmpelse forbunden med en så udstrakt anvendelse af så frygtelige lidelser som de foran beskrevne. I andre lande er administrationen af straffevæsenet, endog i stor målestok, forhindret i de yderlige misbrug og grusomheder, som karakterisere det nuværende forvisningssystem i russisk Siberien enten ved organisationen af en affektiv periodisk inspektion og kontrol eller ved den mest virkningsfulde indflydelse af kritiken i parlamentet eller journalistiken.

International kriminalistisk Forening.

(Union Internationale de Droit Pénal.)

Under ovenstående navn er der for kort tid siden af professor dr. v. LISZT i Marburg, professor dr. AD. PRINS i Bryssel og professor dr. von HAMEL i Amsterdam dannet en forening, hvis opgave fremgår af de nedenfor anførte foreløbige statuter.

Art. I. Den internationale kriminalistiske Forening går ud fra den overbevisning, at forbrydelse og straf må betragtes ligeså meget fra sociologisk som fra et juridisk standpunkt. Den stiller sig til opgave at skaffe denne anskuelse og hvad deraf følger anerkendelse i videnskaben og lovgivningen.

Art. II. Som grundlag for virksomheden opstiller Foreningen følgende sætninger.

1. Straffens opgave er at bekæmpe forbrydelsen som en social begivenhed.

2. Strafferetsvidenskaben såvelsom straffelovgivningen må derfor tage hensyn til resultaterne af de antropologiske og sociologiske undersøgelser.

3. Straffen er et af de virksomste midler til at bekæmpe forbrydelsen. Men den er ikke det eneste middel. Den bør derfor ikke rives ud af forbindelsen med de øvrige midler til at forebygge forbrydelsen.

4. Såvel i teoretisk som praktisk henseende har sondringen mellem lejlighedsforbrydere og vaneforbrydere en afgørende betydning, den bør derfor danne grundlaget for straffelovens bestemmelser.

5. Da strafferetsplejen og straffefuldbyrdelsen have det samme formål og straffedommen først ved straffens fuldbyrdelse får indhold og betydning, må den for den nuværende strafferet ejendommelige adskillelse mellem straffuldbyrdelse og strafferetspleje anses for urigtig og stridende mod formålet.

6. Da frihedsstraffen med rette indtager den første plads i vort straffesystem, vil Foreningen særlig rette sin opmærksomhed på bestræbelserne for at forbedre fængslerne og dermed beslægtede anstalter.

7. Foreningen anser dog de kortvårige frihedsstraffes erstatning for mulig og ønskelig.

8. Ved langvarige frihedsstraffe bør udmålingen af straffens varighed ikke blot gøres afhængig af den begåede forbrydelses materielle og moralske vægt, men også af straffefuldbyrdelsens resultater.

9. Uforbederlige vancforbrydere bør straffelovgivningen gøre uskadelige for et så langt tidsrum som muligt, og det også, hvor det drejer sig om den hyppige gentagelse af mindre forseelser. —

Af de øvrige artiklers bestemmelser anføres: Medlemmerne slutte sig til de foran fremsatte grundsætninger. Ny medlemmer optages af forretningsudvalget efter et andet medlems skriftlige forslag. Et møde afholdes hvert år, undtagelsesvis kan et længere tidsrum hengå. På mødet vedtages tid og sted for det følgende. Forretningsudvalget forbereder og leder mødet. Det forelægger hvert møde en beretning om udviklingen i de forskellige landes straffelovgivning. Mødet vælger forretningsudvalget og tager bestemmelse om de sprog, som kunne bruges ved forhandlingerne. Vedtages en på mødet fremsat sætning med $\frac{2}{3}$ af de stemmende medlemmer, optages den som grundsætning i art. II. Fraværende medlemmer kunne stemme skriftlig. Forretningsudvalget består af 3 medlemmer. Ethvert medlem betaler i årsbidrag 5 fr. = 4 reichsmark, hvilket forsamlingen kan beslutte forhøjet. Forretningsudvalget består indtil det første møde i dette år af de tre foran nævnte stiftere af Foreningen.

Adskillige kriminalister og fængselsmænd i en del af Europas stater have alt sluttet sig til Foreningen.

Litteratur.

Tidsskrift for Retsvidenskab hører til de få lykkelige tidsskrifter, der fødes til verden uden næringssorger. Den rige Stang'ske Stiftelse i Norge er udgiver og mæcen. Oprekkeren af stiftelsen, afdøde statsminister F. Stang, har statutmæssig fastsat, at stiftelsens rige årlige indtægter skulle anvendes til fremme af de under det stats- og retsvidenskabelige fakultet hørende discipliner; når bestyrelsen da har troet på bedste måde at ramme dette formål ved at foranstalte udgivet et for de nordiske lande fælles Tidsskrift for Retsvidenskab, er den tro sikkert korrekt.

Blandt de skrivende jurister har der længe været trang til et sådant tidsskrift, hvor de kunde få deres afhandlinger trykte og honorerede; de tidligere bestående havde sjældent plads til andet end domsreferater. At udgive juridiske afhandlinger i bogform var en farlig sag; thi som følge af, at der næsten ingen skrivende jurister fandtes udenfor universitetsprofessorernes snævre kreds, var det blevet sædvanligt, at et juridisk værk først ret fandt købere, når det var autoriseret som lærebog for de studerende. Al juridisk litteratur var bleven professorlitteratur. Dette forhold må »Tidsskrift for Retsvidenskab« kunne forandre, bør i al fald stræbe derefter.

Netop på grund af disse uheldige forhold var trangten blandt det bredere juridiske publikum til forøget juridisk viden efterhånden bleven så lille, at fire, fem professorer kunde tilfredsstille den. Udover domsamlingernes retsreferater læses der — idetmindste i Danmark — af praktiske jurister — dommere såvelsom sagførere — sågodtsom intet. At derfor enkeltmand ikke havde lyst til at søge at reformere ved at skabe en retsvidenskabelig litteratur og samle læsere om den, er forståeligt; men at ingen af nordens juridiske foreninger tidligere har fundet anledning til udgivelsen af et juridisk tidsskrift, vidner om, at interessen var meget langt nede; thi penge var der i så rigt mål, at der i det mindste kunde ydes et stort tilskud.

Det ny tidsskrift har nu sit på det tørre, takket være den Stang'ske Stiftelse. Det kan uden bihensyn til abonnenter ofre sig for, hvad dets redaktion anser for det ene fornødne. Men det mangler derved på den anden side den spore til at vinde indpas i store kredse, som en mindre tryk existens indeholder.

I redaktionens programartikel hedder det, at »tidsskriftet vil sætte sig som hovedøjemed at danne et bindeled såvel mellem retsforskningen i de nordiske lande indbyrdes som mellem denne og retsvidenskabens bevægelser i udlandet.« Det er med andre ord en del af de nordiske juristmøders program, der her er optaget. At dette formål vil fremmes

mægtigt gennem et fælles nordisk tidsskrift er en selvfølge, da alene hensynet til de læsendes forskellige forudsætninger tvinger forfatterne til at sætte sig ind i landenes forskellige lovgivninger vedrørende det af dem valgte emne. Men skal målet nås helt, må den del af programmet, der er udtrykt i ordene »tidsskriftet vil i det hele bestræbe sig for at love et stof, hvor ikke blot den theoretiske retsforsknings krav er sket fyldest, men hvor også *den praktiske fagmands interesser**) kommer til sin ret,« fuldtud ske fyldest. Og på dette punkt er tidsskriftet endnu ikke på højde med sin opgave, hvorvel der synes at kunne spores en arbejds hen derimod.

En meget stor del af første årgang optoges af lange, udførlige anmeldelser af de senere års juridiske litteratur. Der er en naturlig fristelse for et nyt tidsskrift til at bringe slige anmeldelser; men de er af mindre interesse for læserne. Thi dels komme de noget post festum, dels henfalde anmelderne let til gensidig komplimenteren.

Ellers har tidsskriftet bragt meget interessante artikler; at antallet af dem har været forholdsvis ringe har sin grund i juristernes bekendte hang til at brede sig. Den gølge theoretiseren har ikke fået lov at fæste bo i tidsskriftet. At redaktionen er på sin post mod denne fare, viser en enkelt ytring i en lille morsom artikel i sidste hefte af en af redaktorerne, kriminalretsassessor *N. Lassen*. Efterat have refereret den tyske jurist dr. v. Bars spidsfindige afhandlinger om »tvivlsomme be-drageritilfælde« (nemlig ulovlig benyttelse af jernbanereturbilletter), siger Hr. Lassen: »Disse barske teorier refereres ikke her for at gøre propaganda for dem. De synes os tværtimod at indeholde et ret slående bevis for, hvorledes selv udmærkede theoretikere ved den megen syslen med abstrakte begreber ere udsatte for at tage skade på den sunde, umiddelbare sans.« At Hr. Lassen ikke selv har taget skade på den »sunde, umiddelbare sans«, derom vidner hans klare artikel i sidste hefte om »skadeserstatningspligtens omfang.«

Kriminalretten er hidtil ikke dyrket meget i tidsskriftet, egentlig kun i Hr. Bredo Morgenstjernes artikel om »det straffbare forsøgs begyndelsespunkt«, et evigt omtvisteligt emne, der sikkert altid vil friste kriminalister. Sidste hefte bringer en oversættelse af statuterne for den internationale kriminalistiske Forening, der sidste år er stiftet af professorerne v. Hamel i Amsterdam, v. Liszt i Marburg og Ad. Prins i Brüssel.

Fire af Nordens universitetsbyer ere repræsenterede i redaktionen: Stockholm ved revisionssekretær, dr. *Ivar Afzelius*, Upsala ved professor, dr. *E. Trygger*, Kristiania ved højesteretsadvokat *Johannes Bergh* og professor, dr. *Francis Hagerup* og København ved professor, dr. *Gaas* og kriminalretsassessor, dr. *N. Lassen*.

A—n.

*) Udhævet af anmelderen.

— **Handbuch des Gefängniswesens.** Andet bind, hvormed værket er sluttet, indeholder:

Femte bog: Fængslernes administrative organisation. (Fængslernes slags, personale, tjenesten, tilsynsinstanser og overledelse) af Dr. v. Jagemann.

Sjette bog: Fængselsdisciplin og individualisering. I. Fangernes Indsættelse og behandling under fængskabet (modtagelse, husorden, generalisering, klassificering og individualisering, bevogtning og omgang, behandling af fangernes formue, belønninger og disciplinærstraffe) af Ekert. II. Løsladelse (årsag og form, fremgangsmåde, de løsladtes stilling), af Jagemann.

Syvende bog. Sjælesorg og undervisning. I. Sjælesorg i fængslerne, af Krauss. II. Fængselsskolen og andre dannelsesmidler, af Streng.

Ottende bog. Fængselshygieine og sygepleje. I. Ernæring, af Voit. II. Den nuværende hygieine og sygepleje, især sindssygdomme, af Kion.

Niende bog. Fængselsarbejdet. (Grundlag, driften og dens former, behandlingen af indtægten), af Jagemann.

Tiende bog. Særlige anstalter. I. Politiets varetrætsarrester og arbejdshuse, af Siehart. II. Ungdommens tvangsopdragelse og afstrafning, tvangsopdragelsens udvikling og standpunkt, dens form og væsen, de unges afstrafning, almindelige synspunkter (de lege ferenda), af Föhling. III. Kriminelle sindssygeanstalter og fængsler for invalider, af Ribstein.

Ellefte bog. Statens understøttelse gennem Samfundet. I. Samfundet og beskyttelsen (den historiske udvikling af beskyttelsen, grundsætninger for virksomheden), af Fuchs. II. Forebyggelse (almindelige forebyggelsesmidler, kamp mod utugt, drik, betleri m. fl.), af Krauss.

Tolvte bog. Virkelige resultater af stats- og samfundsvirksomheden. I. Finansielle resultater, af Kröhne. II. Sygelighed og dødelighed, af Bär. III. Hovedresultater i moralsk henseende (årsag til forbrydelser, de enkelte nationer i forhold til forbrydelsen, dens af- og tiltagen), af Mischler. IV. Særligt tilbagefaldet, af Siehart.

— **Les délits et les peines**, Paris 1887, er et af de tolv afsnit, hvori professor *Emile Acollas* har udgivet en populær fremstilling af den retslige samfundsordning i Frankrig under det fælles navn: *Le droit mis à la portée de tout le monde*. For at udtale en udtømmende dom om bogen, vilde det være nødvendigt at have et indgående kendskab til fransk lovgivning og retsvæsen. Men det kan ikke negtes, at det er en original ide således at gøre et mere indgående kendskab til et

lands lovgivning og retsvæsen mere almindelig, end tilfældet er i staterne, iblandt det store publikum. Og det er hensigten med værket, som titlen også angiver. En vanskelighed er det ved et sligt arbejde at træffe valget af stoffet ud af den masse, som er given. Dette valg er formentlig gennemgående foretaget med held. På den anden side har forfatteren ikke undladt at give fremstillingen en videnskabelig form. Lykkes forsøget, og skal det lykkes, er Frankrig med sin republikanske statsform selvfølgelig den bedste jordbund, har forfatteren indlagt sig stor fortjeneste, også som banebryder for andre lande.

— **Hospitalité et travail** er titlen på en bog af *E. Robin*, protestantisk præst i Paris, som udkom 1887. Dens opgave er at opstille midler imod tiggeri og løsgængeri. Midlerne, der foreslås, svarer til bogens titel. Det er et tillugssted og arbejde, som forfatteren anser for de nødvendige midler til at forebygge tiggeri og løsgængeri. De forebyggende midler have i de senere år draget opmærksomheden på sig, når der handles om den penitentiaire reform. Igennem forebyggelsen afværges forbrydelsen. Tanken er iklædt form, idet forfatteren fremstiller, hvorledes tillugsstedet og arbejdet skal skaffes tilstede. I så henseende meddeles omfattende oplysninger om afstraffelse af tigtere og løsgængere for, at godtgøre ondets udbredelse. Det er ikke blot Frankrig, bogen beskæftiger sig med. Også forholdene i så henseende i Holland og England ere medtagne. På den anden side ere arbejdskolonierna i Tyskland og Holland fremstillede meget udførligt for at vise, i hvad retning spørgsmålets løsning går. Selv om forfatteren intet nyt leverer, så giver han en uden tvivl pålidelig, omfattende og interessant skildring af forholdene i de ovennævnte stater på det omhandlede område, og derved får bogen betydning for enhver, som mangler kendskab til disse forhold.